

A
MAGYARSÁG
JÖVŐJE

GONDOLATOK, TERVEK

ÍRTA
BÚZA BARNA

BUDAPEST 1918
ÚJSÁGÜZEM KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDA R.-T. KIADÁSA

Negyedfél esztendei fogság alatt bőséges időm volt gondolkozni Magyarország sorsán és jövőjén.

Leírtam ezeket a gondolatokat. Leírtam, hogy milyenek képzelem én Magyarország jövő fejlődését.

Jóleső munka volt ez odakint a fogságban. Legalább idehaza lehetett a lelkem, amikor dolgoztam.

Amit írtam, azt összeállítottam most ebben a könyvben. Röviden, vázlatosan. Nem halmozok sok adatot, számot, idézetet, nem megyek a dolgok részleteibe. Csak a nagy vonásait rajzolom meg annak a magyar fejlődésnek, amit én remélek.

Nem is mindenre kiterjedő rendszeres munka ez. Egy pár gondolat csak, egy pár terv, egy pár vélemény. Nem valami különösek, nem is éppen újak, de azt hiszem, nagy részben helyesek.

Minden megvan ebben az országban, ami a nagy, erős és gazdag fejlődéshez kell. Csak egy hiányzik: az, hogy ne húszmillió ember kelle dolgozzék itt, hanem negyvenmillióé.

Ezt pedig csak a *gazdasági önállóság* hozhatja meg.

Ha elérjük a gazdasági önállóságot, kétszeres mértékben hol növekedni a népességünk s egy félszázad múlva negyvenmillió lakosa lesz az országnak.

A gazdasági önállóság által elérhetjük azt az állapotot,

hogy Magyarország teljesen a maga erejéből él, minden szükségessel ellátja magát s nem szorul semmiben se más országokra. Kíérhetjük az *öngazdaság* eszményi állapotát.

Egyetlen európai ország se érheti el ezt olyan mértékben, mint Magyarország.

Ezekről írok ebben a könyvben.

Talán fölösleges is már. Hiszen már megvan a gazdasági önállóság, sőt megvan a teljes függetlenség. S ma már hívei azok is, akik eddig ellenségei voltak s akik üldöztek minket miatta.

De ki tudja, mi történik még, s milyen változások jöhetnek.

S akárhogy lesz is, nem árt újra megírni, mért volt akadálya minden haladásunknak és oka minden bajunknak a gazdasági közösség s miért és hogyan biztosít számunkra szép, erős és gazdag jövőt a gazdasági önállóság.

Arról is írok, hogy az én felfogásom szerint mi lesz a tennivalónk a gazdasági önállóság valósulása után.

Sokat várok az államtól. Talán túlságosan sokat. De olyan elgyengült országban, mint a miénk, csak az állam erős beavatkozása adhatja meg a gazdasági életnek a szükséges lendületet.

Az állam a szervezett nemzet. Amit az állam tesz, azt tulajdonképpen a nemzet teszi. Nálunk pedig igazán az egész nemzetnek kell megmozdulnia, hogy végre meginduljunk a szükséges fejlődés útján.

Igaz, az állam nevében a kormány cselekszik. De fel kell tennünk, hogy tisztességes kormánya lesz az országnak, amely nem fogja panamákra és korteskedésekre használni a gazdasági munkát.

Ha ennyit se tud majd elérni a háború után a nemzet, akkor igazán nem érdemli meg, hogy jövője legyen. Akkor mondjunk le mindenről.

Persze, többnyire csak a háború előtti adatokat sorolhattam fel. De a belőlük vont következtetések érvényesek lesznek a háború után is.

Országokról is a háború előtti állapotok szerint beszélek. Oroszországot, Ausztriát úgy említem mint meglévő államokat. Az újakkal, amik belőlük lesznek, ügyse lehetünk még tisztában.

Erős a hitem, hogyha épségben megmarad az országunk s eléri a teljes függetlenséget, akkor még ennyi borzalmas veszteség után is Magyarország lesz a legjobb gazdasági helyzetben Európa hadviselő országai közt s Magyarország számára következik most a legszebb és legerősebb fejlődés.

Ha pedig elvész az ország épsége s elvész vele a jövő fejlődésünk, akkor legalább legyen itt megírva, hogy mi lehetett volna ebből a gyönyörű és tökéletes országból, ha gonosz és örült kormányokbűnös és esztelen háborús politikája végromlásba nem taszította volna.

Budapest, 1918 október 24.

Búza Barna.

Két-három esztendővel ezelőtt, francia földön írtam a legnagyobb részét annak, ami ebben a könyvben van.

Három héttel ezelőtt írtam hozzá az első bevezetést.

Akkor kezdett száguldani a történelem óramutatója, s azóta évszázadok csodálatos útját tette meg velünk.

Hol van már az az idő, az az élet és az a rendszer, amelyben én három héttel ezelőtt azokat a bevezető sorokat írtam!

Azóta megadta nekem a sors, hogy talán legalább magam is próbálhatok megvalósítani valamit Magyarországnak abból a nagy, újjáteremtő átalakításából, amiről a francia fogolytábor messzeségében ábrándoztam.

Azóta tárgyaltalan lett ezeknek az én írásaimnak nagy-része. Azok a nemzetrontó erők, azok a fojtogató hatal-

mak, amelyek ellen én ebben a könyvben küzdeni akartam, azóta semmivé porlódtak.

Mégis most már kiadom az egészet, úgy, ahogy a fogságban írtam s ahogy a múlt hónap közepéig itthon egy kissé átigazítottam. Most már nem változtatok rajta semmit. Tudom, hogy ma sokkal több kell, mint amit ebben a könyvemben kívánok és amit 2—3 esztendővel ezelőtt még alig mertem leírni, olyan vakmerő túlzásnak gondoltam, az ma már nagyon is kevés, annak a kétszeresét, háromszorosát kell egyszerre megvalósítani. De mégis látható a könyvből, hogy ha arányaiban nem is, lényegében ugyanazt akartam már évekkal ezelőtt is, aminek a megvalósítására most az első népkormány vállalkozott.

Az országban élő nem-magyar nyelvű nemzeteket is a régi szólásmód szerint nemzetiségeknek nevezem, bár elismerem, hogy helytelen és igazságtalan ez a megkülönböztetés. De most már ezt is meghagyom úgy, ahogy írtam.

A fogságban igen kevés anyag volt a kezemenél a munkához. Az adataim hiányosak, talán tévesek is néhol. Most már ezen se változtatok. Nagyjában és egészében mégis körülbelül úgy van minden, ahogy írtam.

Éreztem, hogy a gazdasági fejlődés az országok nagyságának és emelkedésének a leghatalmasabb tényezője. Éreztem, hogy helytelen úton jártunk eddig, mert nem a gazdasági erők hatalma által kerestük az ország épségének fennmaradását és megszilárdulását. Mikor pedig ezek a gazdasági erők lehetnek a mi segítőink és megmentőink, mert egy ország sem olyan alkalmas a világon arra, hogy tökéletes és tartós gazdasági egységgé váljék, mint Magyarország.

Ábrándoztam egy új, nagy, erős Magyarországról, amelynek minden nyelvű és vallású lakóit a gazdasági erőknek, a gazdasági érdekeknek és a gazdasági kielégültségnek örökös szálai fűzik együvé egy nagy és állandó gazdasági kapcsolatba.

Ha most összeroppanás nélkül meg tudjuk állani ezt az irtózatot vihart, ha Magyarország nem-magyar nyelvű nemzetei megértik a boldogulásnak azokat a nagy gazdasági érdekeit, amelyek őket Magyarországhoz, és egyedül Magyarországhoz utalják, akkor bizonyos vagyok benne, hogy ez az én ábránd-országom élő valósággá fog válni.

Ha széttépnek, ha elpusztulunk, akkor legalább legyen itt megfestve keserű emlékül, hogy béke-barát és függetlenségi politika mellett, okos, józan és becsületes vezetés mellett, mi lehetett volna belőlünk!

Budapest, 1918. november 20.

Búza Barna

A NÉPESEDÉS

AZ ORSZÁG EREJE

Az országoknak legfőbb ereje a népességükben van. Minden fejlődésnek elsősorban a népesség az alapja.

Igaz, a sűrű népesség magában még nem teszi fejletté s erőssé az országot. Egyéb is kell hozzá. De a népesség számbeli ereje az alap. Lehet egy sűrű népességű ország is gyenge és fejletlen. De fejlett és erős egy ország se lehet kellően sűrű népesség nélkül.

Persze a népesség szaporodásának is vannak természetes határai. A túlnépesedés épp olyan káros lehet, mint a néptelenség.

A NÉPESEDÉS HATÁRA

Hol a határ- Meddig szaporodhatik egy ország vészedelem nélkül-

Ez a sokat vitatott kérdés minket ma még csak elméletileg érdekel. Mert az az egy teljesen bizonyos, hogy mi még a túlnépesedés határától nagyon messze vagyunk. A mi lakosságunk minden baj nélkül szaporodhatik még évtizedeken át.

Sok eltérő nézet van afelől, hogy milyen határig előnyös a népesség szaporodása.

De van mégis egy szabály, melynek a bizonyosságához nem férhet semmi kétség. Ahhoz, hogy *minden ország lakosságának legalább annyira kell növekednie, amennyit az ország földje a maga termésével táplálni hív.*

Ez a legkisebb szám, a legelső fok, amit minden ép országnak okvetlenül el kell érnie.

A MAGYAR FÖLD ELTARTÓ EREJE

Hány embert bír eltartani Magyarország földje-
Nyersterményeinknek, élelemtermésünknek általában
átlag $\frac{1}{3}$ részét a külföldre visszük. Az itthon maradó $\frac{2}{3}$
részből él meg az ország 20 milliónyi lakossága.

Búza terem évenként átlag 48 millió métermázsa. Ebből
vetőmag 6 millió. Marad 42 millió. Kiviszünk lisztben és
nyers búzában évenként átlag 14 millió métermázsát, vagyis
az évi termésnek éppen $\frac{1}{3}$ részét.

Szarvasmarhát levágnak itthon évenként 1.1 millió darabot,
kivisznek átlag 400.000 darabot, egyharmad részét a ha-
zai fogyasztásnak.

Sertést levágnak 1.8 millió darabot, kivisznek átlag
900.000 darabot. Felét a hazai fogyasztásnak.

És így megy a többi élelmicikkel is. Egyharmad részt
kiviszünk, a bentmaradó kétharmad rész tart el itthon 20
millió embert.

Tehát az egész mostani termésünk 30 millió embert
bírna eltartani. És így *a magyar föld mai termékenysége
szerint kellene, hogy Magyarországnak legalább 30 millió
lakosa legyen.*

AZ ELTARTÓ ERŐT FOKOZHATJUK

A magyar föld mai termését egész biztosan meg lehet
kétszerezni.

A mi termőföldünk sokkal jobb, mint Poroszországé.
S nálunk egy hektáron átlag 13 métermázsa búza terem,
Poroszországban 25.

Magyarországnak van 71 négyszögkilométernyi rétje és
legelője s ezen él $2\frac{1}{2}$ millió ló, 7% millió szarvasmarha,
 $7\frac{1}{2}$ millió sertés. Poroszországban 68 négyszögkilométernyi
réten és legelőn él $3\frac{1}{2}$ millió ló, 12 millió szarvasmarha
és 16 millió sertés.

Poroszország 30 év alatt kétszerezte mega földje termését, növényben is, állatban is.

Ami csudát a poroszok megtettek, azt megteheti Magyarország is. Annál könnyebben, mert a mi földünk sokkal alkalmasabb rá, mint az övék, s mert előttünk már itt van a jól bevált porosz, dán, belga minta, csak le kell másolnunk.

Ha kétszeresen terem a magyar föld, kétszerannyi embert bír eltartani. Ha bővebben fog táplálkozni a nép, úgy hogy csak felében érvényesül a föld eltartó erejének a növekedése, akkor is 45 millió ember élhet meg bőségesen a földünk terméséből.

Tehát a magyar föld igazi termő ereje szerint Magyarország lakosságának legalább 45 millióra kell emelkednie.

Ha 45 millió lakosa lesz az országnak, még mindig nem kell a külföldről egy métermázsányi élelmet se behoznia.

KÉTSZERES ERŐ

Milyen más élet lenne akkor Magyarországon!

Milyen más ereje lenne akkor ennek az országnak belül is, kifelé is!

Kétszeres népesség kétszeres munka. Kétszeres munka kétszeres erő és kétszeres gazdagság.

Az országok igazi nemzeti vagyona nemcsak az, amit most nemzeti vagyonnak szoktak számítani. *Legfőbb nemzeti vagyona minden országnak a lakosság munkaereje.*

Ez az *igazán* gyümölcsöző, az országot igazán eltartó vagyon. *Az élő vagyon.*

Kétszeres lesz az élő nemzeti vagyonunk, ha kétszeresre szaporodik a népességünk.

MAGYARORSZÁG EURÓPÁBAN

Európa országai közt Magyarország ma még mindig nincs azon a helyen, ahol területének nagysága és termékenysége szerint lennie kellene.

A terület nagyságára Magyarországnál nagvobb ország

csak öt van Európában: Oroszország, Németország, Franciaország, Spanyolország, Svédország.

A két utóbbit elhagyhatjuk, mert a területük több ugyan, de sokkal terméketlenebb, úgy, hogy a népeltartó erejük tulajdonképpen jóval kisebb, mint Magyarországé.

Tehát *a terület nagysága és termékenysége szerint Magyarország kétségtelenül negyedik országa Európának.*

A természet igazsága szerint úgy kellene, hogy népességre is a negyedik legyen.

Hanem ebben már hátrább áll: a hetedik helyen.

Három ország van, amelynek a területe kisebb és a lakossága mégis nagyobb, mint Magyarországé. Angolország, Olaszország és Ausztria.

Magyarország területe 325 millió négyszögkilométer, lakossága 21 millió.

Angolországnak 318 ezer négyszögkilométer területen 47 millió lakosa van. Sőt a szűkebb értelemben vett Angkának (Walessal együtt) 151 ezer négyszögkilométeren, tehát nem is egészen félannyi területen, mint Magyarország, 37 millió lakosa, tehát csaknem kétszerannyi, mint Magyarországnak.

Olaszországban 287 ezer négyszögkilométeren 36 millió lakos él, Ausztriában 300 ezer négyszögkilométeren 29 millió lakos él.

Angolországnak roppant gyarmatbirodalma van, abból tartja el a lakosságát, mert magának az országnak a területé 20 millió embert se bírna táplálni.

De Ausztriának — ha csak Magyarországot nem számítjuk — nincs gyarmata, s Olaszországnak is alig 10 esztendeje van. A földjük általában távolról se olyan termékeny, mint Magyarországé.

Mért van hát mégis több lakosuk, mint Magyarországnak-

A SZAPORODÁS

Azt se mondhatjuk, hogy az elmúlt évszázadok viszonytagai miatt lett ilyen kevés az országnak lakossága.

Tulajdonképpen a XIX. század folyamán maradt csak el a mi népességünk a többi országoké mögött.

A XIX. század elején Magyarországnak 9 millió lakosa volt, Ausztriának 12 millió, Poroszországnak — nem az akkoriak, de a mai Poroszország egész területének — 10 millió, Angliának — Skótország és Írország nélkül — 9 millió.

Ma van Poroszországnak 41 millió lakosa, Angliának 37 millió, Ausztriának 29 millió, Magyarországnak 21 millió. Ijesztően visszamaradtunk!

A KIEGYZÉS ÓTA

A kiegyezés után se javult a szaporodás aránya.

1870-től 1910-ig, 40 esztendő alatt, az európai országok lakossága ennyi százalékkal szaporodott: Poroszország 115, Dánia 102, Hollandia 70, Svédország 70, Anglia 60, Belgium 52, Norvégia 50, Ausztria 42, Olaszország 40, Magyarország 37. Poroszországnak volt 1867-ben 19 millió lakosa, most 41 millió; Magyarországnak 1867-ben 15 millió, most 21 millió.

Ha 1867 óta olyan mértékben szaporodott volna Magyarország népessége, mint Poroszországé, *ma 34 millió lenne a lakosságunk*. Pedig a természet rendje szerint még jobban kellett volna szaporodnia, mert a földünk termékenyebb, s 45 millió embert is el tud tartani a termésével.

SZÜLETÉSEK SZÁMA

S az az ijesztő, hogy a népességünk szaporodása már a háború előtt is nem emelkedőben volt, hanem hanyatlóban. A születések száma évről-évre kevesebb lett.

1881-től 1890-ig minden ezer lakosra átlag 44.2 születés esett Magyarországon, 1901-től 1910-ig már csak 36.8.

Kevés vigasztalás, hogy más országokban is leszállt a születések száma. Németországban 39.1-ről 29.8-re, Belgiumban 32.7-ről 23.8-re, Angliában 35.5-ről 24.8-re.

A nyugati országokban valóságos megdőbbenést okozfák ezek a számadatok. Egész irodalma támadt a rémület-

nek. A fajfenntartó erő kimerülését, az európai népesség kihalását, a vég kezdetét emlegetik riasztó jóslatokban.

Mindenütt inkább aggódnak a baj miatt, mint nálunk, pedig az aggodalomra senkinek se lenne több oka, mint nekünk.

A SZAPORODÁS TÖRVÉNYE

A sok találgatásról, a temérdek elméletről, amivel a születések számának emelkedését vagy hanyatlását, a népek szaporodásának hullámvázát igyekeznek Malthus óta, sőt Plató és Aristoteles óta magyarázni, nem akarok beszélni, mert evvel magával egy külön könyv lenne tele.

Csak a magam gondolatát mondom el. Azt hiszem, van benne igazság.

Mindenik nép egy-egy élő szervezet. Ugyanazok a törvények uralkodnak rajta, mint a természet más élő szervezetein.

Minden szervezet növekedése és szaporodása pedig elsősorban a szükséges tápláléknak a mennyiségétől függ.

Ez érvényes a népek szaporodására is.

Minden egészséges ország népességének legalább annyira kell növekednie, amennyit az ország földje a maga termésével táplálni tud.

Amíg a népesség ezt a határt el nem éri, addig a születések számának a természet rendje szerint emelkednie kell, vagy legalább is nem szabad csökkennie.

Amint a népesség túlhaladja ezt a határt, egész természetesen be kell állni a születési szám csökkenésének.

Ahol még van hely és táplálék új tömegek számára, ott növekszik a szaporodás. Ahol a föld már nem bír több embert eltartani, ott csökken.

Így alkalmazkodik a szerves élet ebben is, mint mindenben, a meglévő viszonyokhoz.

BIZONYÍTÓ SZÁMADATOK

Meglepően igazolják ennek a szabálynak a helyességét az európai országok szaporodási adatai.

Az országokat két csoportra osztom. *Teljes országok,*

hol a lakosság már van legalább annyi, amennyit az ország földje a maga termésével el bír tartani. És *hiányos* országok, ahol a lakosság ma még kevesebb ennél a számnál.

A *teljes* országokban kivétel nélkül *csökkent* az utolsó négy évtized alatt a születések száma. Még pedig 1000 lakónként a következő évi egységekkel:

Angolország 10.7, Németország 9.3, Belgium 8.9, Hollandia 8.8, Svédország 8, Norvégia 6.9, Ausztria 6.6, Svájc 5.8, Dánia 5, Olaszország 4.9.

Hiányos ország — a miénken kívül — csak négy van már Európában: Oroszország, Bolgárország, Oláhország, Szerbország.

Mind a négyben egészen az utolsó időkig vagy *emelkedett a születési szám*, vagy legalább — némi hullámmal — egyforma maradt.

Az utolsó négy évtizedben ilyenek voltak itt a születési számok:

Oroszország	493,	472,	471,	47.	Bolgárország	334,	389,
	375,	406.	Oláhország	35,	414,	406,	434.
			Szerbország	405,			

41.7, 38.7, 39.

Alig ingadozott ezekben az országokban a szaporodás 1—2 egységgel, míg a túltelt országokban 5—10 egységgel hanyatlott.

S nemcsak nem csökken a születési szám a hiányos országokban, de állandóan sokkal magasabb is, mint a túltelt országokban. Ott átlag 30 születés esik most évenként 1000 lakosra, itt 40.

NÉMET BIRODALOM

Nagyon tanulságos a német birodalom népességének a fejlődése. A 80-as évekig állandóan emelkedik a születések száma. 1860-ig minden egyezer lakosra 35.3 születés esik, 1870-ig 37.2, 1880-ig 39.1.

1880-ban már 46 millió lakosa van a birodalomnak. Több, mint amennyit az ország földje az akkori terméséből el bír tartani. Tehát csökkenni kezd a születési szám. 1890-ig 36.8, 1900-ig 36.1, 1910-ig 33.4, 1910 után pedig már csak 29.8.

MAGYARORSZÁG ADATAI

Mindenik országban meglepően érvényesül az a szabály, hogy míg a népesség nincs annyi, amennyit a föld táplálni bír, addig a születések száma emelkedik vagy egyenlő marad, mikor pedig a népesség túlhaladja ezt a mértéket, a születési szám a természetnek önmagát szabályozó ereje folytán csökken.

Magyarország látszik az egyetlen kivételnek.

A mi országunk feltétlenül *hiányos* ország. A földje a mai termésével is 30 millió lakost bírna eltartani. És csak 20 millió lakosa van.

Magyarországon tehát a születések számának nem volna szabad csökkennie, ép úgy, mint nem csökken Oroszom szagban, Bolgárországban, Szerbországban.

És mégis csökken. A 80-as években még 44.2 születés esett 1000 emberre, a 90-es években már csak 40.5, a XX. század első tizedében 36.8, 1910-ben 35.6.

A HALÁLESETEK SZÁMA

Ezt a hanyatlást eddig az ellensúlyozta, hogy az egészségi viszonyok javulásával a halálesetek száma is leszállt. A 80-as években még 32.5 halálozás esett minden 1000 lakosra, 1910-ben már csak 23.5.

Csekély vigasztalás, mert a halálozások csökkentésének szűk természetes határai vannak s a nemzetek nem a halálesetek csökkenése által szaporodnak, hanem a születések által.

A halálozási számnak csökkennie kellett, ez természetes. De a születések számának a természet rendje szerint nem lett volna szabad csökkennie, mert még terem fölösleges élelem s még van üres hely az országban. Még van *mire* születni a gyermekeknek.

Ha mostanig olyannak maradt volna meg a születési szám, amilyen a 80-as években volt, akkor a halálozások

mai száma mellett ezer lakosonként 20.7 lenne a születési többlet. A legnagyobb Európában.

S akkor 1910-ben már nem 21 millió lakosa lett volna Magyarországnak, hanem kerek 26 millió!

HOL A HIBA.

Mért nem érvényesül Magyarországon is az a szabály, amely Európa minden országában általános érvényűnek látszik-

A németek riadoznak a születési szám csökkenése miatt, pedig náluk ez egészen természetes: ott már közel van a túlnépesedés, tehát az önmagát szabályozó természet fokozatosan lassítja most a szaporodást.

Nálunk félannyi lakosság sincs még, mint amennyinek az ország nagysága és termékenysége szerint lenni kellene. Nálunk természetellenes a születési szám csökkenése. Tehát sokkal több okunk van az aggodalomra, mint a németeknek.

Mi az oka ennek a természetellenes jelenségnek- Mért nem szaporodik a mi népességünk is olyan mértékben, mint a többi hiányos országé?

Hol a hiba? Magyarország népében-e, vagy Magyarország viszonyaiban? A faj életereje fogyatkozott meg, vagy csak a körülmények akadályozzák az életerő teljes érvényesülését?

AZ AMERIKAI TANULSÁG

A megnyugtató és vigasztalás onnan jön, ahonnan alig várhattuk: *Amerikából.*

Amerikában ismerhetjük meg igazán a magyar faj sok nagy értékét, sok hatalmas életerejét, ami mind elevenen él benne itthon is, de a nyomasztó viszonyok miatt nem tud érvényesülni.

Az Egyesült Államok hivatalos adatai szerint *az ott élő valamennyi nép közül a szaporodás a magyaroknál a legkedvezőbb.* Ezer emberre évenként átlag 46 születés esik náluk.

Ezt a számot egyetlen más nép se éri ott el. Európában oroszok, oláhok, szerbek, bolgárok mind sokkal erősebben szaporodnak a magyaroknál. Amerikában a magyarság megelőzi valamennyit.

Amerikában a magyarság szaporodása oh an erős ma, mint itthon volt ezelőtt 30 esztendővel, sőt még erősebb.

Tehát nem hanyatlott s nem fajúit el a magyarság fajfenntartó életereje. És ha itthon mégis olyan riasztóan csoki kent a születések száma, most már egészen bizonyosra vehetjük, hogy ennek az oka nem a faji életerő megromlásában van, hanem egyéb viszonyokban.

Az itthoni viszonyok nyomása bénítja meg a nemzet különben ép és romlatlan életerejét, az itthoni viszonyok nyomása csökkenti csak a magyar nép számbeli erősödését.

A SZAPORODÁS FŐAKADÁLYAI

Mik azok a körülmények, amelyek a magyar faj szaporodási életerejének teljes érvényesülését itthon megbénítják?

Egészen kétségtelennek tartom, hogy a két legfőbb ok: *az Ausztriával való gazdasági közösség és az egészségtelen birtokelosztás.*

A GAZDASÁGI KÖZÖSSÉG

MEZŐGAZDASÁGI KIVITEL

A mi mostani gazdasági rendszerünk az ország egész gazdasági életét és gazdasági jövőjét *a mezőgazdasági kivitelre* alapítja.

Minden intézményünk, minden gazdasági berendezésünk azon az alapelven van felépítve, hogy Magyarország, mint nyerstermelő ország, a nyersterményeinek egy részét külföldre szállítja s ennek az árából külföldről fedezi az ipari szükségleteit.

AZ OSZTRÁK KÖZÖSSÉG

Legélesebben érvényesül ez az elv az Ausztriához való gazdasági viszonyunkban.

Ennek a viszonynak az a lényege, hogy *Magyarország, mini nyerstermelő ország és Ausztria, mint iparos ország, kölcsönösen kiegészítik egymást.*

Az osztrák termelésben ipari fölösleg van és nyerstermenyhiány. A magyar termelésben nyerstermény[^]fölösleg és ipari hiány.

Csak egymás fölöslegeit kell kicserélniök s nyomban megszűnik a hiánya mind a kettőnek.

Világos, hogy a két ország nagyszerűen ki tudja egészéteni egymást s együtt egy teljes és hiánytalan egészet alkot.

Világos, hogy egymásra vannak utalva, csudamódon összeillenek, az Isten is egymásnak teremtette őket.

A hiányoknak és fölöslegeknek a kerékfogai pompásan vágnak egymásba és egyesítve tökéletes gazdasági gépezet válik belőlük.

Így rajonganak a gazdasági közösség hívei.

De gondoljuk csak el, hogy mi hatása van ennek a csönösen kiegészítő paradicsomi állapotnak a magyar népesség szaporodására'

A „KÖLCSÖNÖS KIEGÉSZÍTÉS”

Magyarország a maga ipari szükségletének $\frac{1}{3}$ részét, még pedig a legfontosabb s legdrágább részét, nem tudja itthon elkészíteni, mert az osztrák iparnak vámvédelemmel nem korlátozott versenye miatt a saját ipara nem képes annyira kifejlődni.

Tehát rá van kárhoytatva, rá van kényyszerítve a gazdasági közösségből fakadó helyzet vaskényyszerűsége által, hogy ezt az $\frac{1}{3}$ részt mindig Ausztriából hozza be.

Csakhoygoy ennek az árát meg kell fizetni s nem fizetheti másból, mint az Ausztriának eladott nyerstermények árából.

Tehát a nyersterményei $\frac{1}{3}$ részét kénytelen mindenestre, okvetlenül eladni Ausztriának, hogy legyen miből fizetnie az Ausztriából behozott nélkülözhetetlen ipari cikket.

Viszont Ausztriának okvetlenül szüksége van a magyar nyersterményre, mert a maga terméséből csak $\frac{1}{3}$ részét képes fedezni a szükségletének s a hiányzó $\frac{2}{3}$ részt legjobban Magyarországból szerezheti meg, ahonnan közélről és vám nélkül kapja.

Ausztria *kénytelen venni*, Magyarország *kénytelen eladni*. Ebből a két szükségből kegyetlen, megtörhetetlen *gazdasági kényyszerűség* származik, olyan hatalmas, hogy a térmezeti erők rendes működését is megbénítja.

NEM SZAPORODHATIK AZ ORSZÁG

Magyarország földje ma 30 millió ember számára terem kenyeret, hanem ebből 10 millió embernek való kenyeret a gazdasági helyzet nyomása folytán kénytelen az ország kiküldeni külföldre, úgy, hogy itthon csak 20 millió ember számára marad kenyér.

A természeti viszonyok szerint a magyar föld 30 millió embert képes a mai terméséből eltartani, a gazdasági rendszer kényszerűsége szerint csak 20 milliót.

A természet igazságos rendje nem érvényesülhet a gazdasági közösség ránk erőszakolt mesterséges rendje miatt.

A magyar nemzet életereje ép, de Magyarország lakossága mégse szaporodhatik többre 20 milliónál, mert csak 20 millió ember számára maradhat idehaza kenyér.

Az ország többi kenyérét külföldre kényszeríti a gazdasági közösség rendszere. Inkább csökken a szaporodás, inkább kivándorlásra szorul a 20 millió fölül való lakosság, de a kenyér egyharmad részének feltétlenül ki kell mennie az országból, hogy legyen mivel megfizetni a behozott ipari cikkeket.

Ez a *kérlelhetetlen kényszerűség* fakad a kölcsönös gazdasági kiegészítés annyira magasztalt eszményi kapcsolatából.

Indiában esztendőnkint szabályszerűen kiüt az éhínség. Tízezrek, százezrek halnak meg éhen a bennszülött lakosságból.

De azért minden évben 12 millió métermázsa búzának feltétlenül ki kell mennie *Indiából Angliába*. Mert másképp nem tudnának szövetet behozni s a náboboknak és maharadsáknak csupaszon kellene járniok.

Mi vagyunk az osztrák birodalom Indiája.

A KÖZÖSSÉG ÁTKA

Míg a gazdasági közösség rendszere megmarad, addig Magyarországnak mindig legalább ^{1.} résszel kevesebb lesz a lakossága, mint a természet rendje szerint önálló gazdasági életben lehetne.

Csak így lehet megérteni, hogy bár 30 millió ember élhetne meg az ország mai terméséből, mégis már 17 milliónál elkezdett csökkenni a születések száma s elkezdődött a nagyarányú kivándorlás.

Oroszország ép úgy hiányos népességű ország, mint

Magyarország. De Oroszországban a természeti erők érnyesülését nem bénítja meg semmiféle gazdasági közösség erőszaka.

Ott, ha szaporodik a népesség, annak arányában csökken a búzakivitel s a több ember számára több kenyér marad az országban.

Minálunk a búzakivitel nem csökkenhet, mert nem engedí a nyerstermény-kivitelre alapított gazdasági berendezés. Tehát csökkennie kell a szaporodásnak. Ha pedig mégis nagyobb a szaporodás, mint a gazdasági rendszer engedné, a népesség ilyen többletének Amerikába kell vándorolnia.

Oroszországban minden 1000 lakosra 46.8 születés esik, nálunk 35.6. Oroszországból minden 10.000 lakos közül 6 vándorol ki, tőlünk 65.

A SZAPORODÁSI SZABÁLY

Tulajdonkép nálunk is érvényesül az a szaporodási szabály, amelynek iaz érvényesülését olyan világosan látjuk minden többi országban.

Csakhogy itt a gazdasági közösség kényszere változtat a természetes viszonyokon s a fejlődés ezek szerint a megváltoztatott viszonyok szerint alakul.

Magyarország ma 30 millió ember számára terem kenyeret. Hanem ebből csak 20 millió emberre való kenyér maradhat itthon, a többit a gazdasági rendszer Ausztriába erőszakolja át.

A szaporodás természetes menete tehát ehhez az itthon maradó kétharmadrész kenyérmennyiséghez alkalmazkodik. Vagyis úgy működik, mintha Magyarország csak 20 millió ember számára teremne ételmet s csak 20 milliót bírna eltartani a maga termésével. Mintha Magyarország földjének $\frac{1}{3}$ része Ausztriához tartoznék, Ausztria tulajdona volna s csak a többi $\frac{2}{3}$ részből állna Magyarország területe.

Ezért kezdett csökkenni a születések száma, mikor a lakosság már a húszmillióhoz, tehát az ország népeltartó

képességének a mai gazdasági rendszer mellett elérhető légmagasabb határához közeledett.

Nálunk is érvényben vannak a természeti törvények. Nálunk is annyira szaporodik a népesség, amennyit az or^s/an földje a maga termésével el bír tartani.

Csakhogy a mi földünk terméséből $\frac{1}{3}$ részt külföldre sodor a gazdasági közösség átka, s így a földünk $\frac{1}{3}$ résszel kevesebb embert bír most eltartani, mint amennyit eltarthatna egészséges gazdasági rendszer mellett. Úgy vagyunk, mintha $\frac{1}{3}$ résszel kevesebb földünk volna.

Ezért 20 millió lakos ma nálunk az ország népeltartó képességének a határa s ezért lassúdott meg a szaporodás és ezért indult meg a kivándorlás, mikor a lakosság már közeledni kezdett ehhez a számhoz.

HOL A SEGÍTSÉG?

Ha kívánjuk, hogy Magyarország szaporodjék s ne maradjon mindig 20 millió lakosú gyenge ország, meg kell történnünk azt a kemény kényszerűséget, amely a magyar föld népeltartó erejének egyharmadrészét idegen ország szaporodásának a szolgálatába erőszakolja s a magyar faj fejlődési képességét olyan sorvasztóan megbénítja.

Meg kell dönteniünk a gazdasági közösséget, önálló gazdasági területté kell tenniünk Magyarországot.

Akkor itthon is érvényesülni fog a magyar fajnak az a szaporodási ereje, amelyet ma visszafojt a gazdasági közösség nyomása, de amelyről immár kétségtelen, hogy ma is egész teljességében megvan, mert lám, rögtön fényesen érvényre jut, mihelyt Amerikában kedvezőbb, szabadabb gazdasági levegőbe kerül!

FÖLDMÍVELŐ ORSZÁG ÉS IPAROS ORSZÁG

Magyarország földje 30 millió ember számára terem kenyeret s Magyarországnak van 20 millió lakosa.

Ausztria földje 20 millió ember számára terem kényerét s Ausztriának van 30 millió lakosa.

Mert Ausztria lakosságából 10 milliót Magyarország táplál a maga termésével.

Ez kézzelfogható eredménye a kölcsönös gazdasági ku egészítés magasztalt rendszerének.

Ha csak a természet erői működtek volna, Magyarom szagnak bizonyosan több lakosa lenne ma, mint Ausztria^nak. Az intézményeknek a természeti fejlődést eltorzító erőszaka tette, hogy megfordítva van.

Ha nyerstermelő ország iparosországgal gazdasági közöségbe áll össze, az ilyen egyesülésből szükségszerűen mindig az az eredmény fog származni, hogy az iparosország lesz népesebbé, gazdagabbá, erősebbé, s a nyerstermelő ország néptelenebbé.

Mert az iparosország szaporodását nemcsak 2 saját élelem^termése segíti, hanem a földművelő országból behozott élelem is.

Először is annyira szaporodhatik, amennyit a saját földje táplálni bír. De szaporodhatik ennél jóval tovább is, mert a nyerstermelő országból is kap élelmet az oda szállított ipari cikkekért.

A nyerstermelő országnak pedig sohase lehet még any^nyi népessége se, amennyit az ő saját földje táplálni bírna, mert az éleleniütermésének egy jó részét mindig kénytelen átadni az iparosországnak, hogy az onnan kapott ipari cik^keket megfizethesse.

Az iparosország lakossága ilyen kapcsolatban mindig több lesz a normálisnál, a földművesországé kevesebb. Te^hát az iparosország jár jobban, az lesz a fejlettebb, népe^sebb, erősebb és hatalmasabb.

A NYERTERMÉNY-KIVITEL

Ezért nem szabad egy országnak a gazdasági életét nyerstermény-kivitelre alapítani.

A nyersterménykivitel a legsúlyosabb akadálya min;den ország fejlődésének, mert megbénítja, lehetetlenné teszi a népesség szaporodását.

Megöli a nemzet növekedésének a csiráit, elszívja és máshová vezeti a szaporodás éltető erejét.

Hiányos népességű országok persze kénytelenek a nyers-terményeik fölöslegét kivinni. S az is természetes, hogy igyekeznek minél jobb piacot, minél előnyösebb értékesítést keresni hozzá.

Amíg nincs az országnak elég népessége, addig bele kell törődnie a nyerstermény-kivitelbe. Meg kell alkudnia vele, mint szükséges rosszal, mint el nem kerülhető kényszerűséggel.

Ez természetes.

De rendszerré, alapelvvé, intézménnyé tenni a nyers-termény kivitel, arra építeni fel a nemzet gazdasági jövőjét, — ez tisztára nemzeti öngyilkosság.

Amelyik nemzet elköveti ezt az önmaga ellen való bűnt, az lemond ezáltal a fejlődéséről, mert lemond arról, hogy valaha is annyi ereje, annyi népessége lehessen, mint amennyinek a természeti viszonyok szerint lennie kellene.

A KIVITEL KÉNYSZERE

Nagy különbség az, ha egy még hiányos népességű ország egyszerűen külföldre viszi a nyerstermény fölöslegét s igyekszik minél előnyösebben értékesíteni azt, vagy ha olyan szövetségeket köt, olyan intézményeket létesít, amelyek ezt a kivitel egyenesen rendszerré s gazdasági kényszerűséggé teszik.

Az ilyen intézmények nyomása már mindig hátrányos hatással van a szaporodásra.

Szabállyá, feltétlen szükséggé válik általuk a nyers-termény-kivitel.

Nincs mód többé menekülni tőle, meg kell hogy legyen mindig, még a nemzeti fejlődés rovására is.

Előbb azért visz ki az ország nyersterményt, mert valóban fölöslege van, mert nincs még elég népessége arra, hogy a nyersterményt otthon elfogyassza vagy feldolgozza.

De azután hiába szaporodik a népessége, a nyers-termény egy részét ki kell vinnie, a ráerősödött szövetsége-sekből és intézményekből fakadó gazdasági kényszer nyomása folytán. Mert a nyerstermény-kivitel rendszere foly-

tán rendszerré válik az ipari behozatal is, emiatt a belső ipar nem fejlődhetik, az ipari szükségletet a külföldről kell fedezni s ennek a megfizetése végett okvetlenül nyersterményt kell a külföldnek adni.

S megbénul a fejlődés, meglássul, elakad a szaporodás, megindul a kivándorlás, mert az intézmények nvomása hatalmasabb, mint a nemzet szaporodási életereje.

Ma már ez az állapot következett be nálunk.

Ma már nem azért viszi ki az ország nyersterményei egy részét, mert kevés a népessége, hanem azért kevés a népessége, mert a nyersterményei egy részét kénytelen a gazdasági közösség erőszaka miatt külföldre vinni. Ezt mutatja a születések számának idő előtt való csökkenése s az idő előtt megindult nagy kivándorlás.

A HANYATLÁS KEZDETE

A múlt század kilencvenes éveiben következett el a gazdasági közösség erőpróbája.

Húszmillió felé közeledett a népesség. Ha tovább is az addigi mértékben szaporodik, akkor már nem lehet az élelem részét külföldre vinni, mert itthon van rá szükség. Akkor a nyerstermény-kivitelnek fokozatosan csökkennie kell, s persze ugyanolyan arányban csökkennie az ipari behozatalnak és így fokozatosan megszűnnie a kölcsönös kiegészítés rendszerének.

Itt kellett eldölnie, hogy melyik erősebb: a közösügyes gazdasági rendszerbe, amelynek lényege a nyerstermény-ki- vitel, vagy a nemzet szaporodási ereje, amelynek itthon van már szüksége a nyersterményekre?

A gazdasági rendszer volt erősebb, az győzött. A nyerstermény-kivitel nem csökkent. Helyette csökkent a születések száma, hanyatlott a szaporodás mértéke s megindult a nagy kivándorlás.

1880-tól 90-ig a szaporodás 10.9 *százalék* volt, 1890-től 1900-ig 10.3, 1900-61 1910.1g 8.5 *százalék*.

A nyersterménvikiavitel ezalatt mindig átlagosan egyforma mértékű maradt.

GAZDASÁGI ÖNÁLLÓSÁG

„MEZŐGAZDASÁGI ORSZÁG”

Minálunk arról, hogy Magyarország mezőgazdasági ország s nyersterményt kivivő ország, még mindig úgy beszélnek, mintha ez nemcsak ideiglenes, átmeneti helyzet volna, hanem állandó, örökös, változhatlan állapot.

Mintha Magyarország nyersterményt kivivő országnak született volna s mindörökre annak is kellene maradnia.

Mintha minket a végzet arra ítelt volna, hogy örökös nyerstermény-kivitelből éljünk és mintha ez lenne a gazdasági létezés egyetlen lehetősége a mi számunkra.

Szerencsétlen tévedés!

Úgy beszélnek a nyersterményt kivivő mezőgazdasági államokról és nyersterményt vásárló ipari államokról, mintha ez valami változhatlan különbség lenne az államok közt. Olyanforma, mint a férfi és a nő különbsége, hogy aki nőnek születik, annak holtig úgy kell maradnia, sohase lehet férfivá.

Pedig ez csak átmenet, csak olyan különbség, mint amilyen különbség van a gyermek és a felnőtt ember közt.

AZ ORSZÁGOK GYERMEKKORA

A mezőgazdasági ország a gyermek. Még fejletlen, még hiányos, még nincs elég teste, nincs elég ereje.

De a természet rendje szerint meg kell nőnie, a lakos-

ságának szaporodnia kell annyira, hogy a föld nyersterményeit mind maga bírja felhasználni. S a szaporodás mértékében az iparnak is ki kell fejlődnie annyira, hogy az egész belső szükségletet fedezni tudja. Ez a szaporodással járó kényszerűség, mert ha minden nyersterményt az ország maga használ el, akkor nincs mivel fizetnie a behozott ipari cikkeket, tehát kénytelen beszüntetni az ipari behozatalt s maga készíteni el az ipari szükségletét is.

És amikor idáig ér a növekedés, akkor a gyermek már felnőtt emberré lett, az ország megszűnt nyersterményt kivívó ország lenni. S nem egyoldalú mezőgazdasági ország többé, hanem épp olyan mértékben iparosország is.

Amint a gyermeknek, ha csak a természetes fejlődését mesterségesen el nem fojtják, okvetlenül kifejlett emberré kell nőnie, épp úgy meg kell nőnie minden nyersterményt kivívó országnak is a saját nyersterményeit egészen elfogyasztó teljes országgá, iparosországgá.

A nyerstermény-kivitel csak egy időszaka, átmenete a fejlődésnek, épp úgy, mint a gyermekkor az ember életének.

Milyen képtelenség volna egy tízesztendős gyermeknek minden dolgát úgy rendezni, ruháit úgy rendelni, lakását, bútorait úgy készíttetni előre, mintha: örökre tízesztendős maradna.

Nem csekélyebb képtelenség egy ma még nyersterményt kivívó országra olyan gazdasági rendszert kényszeríteni, amely állandó nyerstermény-kivitelre van alapítva.

Képtelen és veszedelmes dolog.

NYOMORÉK ORSZÁG

Mi történik az olyan gyerekekkel, akit még húszéves korában is tízéves korabeli ruhájában akarnak járattatni?

Ha van a testének elég ereje, széttépi a növésének útját álló ruhákat, de valamennyire akkor is visszamarad emiatt a fejlődése.

Ha pedig nem elég erős hozzá, vagy a ruhák túlságosan erősek és nyomasztók, akkor egészen elakad a fejlődése, törpe és nyomorék marad teljes életére.

Igy jár az ország is, amelyet örökre a nyerstermény-

kiviteli rendszer gyermekruháiba erőszakoltak. Ha nem bírja széttépni a ruhák szorítását, fejletlen ország gyermekország, nyomorék ország marad örökre.

SORVASZTÓ INTÉZMÉNYEK

Minél erősebbek s állandóbbak az intézmények, lyekből a nyerstermény-kivitel származik, annál nagyobb a veszedelem, hogy hátráltatni fogják, vagv teljesen elfojtják az ország fejlődését.

Annál könnyebben megtörténhetik, hogy a nyerstermények egy részét akkor is kénytelen lesz kivinni az ország, mikor már itthon lenne rá szüksége. S akkor az a nép-fenntartó és népességfejlesztő erő, ami, a kivitt nyersterményekben van, örökre és vissza nem szerezhetően elvész az ország számára. S az ország mindig csonka marad, mert a lakossága nem szaporodhatik annyira, amennyire szaporodhatnék, ha egész termőerejét a maga növekedésére használhatná.

Ha egy nemzet a nyersterményei $\frac{1}{3}$ részét állandóan külföldre viszi s erre a kivitelre alapítja egész gazdasági életét, az annyi, mintha a föld területének $\frac{1}{3}$ részét örökre átengedné más nemzeteknek, hogy azok növekedjenek belőle, s lemondana örökre arról, hogy ezt a területet a saját gyarapítására használja.

Ha Magyarország területének $\frac{1}{3}$ része a külföld számára terem, akkor ez a terület voltaképpen a külföldé s nem a magyar nemzeté.

AZ IGAZI HONFOGLALÁS

Egy nemzet csak akkor foglalja el valóban az országa földjét, mikor annyira szaporodik, hogy a föld egész termését ő maga fogyasztja el, vagyis, amikor a föld egész népeltartó erejét a maga számára használja fel.

A föld nem azé, aki megdolgozza, hanem azé, aki a rajta termelt kenyeret megeszi.

Míg a nemzet a földjének egy részén termelt kenyeret más nemzetnek adja el, addig ő annak a résznek nem tulaj-

donosa. Addig ő csak béres, aki a földet mások részére műveli.

A sors nem azért ad földet egy nemzetnek, hogy más nemzeteket növeljen annak a földnek a terméséből, hanem azért, hogy ő maga nőjön meg olyan nagyra és olyan erőse, amilyenre megnőhet egy nemzet azon a földön és annak a földnek az erőiből.

A magyar nemzet se azért kapott a sorstól olyan földet, amely a mai termésével is legalább 30 millió embert bír eltartani, hogy Ausztriának lehessen általa 30 millió lakosa.

Amelyik nemzet nem tud annyira szaporodni, amennyit az országa táplálni bír, az a nemzet nem érdemli meg az országát.

NYERSTERMÉNY-KIVITEL ÉS IPARI KIVITEL

A legszörnyűbb és legöngyilkosabb gondolat egy nemzet gazdasági jövőjét nyerstermény-kivitelre alapítani.

Azt mondják, nem ingyen adjuk a nyersterményt, a másik ország ipari cikkeit ad érte nekünk.

Csakhow nagyon is kézzelfogható a különbség.

Mert az ipari cikk elkészítő akárhol, de a nyersterményt csak ott lehet elkészíteni, ahol föld van hozzá.

Mikor mi nyersterményeket adunk a külföldnek, tulajdonképpen a földünket, a földünk *használatát* adjuk el nekik.

Ők a mi földünk termését, a mi földünk erejét a magunk növekedésére használják fel, mi pedig nem növekedhetünk, mert a magunk növekedésére már nem jut elég erő a magunk földjéből.

Mi a magunk növekedésének, a magunk legfőbb fejlődési eszközének s fejlődési lehetőségének egy részét engedjük át nekik, amit ők otthon a maguk földjéből már semmiképp se kaphatnának meg, s ők adnak érte nekünk ipari cikkeit, amiket mi magunk épp úgy elkészíthetnénk magunknak itthon.

Sőt voltaképp nem is ipari cikket adnak nekünk, csak *ipari munkát*. Mert az ipari cikkek nyersanyaga is leginkább tőlünk származik, s ők csak a feldolgozó munkát adják hozzá.

Tehát a kereskedelmi forgalmunk lényege az, hogy *mi adjuk nekik a földünk egy részét, s ők adják érte nekünk a munkájuk egy részét.*

FÖLD ÉS MUNKA

Ebből pedig az az eredmény származik, hogy *náluk több munkás élhet meg, mint amennyit az ő országuk maga el tudna látni munkával, mert a nekünk szükséges ipari munkák egyharmad részét is ott végzik, — nálunk pedig ugyanebből az okból egyharmad résszel kevesebb ipari munkásnak jut megélhetés, mini amennyinek az ország ipari fogasztása által jutnia kellene.*

S náluk több ember élhet, mint amennyi a földjük termőereje szerint élhetne, mert a mi földünk termőere jének egyharmad részét is megkapják, nálunk pedig éppen ezért egyharmad résszel kevesebb élhet meg, mint amennyinek máskülönben élnie kellene.

Náluk abból, hogy ők nekünk a munkájukat adják el és a földünk erejét kapják érte tőlünk, az származik, hogy a népességük a földjük termékenysége szerint elérhető mértéknél jóval többre növekedhetik.

Nálunk abból, hogy mi a földünk erejének egyharmad részét adjuk át nekik s az ő munkájukat kapjuk érte tőlük, az következik, hogy a mi népességünknek mindig a földünk termékenysége szerint elérhető mértéken alul kell maradnia.

Ha kevés egy országban a munkaerő, azon tud segíteni a természetes fejlődés. A népesség szaporodik, s egy pár emberöltő múlva már van, aki a hiányzó munkát vé^ idézza.

De ahol a föld kevés, ott ezen már sokkal nehezebb segíteni, mert a föld nem szaporítható olyan könnyen, mint a népesség.

Ezért balgaság olyan gazdasági rendszert alkotni, amely állandóan és intézményesen leköti az ország földjének egy részét a külföldről kapott munkáért.

EGÉSZSÉGTELEN NYERSTERMÉNY-KIVITEL

Ahol még hiányos az ország népessége, onnan a nyers-termény egy részét okvetlenül külföldre kell vinni.

De ilyen országban a népességnek a természet rendje szerint gyorsan kell növekednie, épp úgy, mint a fiatal fának, vagy a még nem egészen felnőtt embernek.

Amíg hiányos népességű s ennél fogva nyers-terményt kivivő országban elég gyors és nem csökkenő a népesség szaporodása s nincs túlságos nagy kivándorlás, addig ott a nyers-termény-kivitel egyszerűen fejletlenség, gyermekkori gyengeség, amely a természetes fejlődés által fokozatosan eltűnik.

De ha olyan országban, amelynek még hiányos a népessége, s ahol tehát a népességnek folytonosan és visszaesés nélkül kellene szaporodnia és a nyers-termény-kivitelnek a szaporodás arányában csökkennie, mégis a szaporodás kezd csökkenni s ehelyett nő a kivándorlás és egyforma marad a nyers-termény-kivitel, — akkor ez már betegség, akkor itt a természetes fejlődés, a természeti erők rendes működése mesterségesen meg van zavarva.

GYARMAT ÉS ORSZÁG

Olyan ország, amely nyers-terményeket visz külföldre, gazdasági értelemben véve még nem ország. Az még csak gyarmat.

Mert épp az a gyarmati állapot lényege, hogy nyers-terményt szállít más országoknak.

Politikailag lehet független is az ilyen ország, de gazdaságilag csak gyarmat, mert más országok nyers-terményszállítója.

Sőt gazdasági szempontból sok részben csak hátrányára van a politikai önállóság. Mert a többi gyarmatokon legalább az igazgatási és védelmi költségek egy részét az uralgó ország viseli, az ilyen, külsőleg önálló, de lényegileg gyarmat-országnak pedig csekély gyarmati jövedelmekből viselnie kell egy teljes állami közigazgatás és honvédelem költségeit.

Gazdasági értelemben csak akkor válik egy ország iga-

zi országgá, mikor odúig fejlődik, hogy a saját nyersterményeit önmaga képes elfogyasztani és feldolgozni.

Ez a legkevesebb, ami az ország fogalmához gazdasági szempontból szükséges és ez a lényeges határvonal, amely a gyarmatot és az országot egymástól elválasztja.

Ezen a gyarmati állapoton minden fejlődő országnak át kell esni, épp úgy, mint az embernek a gyermekkoron, fíis ha szabályosan fejlődik az ország, ha egészségesen szaporodik a népessége, akkor ez az állapot csak átmeneti hátrány.

De ha már gyarmati állapotban megáll, vagy nagyobb mértékben csökkenni kezd a népesség rendes növekedése, s különösen, ha emellett még erős kivándorlás is támad, az már azt mutatja, hogy az ország természetes fejlődése meg van bénítva. Az olyan, mintha egy gyermeknek nyolcéves korában akad meg a növekedése és a testi fejlődése. Kétségtelen, hogy ez már betegség.

Egészséges fejlődésű országban önmagától szűnik meg a nyersterményikivitel, mert a lakosság fokozatosan annyira szaporodik, hogy az ország nyersterményeit mind elfogyasztja s feldolgozza önmaga, így Válnak a hiányos népességű országok teljes népességű országokká, a gyarmatok önálló gazdaságú államokká.

Ha Magyarországon a születések száma 1880 óta nem csökkent volna, mint ahogy, Magyarországot kivéve, nem csökkent egy hiányos népességű országban sem, akkor ének az országnak ma 26 millió lakosa volna.

S akkor ma már csak félannyi lenne a nyersterménykivitelünk. A mostani kivitelnek a felét már itthon fogyasztana el és dolgozná fel a megszorodott lakosság.

Más országokban így megy. A nyersterménv4dvitelt csökkenti a népesség szaporodása. Nálunk, sajnos, megfordítva történt. Itt a népesség szaporodását csökkentette a nyersterménykivitel.

Nálunk a két versengő folyamat közül a nyersterménykivitele volt az erősebb: az bénította meg a nemzet szaporodását, az hozta ránk a kivándorlást.

A nemzet életereye meghátrált. Győzött a gazdasági rendszer fejlődést sorvasztó nyomása.

Miért kénytelen az ország nyersterményt kivinni? Mert nem termel elég ipari cikket, az ipari hiányát behozattalal kell pótolnia, s a behozott ipari cikkek árát nem fizetheti mással, mint kivitt nyersterményekkel.

Ez a kényszerűség bénítja meg a népességünk szaporodását.

Ha egészséges fejlődést akarunk, ezt kell megszüntetnünk.

Arra kell törekednünk, hogy fokozatosan megszűnjék az ipari behozatalunk. Akkor fokozatosan megszűnik a nyerstermékivitel szüksége is. A földünk minden tápláló ereje itthon marad s a mi népességünk fog szaporodni általa,

Az ipari behozatal megszüntetésére csak egy mód van: kifejleszteni a magunk iparát annyira, hogy teljesen fedezze a magunk itthoni szükségletét.

Ennek egy főakadálya volt eddig: *a közös vámterület.* Vámvédelem nélkül, a szabadon beáramló erősebb osztrák ipar versenyével birkózva lehetetlen volt a magyar iparnak a kellő nagyságra fejlődnie.

A közös vámterület által ránk szabadított osztrák ipar nyomása bénította meg a magyar ipar kifejlődését. Emiatt kell most is behoznunk több mint másfél milliárd korona értékű ipari cikket. S ezért kell kivinnünk ugyanilyen értékű élelmet. És ez az oka, hogy elegendő élelem hiánya[^] bain a népességünk nem szaporodhatik rendesen, és ami szaporodik, annak is egy része kénytelen kivándorolni.

ÖNÁLLÓ VÁMTERÜLET

Egész jövőendő fejlődésünk egy alapvető kérdésen fordul meg: *az önálló vámterületen.*

A világtermelés mai viszonyai közt *vámvédelem* nélkül sehol se fejlődhetik ipar.

Ezt bizonyítja minden ország fejlődésének a története.

Sehol se fejlődött még ipar, ahol nem volt meg hozzá a kellő vámvédelem.

A hatalmas európai gyáriparkok mind a vámvédelem üvegházában kezdtek nagyra nőni.

A francia ipart, a porosz ipart számos erős vámvédelem segítette a fejlődésében.

Oroszország az utolsó évtizedekben hatalmas szövőipart fejlesztett Varsó meg Moszkva körül, különösen az 1901-iki erős iparvédő vámrendszerével. Amint a magas vámok életbeléptek, sziléziai, lausitzi szövőgyárak egyszerűen átköltöztek Lodzba vagy Varsóba, hogy a vámtól meneküljenek.

Ugyanez fog történni nálunk is.

AZ IPARI FEJLŐDÉS KELLÉKEI

Minden egyéb kelléke megvan már Magyarországon az ipari életnek. Csak a vámvédelem hiányzik. Ha ez is meglesz, hatalmas erővel fog egyszerre megindulni az eddig visszafojtott fejlődés.

Négy főkellék szükséges ahhoz, hogy egy országban ipar fejlődhessen: nyersanyag, munkaerő, fogyasztási piac és az idegen versenytől való védelem.

NYERSANYAG

Nyersanyagunk van. Hisz éppen mi vagyunk a külföld nyersanyagszállítói.

A legfontosabb ipari nyersanyagokból: vasból, fából, bőrből, gyapjúból, kenderből erős kivitelünk van.

Az ország vaskészlete, igaz, aránylag csekély. De a magunk szükségletére sokáig elég lesz. Az eddigi megállapítás sok szerint körülbelül 144 millió tonna vas van Magyarorszag földjében. Remélhető, hogy ennél sokkal többet is főgunk még találni. Az évi termelésünk pedig alig másfélmillió tonna.

Szörnyű bűn, hogy átlag 6 millió métermázsa nyers vasércet szállítunk évenként külföldre. Kapunk érte *11 millió koronát*. A külföldről behozott 1 millió métermázsa rúdvasért pedig fizetünk aztán *20 millió koronát*.

GYAPJÚ

Gyapjünk ma már nem terem annyi, amennyire szükségünk van. De a juhtenyésztés fejlesztésével biztosan elérhetjük, hogy megint fedezni tudjuk a szükségletünket.

Angolországban a földterülete kisebb, mint a miénk, mégis 1913-ban 21 millió juha volt. Nekünk csak 9 millió.

Így is 70 ezer métermázsa nyers gyapjút viszünk a külföldre 16 millió koronáért, a behozott 140 ezer métermázsa gyapjúszövetért pedig fizetünk 120 millió koronát.

FA

Fát nagyon sokat viszünk a külföldre. 3 millió méter[^]mázsa kivitt nyers műfáért kapunk 12 millió koronát. Fabútort csak százezer métermázsát hozunk be, de fizetünk érte 25 millió koronát.

BOR

Bőrből is nagy a kivitelünk. Például kiviszünk 150 ezer métermázsa nyersbőrt 30 millió koronáért s behozunk 40 ezer métermázsa bőrből készült cipészárut 46 millió koronáért.

KENDER

Kenderből is több a termelésünk, mint a szükségletünk. 140 ezer métermázsa kendert viszünk a külföldre. Kapunk érte 13 millió koronát. Behozunk a külföldről 27 ezer méter[^]mázsa kenderszövegeti, fizetünk érte 15 millió koronát.

PAMUT

Csak olyan anyagokból szorulunk tulajdonképpen behozatalra, amik nem termelhetők Európában. Több millióra rugó nagy behozatali tételünk csak egy van közülök: a pamút. Ebből a behozatalunk felül van 200 millió koronán. Csakhogy ezt minden többi európai országnak épp úgy be kell hoznia, mint nekünk.

Ha csakugyan sikerül a németeknek, legalább részben, csalánnal meg náddal pótolni a pamutot meg a jutát, akkor ettől a legsúlyosabb behozatali terhünktől is megszabadulunk.

Nem olyan lehetetlen. A XVIII. században még csak nádcukrot evett Európa. Alikor Napóleon szárazföldi zár-

lata megakadáhozta ennek a behozatalát is, akkor kezdték el a répacukorgyártást. S ma már nádcukrot aránylag alig hoznak Európába. Miért ne történhetnék most ugyanilyen változás a pamuttal?

SZÉN

Szenünk nagyon kevés van. Sokkal több ugyan, mint például Svájcnak, Olaszországnak vagy Spanyolországnak. De nem elég a belső szükségletünkre. 30—40 millió méter-mázsa kőszén kell behoznunk már most is évenként. S ha fejlődik az iparunk, még sokkal több szénre lesz majd szükségünk.

A szénben való szegénység nálunk az ipari fejlődés egyik legnagyobb nehézsége. De nem leküzdhetetlen. Mert van, amivel a szenet pótolhatjuk, sőt amiből még olcsóbban nyerhetünk hajtóerőt, mint a szénből. A földgáz és a fehér szén: a vízierő. Ha jól felhasználjuk a földgázkor-rásainkat s kiépítjük a vízművek rendszerét, annyi hajtóerőt kapunk, hogy azzal nagyra fejleszthetjük az iparunkat. S még a mai szénbehozatalra se leszünk rászorulva.

MUNKAERŐ

Azt mondják: nincs ipari munkaerőnk, a magyar nép nem alkalmas ipari munkára, ezért nem fejlődhetik ipar Magyarországon.

Pedig dehogy nincs ipari munkásunk! Egész hadserege dolgozik már a képzett magyar ipari munkásoknak — Amerikában.

Itthon azt hirdették, hogy a magyar nép földművelő-nép, ipari munkára nem való. Könnyen elhittük ezt és könnyen bele is nyugodtunk, mint valami megmásíthatatlán végzetbe.

Még csak az se igen jutott eszünkbe, hogy *hiszen földművelő-nép se öröktől fogva volt a magyar. Állattenyésztő nomád nép volt, csak a honfoglalás után vált lassan, fokozatosan földművelővé. Hát ha nomád népből volt ereje és képessége földművelőnéppé válni, miért ne válhatnék épp*

úgy földművelőnépből iparosnéppé? Ehhez a további fejlődéshez nem volna már bennünk elég életerő?

Erre mind nem gondoltunk. Beletörődtünk, hogy a más gyár nép nem való ipari munkára.

AZ AMERIKAI PÉLDA

És míg ez a tévhit meggyőződéssé kövült egész Magyarországon, a *magyar földművelő munkásnép elkezdett egyre sűrűbben vándorolni Amerikába s ott egyik napról a más síkra bányamunkás vagy ipari munkás lett belőle.*

Mezőgazdasági napszámosok, akik itthon soha gyárnak még a kéményfüstjét se látták, akiknek ásonál, kapánál egyéb sohase volt a kezükben, beálltak amerikai gyárakba dolgozni. Előbb alantas, egyszerű munkára. De a legnagyobb részük gyorsan, játszva tanulta meg a magasabb munkákat is, egész a legfinomabb, legkényesebb gyártáshoz való ügyességéig.

Pár hónap alatt a magyar kapásemberből teljes értékű gyári munkás fejlődik Amerikában, semmivel se gyengébb, mint az angol vagy a német munkás, aki már ebbe szülés tett, gyerekségétől ezt csinálta, s akinek már a nagyapja is gyári munkás volt.

Csoda értékek, csoda kincsek rejtőznek a mi magyar népünkben, épp úgy, mint az országunk földjében. Csak el vannak altatva, meg vannak dermesztve, nern tudnak idehaza napfényre jutni, érvényesülni.

Ha egyszer, jobb viszonyok mellett, ezek az értékek mind kamatozni kezdenek itthon, úgy, ahogy kamatoznak most Amerikában, soha nem álmodott erő és jólét fog fakadni belőlük!

FOGYASZTÁSI PIAC

A német iparnak messze, tengeren túl, kell már piacokat keresnie, hogy tovább fejlődhessék. S a német ipar mégis fejlődik.

A magyar ipar számára készen van itthon a legbiztosabb fogyasztási piac. A háború előtt 1600 millió koronát fizetett Magyarország évenként a külföldnek ipari cikkek-

ért. Tehát már most is, békeértékben, 1600 millió korona értékű új árut helyezhetne el a magyar ipar itthon Magyarországon. 1600 millió korona biztos bevétel készen áll az önálló vámterület védelmében fejlődésnek induló magyar ipar számára. Csak a kezét kell kinyújtania érte.

Megvan a nyersanyag, megvan a munkaerő, amely feldolgozza, megvan a fogyasztó közönség, amely megvegye, ha meglesz a vámvédelem is, természeti lehetetlenség, hogy a belső fogyasztás ellátására szükséges ipar ki ne fejlődjék Magyarországon.

A TŐKE

Azt mondják: az ipar fejlesztéséhez első sorban *tőke* szükséges és ez hiányzik nálunk.

Ha pénzt értünk a tőke alatt, akkor, azt hiszem, az ilyen' tőkének nagyon túlbecsülték eddig a szerepét és a jelentőségét.

Először nem is okvetlenül kell az ipar fejlődéséhez anynyi pénztőke, mint ahogy azelőtt gondoltuk. Másodszor pedig sokkal, nagyon sokkal több pénztőkénk van idebent az országban, mint eddig képzeltük.

Ha megvan minden szükséges nyersanyag és minden szükséges munkaerő, nem tudom megérteni, minek akkor még pénz is ahhoz, hogy egy eke, vagy egy ruhaszövet *Q*-készüljön- S különösen minek ehhez a külföld pénze-

Ha készen van a kő, a fa és minden építőanyag s készen áll minden munkaerő, mi akadály van akkor annak, hogy ezekből és ezek által ház épüljön? Miért szükséges ahhoz még egy berlini vagy londoni bankárnak egy pár darab papirosa is?

Hogy magyar anyagból magyar munkások Magyarországon posztót csináljanak, miért kell ahhoz a külföld pénzből szövik a posztót? Vagy a pénz végzi a szövést mun-

A PÉNZ SZEREPE

A pénz tulajdonképpen semmi egyebet nem csinál, mint szervezi a termelést. Az anyag, a munkaerő nincs egy kézben, többek tulajdonában van. A pénz összehozza együvé a szükséges anyagokat és munkaerőket, hogy megkezdhessék a termelést. S ezért aránytalanul nagy vámot szed magának. Pedig ő maga semmi tényleges részt nem vesz a termelésben.

Ugyanazt a szervező működést, amit a pénz végez, elvégezhetné más alkalmas tényező is. Például az állam. S az *etatizmus*, az állami üzemek szaporodása, éppen efelé vezet.

KÖLCSÖNÖK

Különben most már világosan láthatjuk, hogy pénztőke dolgában se szorulunk úgy a külföldre, amint eddig hittük.

Ezelőtt százmillió korona kölcsönért már külföldre, Berlinbe, Parisba szaladtunk. Most ezermilliók is milyen könnyen összegyűltek bent az országban!

Ha elő tudtuk teremteni a pénztőkét az ország megmentésére, kell, hogy épp úgy elő tudjuk majd teremteni az ország felépítésére, jövőjének biztosítására is.

Sohase volt Magyarországon annyi pénz, mint most. Ennek a pénznek a háború után elhelyezést kell keresnie. S nem is találhat máshol helyet, mint intenzivebb *öld>* művelésben, vagy ipari vállalkozásban.

Ha most meg tudjuk valósítani az önálló vámterületet *s ezáltal* a védelmet és biztonságot a magyar ipari vállalkozások *számára*, ez a felszaporodott pénz hatalmas élesztője lesz az ipari életnek s évek alatt megérleli azt, aminek a fejlődése máskor évtizedekig tartott volna.

Most van olyan alkalmunk a gazdasági kifejlődésre, amilyen sohase volt még s nem is lesz talán soha. Öngyilkosság volna elmulasztani ezt a páratlanul kedvező alkalmát, s nem szereznünk meg az alkalom kihasználásának egyetlen még hiányzó feltételét, az önálló vámterületet!

KÜLFÖLDI TŐKE

Miféle külföldi tőkére van minekünk szükségünk az ipar fejlesztéséhez? Mi kell nekünk a külföldről ahhoz, hogy itthonról fedezzük az egész ipari szükségletünket—Legföljebb egynéhány gép, amit még nem tudunk itthon elkészíteni, meg egy pár anyag, amit nem termelhetünk itthon.

Ezen semmiesetre se fog fennakadni az ipari fejlődésünk. Ezeket lesz módunk megszerezni a külföldről. Aránylag nagyon csekély tételek ezek a nyersanyagoknak és a munkaerőknek ahhoz a nagy tömegéhez képest, ami már készen van itthon az ipari életünk számára.

És ha volna is még szükségünk az ipari fejlődéshez külföldi tőkére, — legyen csak meg az önálló vámterület, még a háború nagy pénzrombolása után is özönlenni fog a vállalkozást és hasznot kereső tőke Magyarországra. Úgy fognak átköltözni hozzánk a külföldről egész ipari vállalatok, mint ahogy az orosz ipari vámok felemelése után a sziléziai szövőgyárok átköltöztek Oroszországba.

MAGYAR IPAR

IPARI FEJLŐDÉS, NEMZETI FEJLŐDÉS

Minél jobban fejlődik itthon az ipar, annál kevesebb ipari cikket kell a külföldről behoznunk, s annál kevesebb nyersterményt, élelmet kell a behozott ipari cikkekért a külföldre vinnünk. Több kenyér marad itthon, több ember élhet meg belőle. Feléled a magyar nép régi szaporodási életereje, megindul az új, egészséges nemzeti feljődés.

1600 millió koronát fizetett a háború előtt Magyarorszag évenként ipari cikkekért a külföldnek. Egész bátran számíthatjuk úgy, hogy ennek legalább a $\frac{3}{4}$ része munkabér. Tehát minden esztendőben 1200 millió korona ipari munkabért adtunk a külföldi munkásoknak.

Vegyük (a békeidőben) 1000 koronára egy munkás átlagos évi keresetét. Többre semmiképp se vehetjük. *Akkor az 1600 millió koronás ipari behozatal egymilliókétszáz ezer ipari munkás munkáját jelenti. Legalább egymilliókétszáz ezer munkás dolgozik tehát a külföldön a mi számunkra, ennyi külföldi munkást fizetünk állandóan a magunk pénzével.*

Egy-egy munkás családját átlag 5 tagúra számítva, ez *6 milliónyi népességet jelent.*

Ennyi külföldi embernek ad most Magyarország megélhetést a külföldön, az ipari behozatala által. *S ennyi magyar embernek adhatna megélhetést itthon, ha itthon kényszerítetné el a most külföldről hozott ipari cikkeket.*

Ennyivel több lakosa lehetne az országnak, ennyivel több ember élhetne meg már most is itthon, ha magyar emberek Magyarországon készítenék el azokat az ipari cikkeket, amiket ma külföldi emberek a külföldön készítenek a mi számunkra.

Hatmillió ipari lakosság! Mind új ipari telepeken, új városokban. *Százhusz gyári város 50-50.000 lakossal. Százhusz új Kassa vagy új Miskolc!*

Ha csak félannyi, ha csak hatvan ilyen város támadhatna, koszorúban végig a Kárpátok mentén, ott, ahol kihasználható vízierők, vagy szén- és vasbányák vannak!

Milyen értékes növekedése volna ez az országnak!

KÜLFÖLDÖN ÉL A NÉPÜNK

Azt mondhatják: hiszen úgyis elérjük ezt, úgyis megszorodik a lakosságunk 26 millióra, sőt ennél többre is. És akkor, ha lesz elég munkás hozzá, úgyis itthon fogják majd elkészíteni azokat az ipari cikkeket, amiket most a külföldről hozatunk.

Nagy tévedés. A népességünk, igaz, szaporodik most is, bár ijesztően csökkenő mértékben. 20 percenttel szaporodhatott volna ennek a századnak az első évtizedében s nem szaporodott csak 8 percenttel.

De hol van ez a szaporodás? Nincs itthon. A külföldön van. Legalább kétmillió magyar ember él a külföldön, magyarországi származású ember pedig több mint 3 millió.

Ha ki nem vándoroltak volna, ma már így is 23 millió lakosa lenne az országnak.

Miért kellett kivándorolniok- Kenyeret mentek keresni. 30 millió ember számára terem itthon kenyér s mégis 20 millió felül már ki kell vándorolni a lakoságnak a kenyér hiánya miatt. Mert 10 millió embernek való kenyeret a külföldre kénytelen küldeni az ország.

És munkát mentek keresni. Főképpen ipari munkát. *6 milliónyi külföldi népesség él meg a külföldön a Magyar; ország számára végzett ipari munkából. S több mint 3 milliónyi népesség vándorolt már ki az országból, hogy kül-*

földiek számára külföldön végezzen ipari munkát s abból éljen.

A magyarok Amerikába mennek, hogy ott kapjanak kenyeret az ipari munkájukért. Magyarország számára pedig Ausztriában az osztrákok végzik az ipari munkát és Magyarország az osztrákoknak adja érte a kenyerét. Ezt műveli velünk a közös vámterület!

A JÖVŐ KILÁTÁSAI

Az önálló vámterület nyomán bizonyosan megindul az ipar fejlődése. Lesz ipari munka itthon, nem kell külföldre mennie érte a magyar népnek. Visszajönnek azok is, akik ipari munkát keresni a külföldre mentek.

Minél kevesebb ipari cikket kell behoznunk, annál kevesebb nyersterményt kell kivinnünk. Annál több kenyér marad itthon. S ha lesz kenyér, szaporodhatik a lakosság. Újra érvényesülhet a magyar nép most megbénult, visszafojtott szaporodási életereje.

Amerikában a magyarság közt minden ezer lakosra 46 születés esik. Itthon is esett még a *80-as* években 44. Kedvező gazdasági, kereseti és táplálkozási viszonyok mellett egy csöppet se lehetetlen tehát elérnünk, hogy minden 1000 lakosra legalább 40 születés jusson. Halálozás esik most minden 1000 lakosra 23.5. Ez csökkenhet, mert Németországban ma is (a háború előtt) már csak 16.2, Dániában csak 12.9 a halálozási szám. Ha csak 20-ra tudjuk is osztoztatni, s ha *40-re* emelkedik a születések száma, akkor már 2 percent lesz az évi szaporodásunk. (Oroszországban ma is 2.1 percent.)

S akkor, ha 1920sban még csak 20 millió marad is a lakosságunk, 1930iban már 24 millió lesz, 1940-ben 28.8 millió, 1950-ben 34.5 millió, 1960-ban 41.4 millió, *1970-ben kerrek 50 millió.* Nem is számítva a visszavándorlást, ami pedig bizonyosan épp az első években jelentékeny növekedést hozna.

Ha Magyarország letér a nyerstermény-kivitelre épített gazdasági rendszerről s kifejleszti az iparát a belső szük-

séglet mértékéig, *egy félszázad alatt 50 millióra kell a lakos; ságnak szaporodnia!*

MEGTÖRTÉNHELIK-E?

Olyan lehetetlenség ez?

Poroszország 1865-től 1910-ig 18½ millióról 40 millióra szaporodott, Oroszország 70 millióról 160 millióra.

Pedig a természeti feltételek sehol se voltak a szaporodásra olyan kedvezőek, mint nálunk.

Akkor már nem lenne többé „kis ország” Magyarország.

Milyen másképp állhatna meg Európa országai közt! Mennyivel szilárdabb alapokra lenne fektetve a jövője!

Annál inkább, mert a végtelenségig egy ország se szaporodhatik, s a tőlünk nyugatra fekvő európai országok csaknem mind elérték már a szaporodás végső határát, tehát sokkal nagyobbá már nem nőhetnek.

ÖNGAZDASÁG

A MAGUNK EREJÉBŐL ÉLHETÜNK

Evvel a fejlődéssel eljuthatna Magyarország a legkedvezőbb állapotba, amit egy ország gazdasági élete elérhet: az *autarchia* állapotába.

Autarchiának nevezi Plató azt, *amikor egy ország teljesen el bírja látni magát mindennel, amire szüksége van és nem szorul semmiben se más országokra.* Megtermel ő maga mindent, ami a lakosságának az élethez szükséges, és elfogyaszt ő maga mindent, amit megtermel. Nincs szüksége más országokra, sem azért, hogy vegyen tőlük valamit, sem azért, hogy eladjon nekik valamit.

Fichte úgy nevezi ezt: *geschlossener Handelsstaat.* List így: *abgeschlossene Selbstwirtschaft.*

S alig van író, aki el ne ismerné, hogy ez a legeszmé«nyibb állapot egy ország számára. Legelőnyösebb s főképpen a legbiztosabb.

AZ IGAZI FÜGGETLENSÉG

Gyarmati országoknak rosszabb a sorsuk, mert a kenyérük egy részét kénytelenek az uralkodó országnak átadni s így nem nőhetnek elég erősre.

Uralkodó országok, amelyeknek gyarmataik vannak, bizonyára gazdagabbak lehetnek, mint egy önmagából élő ország. De a gazdagságuk, a jövőjük bizonytalan és ingatag. Ha elvesztik a gyarmataikat, ínségre jutnak, elpusztulnak. S eddig még minden gyarmatbirodalom rövid idő alatt széthullott, elzüllött.

Amint nem független a gyarmat, épp úgy nem független az uralkodó ország sem. Mindenik rá van a másikra szorulva, egyik se tud megállni a maga lábán. Kölsönösen függnék egymástól.

Igazi függetlenség csak a középúton van: az olyan országban, amely teljesen maga tudja eltartani magát.

LEHETSÉGES-E?

Azt mondják: jó volna, de nem lehetséges. Még megközelíteni is roppant nehéz. Teljesen elérni pedig — a világforgalomnak mai fejlettsége mellett s a mai életviszonyok mellett — egyáltalában lehetetlen.

Csak egészen kezdetleges életet élő kis ország lehet ilyen független helyzetben, vagy a föld minden részére kiterjedő világbirodalom.

Sok olyan dolog lett már nélkülözhetetlen életszükséggé, ami csak messze, tengerentúli vidéken teremhet meg. Más cikkek, ha megteremnének is valamelyik országban, más országokban olcsóbban, jobban s előnyösebben termeibe-tők, s így az ország ráfizetne, ha minden áron ő akarná termelni ezeket is.

Tehát a leghelyesebb, hogy minden ország termelje azt, amit a viszonyai szerint ő termelhet a legolcsóbban és leghajóbban s aztán kölcsönösen cseréljék ki a termékeiket a világforgalom útján.

Ez mind nagyon szép így elméletben. De amíg országok lesznek a földön, mégis arra fog törekedni minden ország, hogy amit csak egyáltalában lehet, azt mind otthon termelje meg a maga számára s ne legyen kénytelen külföldről behozni.

Nagy áldozatokat hoznak ezért az országok, s tényleg mind arra törekszik, hogy legalább minél jobban megköze-lítse az autarchia eszményi állapotát.

Teljesen elérni ezt az állapotot valóban lehetetlen. De *megközelíteni lehetséges*. És amelyik ország leghajóbban megközelíti, annak a legszilárdabb és legbiztosabb a gazdasági élete, mert *az* szorul a legkevésbé más országokra.

MI ELÉRHETJÜK

Európában egy ország sincs ma, amelyik olyan nagy mértékben és olyan gyorsan megközelíthetné az öngazdaságnak, a zárt gazdasági egységnek ezt a kedvező állapotát, mint Magyarország.

Annyira megközelíthetjük, hogy szinte azt lehetne mondani: *valósággal elérhetjük.*

Épp azért egy ország előtt se áll olyan szép és biztos gazdasági jövő, mint Magyarország előtt.

A nyugati országok már mind túl vannak azon, hogy ilyen kedvező gazdasági egyensúlyba jussanak. Mindeniknek több már a népessége, mint amennyit a földjük el bír tartani, s nagyobb az ipara, mint hogy otthon elég nyers; anyag teremhetne s elég fogyasztópiac lehetne hozzá.

Nyerstermény bevitelére s ipari gyártmányok kivitelére vannak szorulva.

S igaz, a nyerstermény;behozatal és ipari kivitel nye; reség és gazdagodás az országra, de amellet örökös bizony; talanság is. Roppant erőfeszítésre van szüksége, hogy a külföldi piacait megtarthassa s ha mégis elveszti őket, rop; pánt romlásba jut.

Ez a fényes, de bizonytalan gazdagság.

A termelés és fogyasztás egyensúlyának az állapota pedig *a szilárd, nyugodt, biztos polgári jólét.*

URALOM, SZOLGASÁG, FÜGGETLENSÉG

A gyarmati állapot a *gazdasági szolgaság állapota*. Az ipari kivitel a *gazdasági uralom állapota*. A kettő közt van az *igazi gazdasági függetlenség*, ahol se mások felett nem uralkodik az ország, se öfelette nem uralkodnak mások.

Ezt a függetlenséget a nyugati országok csak akkor érhetnék el, ha csökkenne a lakosságuk száma. És ez már mindenképp romlás egy nemzet számára.

Minket a népesség számának az emelkedése, kétsze; resre szaporodása fog elvezetni a gazdasági élet független; ségéhez.

Az ilyen függetlenségnek minden más természeti kel; léke is csaknem teljesen megvan minálunk.

ZÁRT GAZDASÁGI EGYSÉG

Ezt az országot a természet maga is egy teljes, zárt gazdasági egységnek alkotta. Körülvette tökéletes, erős, természetes határokkal és megadott neki csaknem mindent, ami egy 40—50 milliónyi nép életéhez és megélhetéséhez szükséges.

Nincs egy ország se Európában, ahol olyan sokféle élelem és nyersanyag olyan arányos bőségben teremne, mint nálunk.

Délszaki termékeket s egy pár kisebb jelentőségű dologot kivéve megterem itt minden.

MIT KELL BEHOZNUNK?

Nézem a kereskedelmi forgalmunk kimutatását.

Kétezermillió korona volt 1913-ban az összes *behozatalunk*.

Mik ebből azok a cikkek, amiket nem termelhetünk itthon, tehát amiket mindenesetre külföldről kell behoznunk?

Pamutszövet	176 millió korona
Kőszén	82
Nyers ásványolaj	29
Kötött pamutáru	26
Pamut	26
Hántolatlan rizs	26
Nyers kávé	21
Pamutszövőfonál	20
Juta	12
Gyémánt	11
Csokoládé	10

Összesen 439 millió korona

Számítsunk apróbb tételekért 61 millió koronát, akkor is *mindössze csak 500 millió korona érték az, amit mindenképp a külföldről kell behoznunk*. Az egész mai behozatalunknak csak *egyegyed része*.

Háromnegyed részt, 1500 millió korona értéket, nem kellene külföldről behoznunk, mert itthon is elkészíthetnők.

Ennek a háromnegyed résznek a behozatalára nem az őr; szagunk természeti viszonyai kényszerítenek minket, hanem a szerencsétlen gazdasági helyzetünk.

ENNÉL IS KEVESEBB

De tényleg 500 millió koronánál is jóval kevesebb érték az, amit feltétlenül külföldről kell behoznunk.

Először is ennek a behozatalnak egy részét megint ki-
visszük, így

Pamutszövetet	22 millió koronáért
Hántolt rizst	17 „
Pamutfonalat	13

Összesen 52 millió koronáért

Aztán sok cikket egészben vagy részben állandóan pótolhatnánk hazai anyagokkal.

Elsősorban a szén az, ami teljesen pótolható vízierő-
vei. Nem egészen négymillió tonna volt a szénbehozatas
lünk. Ebből egymillió tonnát pótolhat maga az erdélyi föld-
gáz. A többi hárommillió tonna pótlásához nem kell töb-
bet kiépíteni, mint kétszáz ezer lóerőnyi vízművet. Ha ez
megtörténik, a szénbehozatal fölöslegessé válik. Ez megint
82 millió korona nyereség, az előbb felsorolt 52 millió koro-
nával együtt 134 millió korona.

Már nem marad tényleg behozni való, csak 366 millió
korona.

A háború rákényszerített, hogy pótlékot keressünk sok
olyan cikk helyett, amihez most nem juthatunk hozzá. Meny-
nyi marad meg a háború után is a pamutnak, kávénak, tea-
nak s egyéb cikkeknek a pótlékaiból, s mennyi behozatalt
fognak ezek nélkülözhetővé tenni, előre nem tudhatjuk. Le-
hét, hogy elég sokat.

Arra is van reménység, hogy egynéhány délvidéki nő-
vényt meghonosíthatunk. Például rizst vagy kávé. Még
több reményünk lehet arra, hogy találunk itthon elegendő
petróleumot s akkor az azért kiadott 29 millió koronát is
megtakarítja a gazdaságunk.

Aránylag most se sok az, amit okvetlenül külföldről

kell hoznunk. De annyira javulhat a helyzetünk, hogy a jövőben félannyira, negyedrészt annyira csökken, egészen jelentéktelen mennyiséggé válik. S akkor aztán elmondhatjuk, hogy csaknem teljesen elértük az öngazdaság eszményi állapotát.

MINDEN ORSZÁG ERRE TÖREKSZIK

Az autarchiára igyekeznek ma, minden ország. Az a legfőbb gazdasági törekvése mindeniknek, hogy lehetőleg ott-hon termeljen meg mindent, amit eddig a külföldről hozott be.

Nem éppen csak a háború kényszerúsége viszi rá őket. Inkább azt lehet mondani, hogy a háborúban ismerték fel az öngazdaság előnyeit s ezért a háború utánra is a lehetőségig így akarnak berendezkedni.

Hiszen nincs is természetesebb törekvés, mint ha egy ország a gazdasági szükségleteinek a fedezésére nézve minden más országtól függetlenné akarja tenni magát.

MI ÉRHETJÜK EL A LEGJOBBAN

Európa minden országa közt legteljesebben és legkönnyebben mi érhetjük el ezt az állapotot.

Angliának egész gyarmatbirodalmát egy gazdasági egységbe kell olvasztania, hogy eljuthasson idáig. Nyíltan hirdetik is ezt a törekvést a politikusai.

Németország — mint nemrég mondta az egyik német államtitkár — csak úgy érhetné el az öngazdaság kivánatos állapotát, ha az orosz birodalom egész területét gazdaságilag magához kapcsolná.

A Mitteleuropa eszméje is ilyen öngazdaságra való törekvés. Egy olyan területet akarnak biztosítani maguknak, amelyről minden szükséges nyersterményt megkaphatnak s ahol az egész ipari termelésüket elhelyezhetik.

Nekünk az öngazdasághoz sem gyarmatra, se mittels európás kapcsolatra nincs szükségünk. Mi megvalósíthatjuk azt a magunk földjén, a magunk erejével.

ÖNGAZDASÁG A HELYES CÉL

Nekünk még inkább öngazdaságra kell törekednünk, mint más európai országoknak. Mert mi alkalmasabbak vagyunk rá, mint a többiek.

Ha nem lenne ilyen a törekvése egy országnak se, nekünk akkor is erre kellene törekednünk. Mert a mi számunkra ez a legszebb és legbiztosabb jövő.

Nem nyersterményikivitel, nem ipari behozatal. Mind a kettő átok, szegénység és romlás.

Minden nyersterményt dolgozzunk fel és fogyasszunk el itthon, minden ipari cikket készítsünk el itthon. Ez a cél.

AZ OKOS KIVITEL

Nem elzárkózni teljesen a többi világtól. Nem kínai fallal venni körül a gazdasági életünket.

Némi behozatal mindenképp megmaradna. S épp úgy megmaradna számos kivitelünk is. De nem *búza*, nem hús, nem a népesség fenntartásához és növekedéséhez szükséges életerő. Hanem drága és nevezetes hazai különlegességek, amik máshol nem teremnek olyan minőségben, mint nálunk, s amiknek a kivitele éppen azért nagy hasznot hoz. Hegyi borok, paprika, vaj, sajt, meg száz más egyéb. És különösen gyümölcs. Mert sehol a világon nem terem olyan jó gyümölcs, mint nálunk.

Ez lesz az értékes kivitel, ez lesz a hasznos kereskedelmi forgalom.

A LEGJOBB HELYZET

Gyarmatokat hódító, gyarmatokon uralkodó, gyarma«tokát s más országokat ipari cikkekkel elárasztó ország nem lehet Magyarországból. Legalább a földi élet mai viszonyai szerint nem.

De lehet önmagát ellátó, a maga erejéből megélő, teljesen független gazdaságú ország.

És ez bizony sok tekintetben többet ér, mint világhódító nagy országok nagysága és dicsősége.

Én, még ha lehető volna is a másik, akkor is inkább ezt a sorsot óhajtánám Magyarország számára.

Nem uralkodni senkin s nem lenni szolgája senkinek.

Lenni a magunk gazdája s a magunk ura.

Nem emelkedni nagyon magasra, de nem is remegni attól, hogy nagyon mélyre zuhanhatunk.

Nem túlaradó gazdagságban élni, de tisztességes jólétben. S nem hatalomban, de biztonságban.

A JÖVŐ

Mi lesz a gazdasági élet jövője a háború után, senki se tudhatja. Jön-e a nagy kibékülés, jön-e a népek szövetsége, vagy a fegyveres harc után még vadabb gazdasági harc következik- Ki tudná előre megmondani!

Egy valószínű. Az, hogy ha gazdasági háború nem is lesz, gazdasági verseny bizonyosan lesz a békekötés után is. Még pedig nagy és erős gazdasági verseny.

A legyengült európai országok mellett sokszoros erővei fog megjelenni a világpiacon, még az európai piacokon is, az okos Amerika.

Hisz az egész háborúnak bizonyosan az lesz az eredménye, hogy Európa tönkremegy s a világ gazdasági vezetését Amerika veszi át. Ez a háború Európa öngyilkossága. S az öngyilkos Európa hatalmának örököse Amerika lesz.

Aztán megjelenik a világpiacon Japán, megjelenik talán Kína *te*. Roppant gazdasági erők fognak mérközni egymással.

EURÓPA ROMLÁSA

Eddig Európa uralkodott az egész földkerekségen. Az emberi fejlődés erre a kis világrészre sodorta az emberiség legsűrűbb s legnagyobb tömegeit.

Nem is igazi világrész. Egy földnyúlványa csak a nagy Ázsiának. Annyi, mintha Ázsia kinyújtaná a nyelvét.

Egytized része csak a földgömb száraz felületének.

S ez a kis nyúlvány, ez az egytizedrész volt az ura mégis az egész földi világnak.

Európa volt a „világ”, Európa történelme a világtörténelem, Európa háborúja a világháború.

A többi nagy világrészek mintha csak mellékletei, függelékei lettek volna ennek az európai világnak.

Nyugateurópa népessége már túlszaporodott. Nyugateurópa már csak úgy tud megélni, hogy a többi négy világrész mind az ő számára terem, a többi négy világrész népe mind az ő nyersanyagtermelő jobbágya.

Európa most maga öli meg magát, maga pusztítja el a saját gyarmaturalmát.

Mi lesz vele, ha elveszti a gazdasági uralmat a többi világrész felett? Mi lesz a hatalmas, gazdag nyugateurópai országokkal, ha elszakadnak tőlük a gyarmataik?

Pedig el fognak szakadni.

Amerika ipara és kereskedelme a háború után diadalmasán fog bevonulni nemcsak a többi világrészekbe, hanem Európába is.

Micsoda rázkódtatás lesz majd abból! Micsoda összeomlás! Milyen szomorú sorsra jut ez a viláгурalmának dicsőségétől megtébolyodott s önmagát elpusztító Európa!

BIZTOS MENEDÉK

Ilyen világraszóló rázkódtatásokban, ilyen pusztító gazdasági válságokban kisebb országok számára nem is lehef biztosabb menedék, mint az öngazdaságnak, az önmaga erejéből élő s önmagát kiegészítő gazdasági függetlenségnek jól körülbástyázott hajléka.

Az ilyen függetlenség biztosan megvéd olyan gazdasági viharokban is, amiktől a leghatalmasabb gazdasági nagyhatalmak nádkunyhó módjára omlanak össze. Világpusztító földrengésekben is az ilyen öngazdaságra épített ország talája szilárd és rendületlen marad.

Mezőgazdaságnak, iparnak az egész világon átgázoló válságai megtörnek az ilyen függetlenség védgátjain.

Ha megvan mindenünk, ha semmi se kell a külföldi ről, mit árthat akkor nekünk, akármilyen versenyek, akármilyen gazdasági ellentétek viaskodnak is egymással kint a nagyvilágban?

Elveszti a gyarmatait Angoíország és pusztulásra, éhínségre jut? Elveszti a piacait a német ipar s romboló válságokba sülyed? Magáévá hódítja Amerika Termelése a világpiacot?

Nekünk semmi közünk hozzá. Nekünk mindegy. Nekünk külön piacunk van, mi magunk vagyunk a piaca ön« magunknak. Magunk vagyunk önmagunknak a termelői és fogyasztói, vevői és eladói.

Érintkezünk a világgal, mindenféle összeköttetést fenn tartunk vele, nem építünk a határainkra kínai falat, — de a világnak a gazdasági válságai mégse rendíthetnek meg minket.

A NAGY GAZDASÁGI EGYSÉGEK

Minek kössük hát mi a sorsunkat akármelyik gazdasági nagyhatalomhoz, mikor nekünk magunknak megvan mindenünk, ami kell, s nem szorulunk rá senkire és *sem-mire*-

Minek lépünk gazdasági szövetségekbe, amik gazdasági háborúba s aztán fegyveres háborúba is keverhetnek, mikor semmi érdekünk sincs benne, mert minden érdekünknek a kielégítését meg tudjuk találni idehaza?

Azt mondják, előnyösek a *nagy gazdasági egységek*.

Evvel a szépen hangzó fogalommal akarnak minket újra belealtatni a gazdasági közösség sorvasztó tespedésébe.

Csak részben igaz, hogy a nagy gazdasági egységek előnyösek. Ha két vagy több ország nagy gazdasági egy« ségbe kapcsolódik egymással, *az mindig előnyös a nagyobb, a fejlettebb országra, és mindig hátrányos a gyengébb, a fejletlenebb országra, a mezőgazdasági országra.*

Ha csakugyan olyan roppant előnyös lenne az a nagy gazdasági egység, mért nem sietnek hát a világ országai ilyen egységekbe egyesülni? Mért őrzik olyan gondosan a gazdasági önállóságukat?

S ahol egy nagy ország gazdasági egységbe kényszerített magához kis országokat, mért érzik a kis országok mindig és mindenütt hátrányosnak és tűrhetetlennek ezt a kapcsolatot? Mért igyekeznek még forradalmak árán is szabadulni belőle?

Mért nem tudott még az ilyen nagy gazdasági egység soha seholse tartós maradni?

A nagy gazdasági egységnek az alapja mindig az a *kölcsönös gazdasági kiegészítés*, amit olyan rajongva magasztalnak nálunk.

Az egyik országnak van ipari fölöslege, a másiknak nyersterményszűkössége. A fölöslegeiket kölcsönösen kicselelik s így tökéletes, teljes gazdasági egésszé válnak.

Gyönyörű dolog ez így. Csakhogy mi az eredmény?

A nagy egység rendszere folytán a mezőgazdasági ország mindig kénytelen nyersterményt átadni a másik országnak, tehát a lakossága soha se szaporodhatok normálisra, annyira, amennyit a földje táplálni bír, mert a táplálék egyrésze a másik országnak jut.

Viszont a másik országnak a normálisnál is nagyobb lesz a népessége, mert a sajátján felül a „kiegészítő” *országtól* is kap táplálékot.

A mezőgazdasági országnak mindig kevesebb lesz a lakossága a normálisnál, annyival, amennyi élelmet átad az iparosországnak.

Az iparosországnak több lesz a lakossága a normálisnál, annyival, amennyi élelmet kap a saját termésén felül a mezőgazdasági országból.

Ez a hatása a nagy gazdasági egységnek. Az iparos országra áldás, a földművesországra átok.

AUSZTRIA ÉS MAGYARORSZÁG

Ausztria földje 20 millió ember számára terem élelmet, tehát Ausztria normális lakossága lenne ma 20 millió. Magyarorszáé 30 millió. S mégis Ausztriának van 30 millió lakosa, Magyarországnak 20 millió. Mert a nagy gazdasági egység kölcsönös kiegészítése révén 10 millió ember számára való élelmet átadunk Ausztriának, tehát Ausztriának 10 millióval több lakosa lehet a normálisnál, Magyarországnak pedig 10 millióval kevesebb.

Ez a nagy gazdasági egység áldása rajtunk!

1867-ben volt Ausztriának 20,218.000 lakosa, 1910-ben 28,325.000, szaporodott 42 percenttel. Magyarországnak volt

1867-ben 15,417.000 lakosa, 1910-ben 20,886.000, szaporodott 34 perccenttel.

Az lett volna természetes, hogy Magyarország *szaporodjék* erősebben és gyorsabban, mert itt van még hely a szaporodásra. S éppen az ellenkezője történt. A már 1867. évben is megtelt Ausztria túlsúfoltra szaporodott, az üres Magyarország közel se tudott jutni a megteléshez.

A természet igazságán erőszakot vett a nagy gazdasági egység rendszerének a kényszerítése.

ANGOLORSZÁG ÉS ÍRORSZÁG

Még szomorúbb szegény Írország példája. Független ország volt. A XVI. században Angolország magához csatolta. Kiterjesztette rá a nagy gazdasági egység áldásait.

Írország földművesország, Angolország iparosország.

A nagy egység áldásos eredménye az lett, hogy Angolországnak volt 1800-ban 9 millió lakosa, 1912-ben lett 37 millió; Írországnak volt 1800-ban 5.2 millió lakosa, 1912-ben lett 4.3 millió.

KIK AKARJÁK?

Mindig csak a *gazdag* iparosországok akarnak nagy gazdasági egységbe tömörülni szegény mezőgazdasági országokkal. Ők tudják, miért.

Angolország is védte az iparát, ameddig szüksége volt rá. A XVIII. században még szigorúan meg volt tiltva például a francia selyemszövetek és csipkék behozatala, ami oedig sehogy se egyezik a nagy gazdasági egység elvével.

A XIX. század óta azután egész mostanig a szabad kereskedelem politikáját folytatta Angolország, ami azt jelenti, hogy szerette volna egy nagy gazdasági egységbe gyűjteni maga körül a világ valamennyi országát.

Persze, mert ő volt gazdaságilag a legerősebb.

A XX. század elején a német ipar erősebbre fejlődött az angolnál, s kezdett már magába Angolországba is diadalmasan behatolni. Azóta nem rajong úgy Angolország a szabad kereskedelemért, a nagy gazdasági egységért, sőt szépen áttér ő is a vámvédelem rendszerére.

Most viszont a németeknek tetszik a nagy gazdasági egység. Evvel a csábító jelszóval csalogatják Ausztriát a Mitteleuropa kapcsolatába.

Érdekes fejlődés. A múlt század közepén alkotta meg Poroszország a német vámszövetséget. Sorban belevette mind a kis német államokat.

Ausztria jelentkezett. Ő is német állam, ő is tagja akar lenni a vámszövetségnek.

S ugyanaz a Poroszország, amely most olyan melegen óhajt gazdasági egységbe lépni Ausztriával, akkor kézzel-lábbal tiltakozott Ausztria belépése ellen. Ez az ellentét volt egyik főoka az 1867-iki háborúnak. S a prágai bekében a megvert Ausztriának határozottan és kötelezőleg ki kellett jelentenie, hogy lemond a német vámszövetségbe való belépésről.

Akkor háborúra is kész volt Poroszország, csakhogy ne kelljen vámszövetségbe lépnie s „nagy gazdasági egységet” alkotnia Ausztriával. Ma ő követeli, hogy Ausztria olvadjon össze vele nagy gazdasági egységgé s ma Ausztria fázik tőle.

Honnan ez a nagy „Wendung durch Gottes Fügung-Nagyon egyszerű. A múlt század közepén még Ausztria volt iparban erősebb, Poroszország gyengébb. Azóta Poroszország lett sokkal erősebbé s Ausztria gyengébbé.

Ha 1866 előtt beléphetett volna Ausztria a német varru szövetségbe, ott még akkor gazdaságilag is, politikailag is ő uralkodott volna. S az erősebb osztrák ipar szabad versenye mellett, gazdasági egységben, a porosz ipar soha se fejlődhetett volna ki a mai világhatalmi nagyságára.

A többi német állam gazdasága mind gyengébb volt már akkor a poroszénál. Azért gyűjtötte ezeket maga körül vámszövetségbe Poroszország. Ezáltal gazdaságilag elhódította őket Ausztriától s a saját gazdaságának a szolgáivá tette. Ez volt az első alap ahhoz, hogy a német ipar olyan világhódító gazdasági hatalommá váljék.

Most már szívesen venné Poroszország a szövetséget

Ausztriával is, mert a mai erőviszonyok mellett ebben a szövetségben feltétlenül az övé lenne úgy a politikai, mint még inkább a gazdasági uralom.

Szolgákat, jobbágyokat szívesen keres magának mindenki, urakat senki.

Bismarck maga a legerősebb ellensége volt 1866 előtt az Ausztriával való vámszövetségnek. Kleindeutsch volt. Ausztria nélkül akarta csak megalkotni Németországot.

Naumann könnyen átsiklik ezen. Azt mondja, nem lényeges Bismarcknak ez az álláspontja, mert később úgymint megváltozott s azután éppen Bismarck lett az osztrák szövetség legbuzgóbb híve.

Dehogy, Bismarck álláspontja változott! A viszonyok változtak, az erőarányok változtak. A múlt század közepén még hátrányos lett volna Poroszországra a nagy gazdasági egység Ausztriával. A múlt század végén már előnyös. Azért volt Bismarck előbb ellene, azután mellette.

A NAGY EGYSÉG MAGYAR HÍVEI

Csak Magyarországon nem akarják még sokan belátni, hogy milyen roppant hátrány egy hiányos népességű nyers-termelő országnak egy már túlnépes ipari országgal gazdasági közösségben élni. Hogy ez egyenes lemondás a *jövő*től, a fejlődésről, a népesség természetes szaporodásáról.

Elvakítja őket az a kis előny, hogy a nyerstermény-főlöslegét talán valamivel jobban s előnvtöisebben adhatja el az ország a szövetséges országban, mert vám nélkül viheti oda.

S nem látják, hogy ezért a bizonytalan csekély előnyért örök gyengeségre, örök fejletlenségre, örök szolgaságra kárhoztatják az országot. Lemondanak végleg arról, hogy a nemzet valaha is olyan erősre, nagyra és népesre fejlődhessek, amilyenre a természeti viszonyok szerint fejlődnie kellene.

Elfojtják a népesség szaporodását, mert külföldre kényserítik a szaporodás legfőbb kellékét, az elegendő kenyeret.

Nem akarják megérteni, hogy milyen szörnyű dolog az, ha egy nemzet mindenáron más nemzeteknek a kenyér-

szállítója akar lenni. Ha úgy rendezkedik be, hogy a saját kenyérének egy részével mindig más nemzeteket hizlaljon, a saját földje termésével más nemzet szaporodását mozdítsa elő.

A magyar nép *életnek* nevezi a *búzát* s nem is nevezhetné találóbban. Valóban az életének egy részét viszi ki, az életének egy részét adja el más nemzeteknek az a nemzet, amely erős és nyomasztó intézményekkel arra köti le magát, hogy a kenyérének egy nagy részét mindig külföldre szállítja!

A „SAJÁT ZSÍRUNK”

Még mindig el van terjedve nálunk az a szörnyeteg felfogás, hogy ha nem vihetne ki a nemzet a fölösleges búza-termését Ausztriába, *megfutna a saját zsírjában*.

Milyen rövidlátó, kicsinyes, gyáva gondolkozás!

Egy nemzet sohase fulhat meg a zsírjában, mert ha sok a zsírja, hát egyszerűen meghízik, nagyobbra szaporodik, olyanra, amilyenre a zsírja engedi. Ez a természet rendje.

Kivéve persze, ha hibás intézményekkel a zsírja egyrészét örökre leköti más nemzet számára. Mert akkor az a másik nemzet fog meghízni az ő zsírján, ő pedig a nagy zsírbőség mellett sovány marad és elsorvad.

Soha még nemzetnek meg nem ártott az, ha 20 millió tagból állt és 30 millió számára termelt kenyeret. Segít ezen a természet: gyorsabbá teszi az ilyen nemzet szaporodását, egész addig, amíg annyi ember nincs, amennyi kenyér.

A KENYÉRFÖLÖSLEG

Ha nyugtalankodnak a nemzetek azért, mert nincs elég kenyérük, ez megérthető. De ha egy nemzet azon aggódik, hogy túlságosan sok a kenyere, ez roppant nevetséges gyávaság.

Olyan helyzet ma sincs, a jövő évtizedekben még kevésbé lehet Európában, hogy akinek fölösleges kenyere van, az ezt a kenyeret ne bírja eladni. Hogy az országoknak a kenyérfölöslegük a nyakukon maradjon s megfúljanak a saját zsírjukban,

Lehetnek az árakban ingadozások, de hogy búzát, és különösen magyar búzát el ne lehessen adni valamikor, ez teljes képtelenség.

„CSAK ÁTMENET”

Azt mondják, hiszen nincs is a gazdasági közösségnek egyéb célja, mint biztosítani a kenyérfölösleg jó értékestését arra az átmeneti 20—30 esztendőre, amíg a lakosságunk annyira szaporodik, hogy az egész kenyértermést maga fogyasztassa el. Ha 30 esztendő múlva annyi lakosa lesz már az országnak, mint amennyi a kenyere, akkor természetesen nem fogunk többé nyersterményt kivinni, s önmagától megszűnik a gazdasági közösség értelme és szükségége.

Csakhogy, ha megmarad a gazdasági közösség, akkor se 30 esztendő múlva, se 300 esztendő múlva nem lesz annyi lakosa az országnak, mint amennyit a földje el tudna tartani. Megáll a szaporodás, kivándorol a nép. mert a kenyeret, ami a népesség szaporodásához kellene, okvetlenül ki kell vinni a külföldre. Cserébe az ipari cikkekért, amiket viszont okvetlenül be kell hozni, mert éppen a behozatal versenye miatt nein tudjuk itthon elkészíteni.

Már le is szállt a szaporodás 4.4 percentről 3.6 percentre. A kivándorlás pedig megdöbbenően emelkedett. Nem a kenyér marad itthon, de az emberek vándorolnak ki, vagy egyáltalában meg se születnek.

GYILKOS RENDSZER

Ezt a rendszert akarják tovább is fenntartani- Beleyugoeznak, hogy ezután is ilyen szörnyen meg legyen benítva Magyarország fejlődése-

Inkább ne fejlődjék a nemzet, inkább ne legyen soha több lakosa az országnak 20 milliónál, inkább vándoroljon ki, ami ember ezen felül születik, csak egész biztos legyen, hogy a 20 millió ember szükségletén felül való búzatermésünket mindig vám nélkül, jól el tudjuk adni Ausztriának!

Irtóztos gondolkozás! A legbolondabb, a legbűnösebb, a legöngyilkosabb önzés, amivel csak országok megronthatják önmagukat!

Minden ország *népesedési politikát* folytat. Főgondja minden kormánynak a népesség szaporítása, mert ősigazság, hogy az országok legfőbb ereje a népességük.

Mi eddig népesedés-ellenes politikát folytattunk. A mi gazdasági politikánk nem a népesség-szaporítás politikája volt, hanem elsősorban és mindenekfelett a *nyerstermény kivitel politikája*.

Ez pedig egyenesen a népesedést gátló, a népesség szaporodását korlátozó és megbénító politika.

Minél kevesebb száj van itthon, amely kenyeret kér, annál több kenyeret vihetünk a külföldre, s annál kedvezőbb az ország kereskedelmi mérlege.

A népesedési mérleg viszont annál szomorúbb, csak-hogy avval ez a politika nem törődik. Kiviszi az országhói az életerőt, a szaporodás és megerősödés lehetőségét s eladja más országoknak, hogy azok magukat növelhessék vele.

„EURÓPA ÉLÉSKAMARÁJA”

És ez tetszik sokaknak. Még nemzeti dicsőséget is gyártanak belőle.

Ma is gyakran halljuk még a régi naiv hivalkodást, hogy *Magyarország Európa éléskamarája*.

Kevesen voltunk, szegények voltunk, de legalább avval vigasztaltuk magunkat s avval büszkélkedtünk, hogy mi adunk enni Európának.

Milyen szomorú büszkeség! Milyen ferde gondolkozás, amely ezt dicsőségnek tarthatja!

Hát nem első érdekese a nemzeteknek, hogy szaporodjanak? S nem elsősorban kenyér kell-é a szaporodáshoz?

Micsoda örültség elvonni a kenyeret a magunk szaporodásától, s másoknak adni, hogy azok szaporodjanak általa!

Ha fejlődni akarunk, akkor fokozatosan be kell zárni az éléskamarát. Arra kell törekedni, hogy a magyar föld csak

Magyarország népének legyen az éléskamarája, senki másé. A magyar földből s a magyar föld által Magyarország lakosága szaporodjék, ne más országoké.

MOST NINCS OK AGGODALOMRA

Ha volt is okunk eddig aggódni azon, hogy az önálló vámterület létesítése után átmenetileg nehézségeink lesznek a nyerstermény fölöslegünk eladásával és hogy emiatt le«szállhat a búza ára, most az ilyen aggodalomnak igazán semmi alapja se lehet.

Olyanok lettek Európa termelési viszonyai, hogy év-'tizedekig is a háború után még mindig sokszoros nagy szükség lesz nyersterményekre. Kapós lesz a nyerstermény. Egy nyugati ország se fogja elzárni előle a határait. Sőt inkább csalogatni fogja magához. És ha vámot vetnek is rá, olyan magas lesz az ára, hogy nincs az a vám, amit meg ne bírna.

Most már nem kell többé félnünk, hogy ha önálló vám»területünk lesz, akkor nem tudjuk eladni a búzáinkat. Nem kell félnünk, hogy a nyakunkon marad a búza s „megfú^lünk a saját zsírunkban”.

Mire helyreállnak Európában a régi termelési viszonyok, mire a nyerstermények ára megint leszáll a régi mértékre, mi rég túl leszünk már a kezdet nehézségein.

Másrészt *most* van az is, ami eddig állítólag hiányzott az ipar kifejlesztéséhez. Van tőkénk. Annyi pénze van az országnak, hogy már szinte sok.

Soha ilyen alkalmunk nem volt az önálló vámterület felállítására, az ipar kifejlesztésére, az öngazdaság berendezésére, mint most.

Évszázadokra szóló végzetes bünt követnének el a nemzet jövője ellen, ha ezt az alkalmat elmulasztanók.

TISZA FELFOGÁSA

Persze Tisza István gróf másképen gondolta. S a saját szempontjából talán igaza volt. Ő a magyar nemzet alatt kizárólag a földbirtokos-osztályt érti. Ennek a jövőjét akarta hát biztosítani, a többivel nem törődött.

Az ország lakossága sohase fog 20 milliónál többre szaporodni. Marad a földművelésünk extenzív, kezdetleges. De a földbirtokosok mindig el fogják adni a búzájukat Ausztriának s kapnak érte Ausztriától ruhát és egyebet.

Magyarország mindig csak búzát fog termelni. A ruhát és más ipari cikket a külföldről fogja kapni.

Magyarország lakossága sohase fog annyira szaporodni, amennyire a természet rendje szerint szaporodnia kellene. Csak kétharmadrész annyira. Mindig hiányos ország lesz, csonka ország, kétharmadrész ország. Lesz 20 millió lakosa s az mind kenyeret és húst fog termelni önmagának és Ausztriának. A húszmillió lakosból lesz százezer földbirtokos és tizenkilencmilliókilencszázezer béres.

A földbirtokosoknak jó dolguk lesz. A béresekkel ki törődik?

Ez a Tisza István gondolata szerint való jövő Magyarországa. Az örökös kétharmadrész ország. A százezer földbirtokos és tizenkilencmillió béres gyarmatországa.

Mi más Magyarországot akarunk. Teljes, egész, minden irányban kifejlett, önmagát ellátó-s önmaga erejéből élő Magyarországot. Negyvenmillió szabad, egyenlő, független, dolgozó magyar állampolgár erős és önálló Magyarországot!

IPARFEJLESZTÉS

MI SZÜKSÉGES?

Hogy a magyar nép régi szaporodási életereje helyre-álljon s újra érvényesüljön, ahhoz először is az kell, hogy a kenyér, amit a földünk terem, itthon maradjon.

Fokozatosan meg kell szűnnie a nyerstermény-kivitelnek.

Évégből pedig fokozatosan meg kell szűnnie az ipari behozatalnak, tehát ki kell fejlődnie a hazai iparnak anynyira, hogy képes legyen a belső szükségletünket teljesen fedezni.

Ha ezt elérhetjük, akkor fokozatosan elmarad az ipari behozatal. Ha nincs ipari behozatal, akkor nincs szükség nyersterményskivitelre.

S ha itthon marad a nyerstermény, a kenyér, akkor már megvan az alapja és a lehetősége a nemzet gyorsabb szaporodásának.

20—30 évig tartó folyamat lesz ez mindössze.

A FEJLŐDÉS HATÁRA

Teljesen elég, ha odáig jut az iparunk fejlődése, hogy a belső szükségletünket ő maga fedezhesse.

De odáig okvetlenül el kell jutnia.

Ez a magyar fejlődés legparancsolóbb szüksége. Ettől függ a jövőnk, a fennmaradásunk, a teljes és egész országgá válásunk.

Ha ezt nem sikerül elérnünk, akkor sohase gyarapodhatunk teljes, biztonságos erőre és teljes népességi számra.

S akkor nincs is jogunk ehhez.

Egy nemzet, amely, bár minden szükséges nyersanyaga megterem hozzá, nem tud eljutni odáig, hogy legalább a naját ipari szükségletét ő maga készítse ét magának, nem is érdemli az önálló nemzeti és állami fennmaradást.

Nemzet, amely a testi ruháját se tudja megcsinálni magának gazdasági értelemben még nem nemzet, még csak gyarmati sorban élő nép.

A gazdasági életben a nemzet fogalmához szükséges a gazdasági nagykorúság, s a gazdasági nagykorúság ott kezdődik, ahol a nép legalább a ruháját meg tudja s/öni ma# gának.

ÖNÁLLÓ VÁMTERÜLET

Semmi se kell már ahhoz, hogy ez az ipari fejlődés meginduljon Magyarországon, csak a vámvédelem, az önálló vámterület.

Ezt a kelléket meg kell szereznünk. És *most* kell megszereznünk. Mert soha ilyen mértékben nem volt meg minden többi kelléke, mint most. Soha ilyen kedvező alkalma nem volt a fejlődésnek, mint most.

Ha semmi egyebet se tudunk elérni a nemzeti követeléseinkből, ezt az egyet mindenáron el kell érünk.

Vagy mondjunk le végleg jövőről, szaporodásról, fejlődésről.

A KELLÉKEK

Az önálló vámterület hírére legalább egymillió magyar ipari munkás nép jönne haza a háború után Amerikából.

Egy egész hadserege dolgozik már ott a képzett magyár ipari munkásoknak. Földművesek voltak itthon s ott gyári munkásokká fejlődtek, így fog kifejlődni a most itthon élő földművesekből is a kellő ipari munkásság.

Nemcsak azt mutatták meg a magyarok Amerikában, hogy alkalmasak az ipari munkára, de azt is, hogy minden más népnél könnyebben és gyorsabban tudnak földművelő munkásból ipari munkássá válni.

Hiszen elsősorban érteleni kell ehhez, értelem dolgában pedig a mi népünk bátran felveheti a versenyt a föld legkülömb népeivel.

A magyar paraszt ma kapásember s holnap a legjobb katona. Ez igaz, ezt megmutatta a háború.

De nemcsak ez igaz, hanem az is, hogy a magyar paraszt ma kapásember, holnap a legjobb gyárimunkás.

Ezt pedig megmutatta Amerika.

Ez a mi nagy nemzeti erőnk s a jövőnk megnyugtató biztosítéka.

Van az iparhoz kellő nyersanyagunk. Van munká^, aki a nyersanyagot feldolgozza. Van közönség, amely az ipar termékeit megvegye. Van pénz, amivel az ipari tér-ír ékek árát megfizesse — hiszen 1600 millió koronát fizeltünk évenként a külföldnek ipari cikkekért. Van most már tőkepénz is.

Minden megvan, ami kell az ipar fejlődéséhez.

Egyenes lehetetlenség, hogy ki ne fejlődjék, ha csak mesterségesen el nem fojtják a fejlődését.

Más országok ipara számára messze külföldről kell hozni a nyersanyagot s messze külföldön kell keresni és nagy erőfeszítéssel hódítani a piacokat. Mégis kifejlődik.

Nálunk a nyersanyag is, a piac is készen van itthon. Természeti lehetetlenség, hogy ki ne fejlődjék.

Ha megvan a házépítéshez az alkalmas terület, össze van hordva minden szükséges anyag, készen áll kellőszámu alkalmas munkás, vannak más építkezéseknél már sokszorosan kipróbált alapos építkezési tervek, és vannak már lakók is, akik a lakásokat nyomban, amint elkészülnek, rendes árért bérbe fogják venni, — akkor bolond ember az, aki mégis egyre azon sopánkodik, hogy ez a ház nem épülhet fel soha.

A FEJLŐDÉS MEGINDÍTÁSA

Minden kellék megvan. Csak egy lökés kell, hogy a készen álló kellékek működésbe jöjjenek, s nyomban megindul teljes erővel a fejlődés.

Ezt a lökést fogja megadni az önálló vámterület.

Nálunk még erősebb lesz a megszerzett vámvédelem hatása különösen a fejlődés megindítására, mint más országokban.

Mert a mi gazdasági életünk hosszú évtizedek óta várja már ennek a még hiányzó kelléknek a megérkezését. Nálunk általános meggyőződés, erős közhit lett már az, hogy az önálló vámterület nyomán hatalmas ipari fejlődésnek kell megindulnia, s hogy akkor sokkal kedvezőbb helyzete, sokkal több siker-kilátása lesz minden ipari vállalkozásnak.

S ugyanez a helyes és jogosult meggyőződés van eltérjedve a mi viszonyainkról a külföldön is.

Ez a közhit maga elég lesz arra, hogy az önálló vámterület felállítása azonnal a vállalkozások egész áradatát hívja életre.

Csak az önálló vámterület legyen meg. A többi *magas* tói jön. A többit elvégzi a magyar nemzet hatalmas életereje s a magyar föld mindenben bővelkedő gazdagsága.

A VÍZIERŐK

Mik lennének az állam feladatai akkor, ha sikerülne elérni az önálló vámterületet?

Ezt mindig a meglevő körülmények, a jelentkező szükségletek *határoznák* meg.

Mindenesetre az államnak kellene elvégezni mindazt, amire az ipar kifejlődéséhez szükség van, s aminek az elvégzésére a magánvállalkozás különböző okokból nem alkalmas.

Legfontosabbnak s legsürgősebbnek tartom ezek közül a feladatok közül *a vízierők kiépítését.*

Kevés a szenünk. Ez nagy hiány. De pótolható. Pótolják mindenütt a fehér szénnel, meg a zöld szénnel.

Fehér szénnek hívják a havasokból jövő víz hajtóerejét, zöld szénnek az alacsonyabb fekvések f oly óinak vízerejét.

Mióta a vízesés erejét villamos árammá tudják alakítani s magas feszültséggel több száz kilométerre is elszállítani, azóta roppant jelentősége lett a vízierőknek. Csaknem mindenütt pótolni lehet velük a szenet.

A mi számunkra megbecsülhetetlen előny ez.

Szenünk nincs, de van vízierőnk. Nem olyan kedvező a folyóink esése, mint az alpesi vizeké, de teljesen elég arra, hogy bőven ellássa hajtóerővel egész gazdasági életünket.

Egy régebbi statisztika szerint kilencmillió lóerőt lehetne a vizeink eséséből nyernünk. Újabb összeállítás szerint csak kétmilliót. Hogy mit jelent ez, azt megértjük, ha számba vesszük, hogy az egész magyar ipar, a malomipart is beleértve, a háború előtt mindössze 490 ezer lóerőt használt a gépeihez.

A vízierő sokkal olcsóbb, mint a szén. S megvan az a másik nagy előnye, hogy állandó.

A világ szénkészlete egyszer ki fog fogyni. Száz esztendő múlva-e, kétszáz múlva-e, de bizonyos, hogy egyszer vége lesz. A vizek hajtóereje örökös.

Egyszer kell csak a berendezést megcsinálni. Ez költséges. De a fenntartása, kezelése már aránylag nagyon kevésbe kerül.

A békeárakat számítva átlag félannyiba jön egy vízesésből nyert lóerő, mint egy szénlóerő.

Legelső és legsürgősebb feladata lenne a magyar iparfejlesztésnek a vízierők kiépítése.

Mióta felismerték a vízesés hajtóerejének nagy értékét, minden európai országban hatalmasan megindult a vízművek kiépítése. Amerikában persze még inkább. A Niagara többszáz kilométerre terjedő nagy területnek ad világi gítást és ipari hajtóerőt. Drótokon viszik el messzire a Niagara esését s gépeket hajtanak vele. Minneapolis világi híru malmait a Mississippin vizének az esése hajtja.

Olaszországot arra kényszerítette a nagy szénínség, hogy most, a háború alatt építse ki a vízműveit. Most alakítják át az olasz vasutakat vízművekből nyert villamos erőre. 1914 óta 300 kilométer vasutat alakítottak így át, most folyik 2300 kilométernek az átalakítása, amihez mindössze 200.000 lóerő kell, alig fog 250 millió lirába kerülni.

Nálunk az eddig kiépített vízművek alig adnak összesen 200.000 lóerőt.

A háború után, az első évtized alatt ki kell építenünk legalább egymillió lóerőt. Ez évenként körülbelül 160 mil-

lió métermázsa köszénnek felel meg. Eddig a behozatalunk volt átlag 30 millió métermázsa köszén. Ha kiépül ez a vízierő rendszer, nemcsak megszabadulunk minden szén-behozattól, de az újonnan keletkező ipari vállalataink is bőséges hajtóerőhöz jutnak.

AZ ÁLLAM ÉPÍTSE KI

A vízművek kiépítésének ezt a nagy és mindennél fontosabb feladatát helyesen és célszerűen nem végezheti el más, mint az állam.

Magánvállalkozás csinálhat itt is, ott is kisebb-nagyobb vízműveket — ez sohase vezethet teljes, jó eredményre. Inkább gyakran árthat, mert *elaprózza*, a dolgot, vagy nem ott állítja fel a vízművet, ahol a legolcsóbb és legelőnyösebb lehetne a kihasználás.

Helyesen, alaposan, előnyösen csak úgy lehet kihasználni az ország vízierőit, ha ez az egész ország területére egységesen megállapított, összefüggő tervek szerint történik.

Minden vízfolyásra megállapítani, hogy a természeti s gazdasági viszonyok szerint melyik ponton lehetne az esetét a legolcsóbban és legjövödelmezőbben kihasználni, s eszerint készíteni el az egész országos vízműhálózat tervét.

Sok helyen előnyösebb a kihasználás, ha csatornát vezetnek az egyik folyóból a másikba.

Szükséges az is, hogy valamennyi vízmű egymással vezetéseken útján kapcsolatban legyen, hogy az áramaikat célszerűen eloszthassák s zavarok esetén kisegíthessék egymást.

Ez mind csak egységes kiépítés mellett érhető el.

Amerikában 300 kilométerre is elvezetik már a vízműből nyert áramot. Franciaországban 500 kilométeres vezetékét terveznek a Rhonetól Parisig. Semmi akadály nincs annak, hogy nálunk egy egész összefüggő s egymást kiegészítő *hálózata* épüljön ki a vízműveknek.

Hogy mennyivel előnyösebb lenne ez a magánosok által rendszertelenül kiépített, elszigetelt, külön vízműveknél, azt könnyű belátni.

Az építési anyagokat is így nagyobb tömegekben ol-

csobban szerezheti meg az állam. Az építési eszközöket, gépeket, berendezéseket egymásután több építkezésnél használhatja. Állandó munkás és műszaki szervezetet állíthat össze s ez a tervezéseket is, a munkákat is olcsóbbá teszi.

Az állami építkezés minden hátránya mellett is az ilyen évtizedekig tartó s az egész országra kiterjedő nagyszabású munkákat mégis az állam tudja a legjobban s aránylag legolcsóbban elvégezni.

Az iparfejlesztés érdekében is szükséges, hogy az állam kezében legyenek a vízierőt termelő művek. Magánvállalatok az áram eladásánál elsősorban a maguk hasznát néznék. Szívesebben adnák például világításra az áramot, mint ipari célokra, mert így többet fizetnek érte. Pedig az ország érdeke az, hogy elsősorban ipari vállalatok kapják az olcsó áramot.

Csak az államtól várható, hogy a közérdeknek, az iparfejlesztésnek a szempontjából fogja intézni a vízművek felállítását és vezetését s különösen az áram eladását.

Valóságos veszedelem lenne, ha egymástól különböző s összhangban működni nem tudó és elsősorban természetesen minél nagyobb nyereségre törekvő 50—100 magánvállalat kezébe kerülnének az ország vízi erői.

Fontos az is, hogy a vízművekkel egyéb közhasznú munkák és vállalkozások is kapcsolatba hozhatók. Hajózható csatornák, öntözőcsatornák, halastavak, rétgazdaságok mind igen jól kombinálhatók erőkhasználó vízművekkel.

S ha így kombinálva, nagyobb szabású, egységes tervek szerint létesítik valamennyit, mindenik sokkal olcsóbban s előnyösebben oldható meg, mint ha egymással össze nem függő külön-külön vállalkozások csinálják mindeiket.

Csak az államnak lehet módjában, hogy így a vízi erők kihasználását a csatornák rendszerével is alkalmas kombinációban s az egész országra kiterjedő egységes programra szerint valósítsa meg, amely amellet az árvízvédelem, a haltenyésztés meg egyéb kapcsolatos gazdasági szükségletek érdekeire is egyformán figyelemmel van.

De legfőképp azért szükséges okvetlenül, hogy az ál-

lam csinálja meg ezeket a munkákat, mert a mi viszonyaink közt másképp sohase készülhetnének el. Száz évig tartana, míg magánvállalkozások csak némi részben is megvalósítanák a vízierők kihasználását s akkor is tökéletlen és rendszer nélkül.

ÁLLAMI VÍZIERŐMONOPÓLIUM

Ki kellene mondani törvényben, hogy az ország folyóvizeinek a hajtóereje az állam tulajdona s ennek az erőnek a kihasználása az állam joga.

Természetesen minden már meglévő, vagy már engedélyezett vízhasználat épségben marad, legfeljebb az állam megválthatja.

Már most, a háború alatt, kellene elkészíteni a terveket az egész ország területére, nemcsak a vízművekről, hanem a velük összekapcsolható hajózási és öntözőcsatornákról, folyamszabályozásokról, halastavakról s más közt érdekű munkálatokról.

Megszervezni az egész munkálat vezetőségét és műszaki személyzetét. Beosztani a munkát a lehetőség szerint 10—15—20 esztendőre s rögtön a háború után minden megszerezhető erővel hozzáfogni az elvégzéséhez.

A vízművekkel termelt hajtóerőt az állam, megállapítandó szabályok szerint, a lehető legolcsóbban adja el. *elsőt* sorban iparosoknak, gyáraknak, aztán világításra, vonatok hajtására s más egyéb célokra is.

ÚJ FEJLŐDÉS

Egészen kétségtelen, hogy a vízművek kiépítése jó és biztos jövedelmezésű befektetés lesz. Egészen kétségtelen, hogy az állam a termelt áramot mind jól eladhatja. Amit el nem fogyaszt a termelő ipar, az elfogy városok világítására, vonatok hajtására, s más értékes és jövedelmező célokra.

Ipari célokra olcsón adná az állam az áramot. Csekély haszonnal, csak valamivel drágábban az önköltségnél. Világítási, fűtési, háztartási s egyéb célokra adott áramnál már nagyobb árakat szedhet, már adót is belekombinálhat az

árakba. Még mindig olcsóbb lesz a közönségnek, mint a szénnel termelt áram. S nagy állami jövedelem származhatik belőle.

Háború előtti árak szerint egy kilowattóra áram, ha naponta 12 óráig használják, önköltségben körülbelül 3 fillérbe kerül. Az állam adhatná világításra 30 fillérért, nyerne rajta óránként 27 fillért, egy évben körülbelül 1000 koronát. Ha csak 200.000 kilowattot ad el, így megadóztatva, 200 millió korona jövedelme lehetne rajta.

S még így is nagyon jól járna a fogyasztóközönség, mert eddig, a háború előtt, 60—90 fillér volt az országban egy kilowattórája a villamos áramnak.

Messzire lehet vezetni az áramot, — de természetesen előnyösebb, ha a vízmű közelében használják fel. Ezer] lehetőleg olyan helyeken kellene építeni a vízműveket, ahol természeti, gazdasági, közlekedési viszonyok szerint ipar-telepek létesülhetnek.

Minden vízmű egy-egy ipari gócponttá válnék. Ipari telepek, kisebb-nagyobb ipari városok támadnának körülötte. A völgyzáró gátakkal felduzzasztott vizet öntözésre, haltenyésztésre is lehetne használni, — az új iparos városok mellett kerti gazdaság, halgazdaság is keletkeznék.

Természetesen a hegyek lejtőin épülnének a vízművek s a környező telepek. Szép koszorúban az ország szélein, a Kárpátok mentén.

Milyen erősségei lennének az országnak ezek a kerületén alakuló városi telepek! Milyen hatalmas tényezői a gazdasági és az országos fejlődésnek!

Háború előtti számítások szerint átlag 1000 koronába került egy lóerő kiépítése a vízművekben, beleszámítva már a rendszerint szükséges völgyzárógátait, csatornát s a vízvezetékeket is. Egymillió lóerő kiépítése ezermillió korona. Másfél hónapi háborús költség. S a magyar ipari életet új erőre lehetne ébreszteni vele.

Mennyibe fog kerülni a háború után, most nem tudhatjuk. Akármibe kerül is, az biztos, hogy igen jó kamatot fog hozni az államnak.

Hasonló módon kellene felhasználni a földgázt is, illesztvén a vízierő kihasználásának országos rendszerébe.

Amellett minden eszközzel fokozni kell a *hazai* széntermelést, hogy minél bővebben fedezze a belső szükségletet.

Se szén után, se petróleum, *földgáz* után, se ércek és értékes ásványok után nincs kellőleg átkutatva Magyarország földje.

Ennek a munkának az alapos elvégzése is csak az állam feladata lehet.

A helyes megoldásnak csak egy biztos és gyökeres módját képzelem: *kimondani, hogy minden szén és minden petróleum, ami Magyarország földjében van, az állam tulajdona s kitermelése az állam joga.* Úgy, mint a földgáz. És az állam tulajdona minden érc és minden értékes kő, ami az ország földjében található.

Természetesen minden eddigi feltárás és minden *szerzett jog* épségben marad s legfeljebb az állam megválthatja belőlük azt, ami szükséges.

Nem károsítana ez senkit, nem venné el senkinek semmijét, s mégis esetleg nagy hasznot szerezne az államnak. A gazdasági életnek is nagy előnyére volna, mert így fokozatosan használatba vehetné és fejlődésének szolgálatába állíthatná mindazt a készletet, amit szénből, petróleumból, ércből és ásványokból az ország földje magában rejt.

ÁLLAMI GYÁRAK

Az állam beavatkozásának nem elméletek szerint kell működnie, de a gyakorlati szükség szerint.

Ahol élénk már a gazdasági élet, ahol magánosokban is megvan a vállalkozási kedv, ott csak támogatni kell a magánvállalkozást.

Ahol a magánvállalkozás nem erős, nem mozdul, ott vállalkozzék maga az állam.

Bizonyára sok hátránya van az állami vállalkozásoknak. De ha sürgősen és komolyan szüksége van a gazdasági életnek valami vállalatra s a magánvállalkozás nem

mozdul, akkor mégis jobb. ha az állam csinálja, mint ha senki se.

Legsúlyosabb betegsége az ipari életünknek a szövőiparunk fejletlensége. Legsorvasztóbb sebe a kereskedelmi mérlegünknek a szövőipari behozatal.

Az összes ipari behozatalunknak több mint negyedrészt tesz ki a behozott szövőipari cikkek. Ha ezt a tételt kiküszöbölhetnénk, már jó 25 perccel javulna a mérlegünk.

összes szövőipari behozatalunk értéke tett a háború előtt 470 millió koronát. Igaz, ebből több mint fele, 250 millió, pamutra és pamutárúkra esik, s ezeknek legalább is a nyersanyagát külföldről kell hoznunk.

De talán nagyrészt a pamutnak pótolhatjuk majd egyébként hazai anyagokkal. Azután meg nagy különbség az, ha nyers pamutot hozunk be, vagy pamutszövetet.

PAMUTBEHOZATAL

Az osztrák-magyar közös vámterületre 1913-ban *behozott pamutból pl. egy métermázsának az ára volt átlag 143 korona, a pamutszövetből pedig 976 korona.* Tehát métermázsánként 833 korona a feldolgozási költség és haszón, amit mind megtakaríthatnánk magunknak s a magyar ipar számára szerezhetnénk meg, ha csak nyers pamutot hoznánk be s itthon dolgoznék fel szövétté.

Milyen siralmasan állunk ebben is, mutatják a következő adatok: *1913-ban bejött a közös vámterületre 2 millió 386 ezer métermázsa nyers pamut s csak 36 ezer métermázsa pamutszövet.* Ellenben Magyarország területére *behoztak 460 ezer métermázsa pamutszövetet s csak 76 ezer métermázsa nyers pamutot.*

Mit jelent ez? *Azt, hogy Ausztria nyers pamutot hoz be, azt feldolgozza s úgy adja tovább nekünk.* Ha azt a 36 ezer métermázsa pamutszövetet, ami a közös vámterületre jött, mind Magyarországra hozták is be, akkor is *424 ezer métermázsa pamutszövetet készítettek a mi számunkra Ausztriában az oda bevitt nyers pamutból.*

Ennek a feldolgozásnak a haszna mind Ausztriáé lett.

Hány osztrák ember keresett ezen és összesen mennyi milliót! s ezt mind magyar emberek kereshették volna és ez a sok millió mind itt maradhatott volna a magyar gazdasági életben, ha legalább annyira szervezve lenne az ipari termelésünk, hogy a tengerentúlról hozott nyers pamutot ne Ausztriában szőjjék meg a számunkra.

GYAPJÚKIVITEL

Persze még ennél is örültebb dolog, ami a gyapjúval történik. 70 ezer métermázsza nyers gyapjút vittünk a külföldre összesen 16 millió koronáért, vagyis *métermázsáját átlag 230 koronáért*. S behoztunk 140 ezer métermázsza gyapjúsövetet 120 millió koronáért, vagyis *métermázsáját átlag 857 koronáért*. 627 koronát nyert rajtunk minden métermázsán a feldolgozó külföld, az egész 70 ezer métermázsán 44 millió koronát.

KENDERKIVITEL

Még megdöbbentőbbek a kenderszövés adatai. 137 ezer métermázsza kendert vittünk ki 13 millió koronáért, tehát *métermázsáját 95 koronáért*. Behoztunk 27 ezer métermázsza kendersövetet 15 millió koronáért, *tehát métermázsáját 635 koronáért*.

Ezt a keresetet, ezt a hasznot nem szabad többé a külföldnek engednünk!

CSINÁLJA AZ ÁLLAM!

Itt nincs más mód. *Ha a háború után se indul meg kellőleg a magánvállalkozás, az államnak kell a szükséges szövőgyárakat felállítania*. Nem azért, hogy állandóan vállalkozó maradjon, hanem hogy átmenetileg kisegítse a hazai termelést addig, míg a magánvállalkozás elég erős lesz a gyártás átvételére.

Sokkal helyesebb ez, mint részvényjegyzéssel, pénzbeli támogatással segíteni egyes gyárakat. Mert az ilyen pénzek nagy része sokszor hamis útra téved.

Próbálkoztak már eddig is ilyen segélyekkel. S buzgón

számolgatták a kormányok, hogy a segítség nyomán mennyivel szaporodik a szövőgyárakban működő orsók száma. De hiába szaporodott az orsó, a termelés emelkedése még a fogyasztás növekedésével se tudott lépést tartani s a hiány s a behozatal nem hogy csökkent volna, de évről-évre nőtt.

Gyökeres megoldás csak az lesz, ha az állam maga állít annyi szövőgyárat, amennyi a belső szükségletet teljesen fedezni tudja.

Eddig is voltak az államnak gyári vállalatai, pl. nagy vasgyárai, gépgyárai. Ép úgy állíthat szövőgyárakat is. Igaz, nehezkesebben mennek az állam kezében s nem hoznak olyan nagy jövedelmet, mint magánkézben. *De nem is arra van szükség, hogy sokat jövedelmezzenek, hanem hogy minél előbb kiszorítsák a külföldi behozatalt.*

Len és különösen kender terem több, mint amennyi a szükségletünk. S a termelés még erősen fokozható. Gyapjúbán egy idő óta hiányunk van, nagy a visszaesés. De a hiány pótolható s okvetlenül pótolni kell. A juhtenyésztésünket fel kell emelni annyira, hogy teljesen fedezze a belső gyapjúsükségletet.

Nem lehetetlenség. Ha Angolországban van 21 millió juh, Olaszországban 14 millió, a mi nagyobb területű országunkban is lehet a háború előtti 8 millió darab helyett 15—16 millió.

S akkor nagyon egyszerű a feladat.

Azt kell csak elérni, hogy a nyers gyapjúnkat, kenderünket ne a külföldön dolgozzák fel a számunkra, hanem itthon.

S mondhatni, hogy *nagyrészen ennek a feladatnak a megoldásán fordul meg a magyar gazdasági élet jövője.*

Ez bizony nem olyan ördögi lehetetlenség. Amelyik nemzet annyit se bír a maga öntudatos akaratával elérni, hogy a saját gyapjújából ő maga készítse el a saját ruháját, az *igazán* nem érdemli meg, hogy jövője legyen.

Elméletileg lehet vitatkozni azon, hogy meddig terjedjen az állam beavatkozása a gazdasági életbe. De gyakorlatilag kétségtelen, hogy ha valamire parancsoló szükség van, s másképp nem megy, akkor csinálja meg az állam.

Ha úgy áll a kérdés: magánvállalkozás csinálja-e, vagy az állam, akkor lehetnek még nézetbeli ellentétek. De ha csak a közt a kettő közt választhatunk, hogy vagy megcsinálja az állam, vagy egyáltalában nem lesz megcsinálva, akkor csak egy felelet lehet: *csinálja meg az állam*.

Az állami kezelés nehézsége se olyan leküzdhetetlen akadály. Kis vállalat, amit egy ember vezet, mozgékonyabb, életrevalóbb lehet, mint az állam vállalata. Nagyobb vállalatoknál már nem olyan nagy a különbség. Egy nagy részvénytársaság üzletvezetése már nem sokkal mozgékonyabb, mint az államé.

S még egy nehézkesen vezetett gyár is jobb, mint semmilyen gyár.

Ahol csak e közt a kettő közt lehet választás, ott nincs mit habozni. Több kezdeményezés, találékonyság, üzleti ügyesség egy szövőgyár vezetéséhez se kell, mint egy vasgyáréhoz vagy egy dohánygyáréhoz. Ahogy az egyiket elvégezheti az állam, elvégezheti a másikat is.

Ne a meglévő *hazai* szövőgyárak ellen csinálja, hanem a külföldi behozatal ellen. A *hazai* szövőgyárak egész *mostani* piacát hagyja meg, sőt növelje. Ügy intézze a gyártást és az eladást, hogy a külföldi behozatalt szorítsa ki vele. Evvel hasznára lesz a *hazai* szövőgyáraknak is.

Gyártani annyi szövetet, amennyi a *hazai* szükségletre kell, ez nem lehet nehéz, eddig a magánvállalatokkal együtt haladó állami vállalkozás eljuthat egy évtized alatt.

A KÖZÖNSÉG MEGHÓDÍTÁSA

Nehezebb dolog rábírní az ország lakosságát, hogy ne a külföldi szöveteket vegye, hanem a *hazai* gyártmányt. Ezt pedig az állam sokkal könnyebben érheti el, mint a magánvállalat.

Első és legfőbb eszköz hozzá *az iparfejlesztő védvám*. De az államnak módjában lehet egyéb eszközöket is felhasználni.

Elméletileg azt se lehetne kifogásolni, ha *kötelezővé tenné a hazai szövet viselését*. Ha Nagy Frigyes megtilthattá halálbüntetés alatt a nyers gyapjú kivitelét az ország-

ból, ha Angolországban megtilthatták a francia csipke viselését, mért ne tilthatná meg egy állam a polgárainak a külföldről behozott ruhák hordását? Csak nemzetközi szerzői dések állhatnak ennek az útját.

De ilyen kemény intézkedésekre nem is lenne szükség.

Sokat lehetne várni az ébredő nemzeti szellemtől. S az államnak módja van másképp is hatással lenni a közönség sok rétegére.

Egész sereg embert már most is az állam lát el ruhával. A többi állami, megyei, községi tisztviselők s alkalmazottak is mind természetben való ellátást kérnek most fizetés helyett.

Egyszerű lenne ezeknek is, meg egyházi, iskolai s más közalkalmazottaknak is hazai szövetből adni ki a ruhailletőségét. Nekik maguknak s a családjuk tagjainak is.

Ha így megindul az áramlat, gyorsan fog tovább térjedni közönség többi részére is. Csak az kell, hogy legyen mindig elég szövet. S erről gondoskodhatik az állam, ha maga állít gyárakat.

A SZÜKSÉGES TŐKE

Mennyi tőke kell hozzá, száz-millió, ötszáz-millió, ezer-millió, az attól függ, hogy milyen viszonyok jönnek a háború után.

Elveszni semmi esetre se fog ez a tőke. Legfeljebb az lehet, hogy egy ideig nem hoz kamatot. Ennyit pedig *áldozhat* az állam a gazdasági élet egyik legsúlyosabb kérdésének a megoldására.

Sokkal több áldozatot is megér az, ha egy évtized alatt eljuthatunk odáig, hogy a szövőiparban nem szorulunk többé behozatalra.

Ha ezt az egy régi nyílt sebet gyökeres operációval be tudjuk gyógyítani, a többi már sokkal könnyebben gyógyul magától is.

A KISIPAR

Egyike a magyar ipari fejlődés legfontosabb feladatainak a kisipar kérdésének helyes megoldása.

A legtöbb iparágban a nagyipar egyre inkább kiszorítja

a kisipari termelést. Ez a folyamat még mindig tart, sőt az ipar sok ágában rohamosan erősödik. A gépek elterjedése s a munkamegosztás nagyobb érvényesülése óta általában előnyösebb a termelés nagyipari rendszere.

Nálunk az átmenet a kisiparról a nagyiparra, fejletlenségünknel fogva később kezdődött, mint a nyugati országokban s tulajdonképp most folyik a legnagyobb mértékben.

ELŐNYÖS E?

Pusztán az ipari fejlődés szempontjából bizonyára általában előnyös ez a változás.

Hogy a nemzeti fejlődés szempontjából is teljesen előnyös-e, az már nem olyan bizonyos.

A kisiparos-társadalom nemzeti szempontból egyike volt az ország legértékesebb elemeinek.

A gyári munkások osztálya ellen se lehet ebből a szempontból kifogás. Ellenkezőleg, minden dicséretet és hálát megérdemel a magyar gyári munkásság.

De hiányzik belőle az önállóság ereje, épen az, ami a kisiparost a nemzeti erő szempontjából olyan értékessé teszi. S ezt az erőt a szervezkedés is csak részben pótolja.

Másik nagy baj, hogy a nagyipari átalakulás — legalább eddig — a magyar gazdasági élet veszteségét jelentette az idegen ipar javára.

A KÜLFÖLDÉ A HASZON

Németországban a német kisipar helyét elfoglalta a német nagyipar. Csak az egyéneknek volt káruk és veszteségük, a nemzet gazdasági életének nem.

Nálunk legnagyobb részben az volt a folyamat, hogy a magyar kisipar helyét az idegen, külföldi nagyipar foglalta el. Tehát nemcsak egyesek romlását hozta, a változás, hanem a magyar gazdasági élet nagy veszteségét is.

NEMZETI ÉRDEK A KISIPAR VÉDELME

Nemzeti érdek nálunk, hogy a kisipar ott, ahol megmaradhat, megmaradjon és megerősödjék.

Nem általában és nem feltétlenül van halálra ítélve a kisipari termelés.

Vannak iparágak, ahol lehetetlen a nagyipar mellett megállania.

De vannak olyan iparágak, ahol a nagyipar mellett égésén jól megállja a helyét.

Sőt vannak olyanok is, ahol előnyösebb a termelési helyzete, mint a nagyiparé, sőt ahol épen a kisipar az egyedül lehetséges termelési mód. Mint általában mindaz, amit műiparnak nevezünk.

Egyes iparágakban tehát a kisipar a természetes fejlődés rendje szerint el fog tűnni, másokban megmarad, sőt erőssé s virágzóvá nő.

ÁLLAMI SEGÍTSÉG

Az állam feladata ezt a természetes fejlődést megfigyelni, egyengetni és támogatni.

Ahol a kisipar számára kilátástalan a jövő, azokból az iparágakból nagyobb zökkenés nélkül átvezetni a kisiparosokat vagy a nagyiparba, vagy más alkalmas iparágba. Minden lehető módon arra igyekezni, hogy olyan katasztrófák, amilyenek pl. Angolországban s Németországban a nagyipari fejlődés által tönkretett takácsokat érték, nálunk ne történjenek.

Ahol pedig megállhatja a helyét a kisipar, ott ebben igazságosan segítségére lenni.

SZÖVETKEZÉS

A szövetkezés az a mód, amellyel a kisipar legalább részben megszerezheti magának a nagyipari termelés előnyeit.

A mi népünk természete nem olyan alkalmas még a szövetkezeti életre, mint a német népe. S épen azért szük-

séges, hogy kivált a kezdet idején erősebb támogatást kap; jön a kisipar szövetkezeti élete is az államtól, mint Németi országban.

Magukat a szövetkezeteket sok tekintetben pótolhatnák a kisipari élet hivatalos szervei, az *ipartestületek*. Ezek útján adhatná az állam a szükségessé váló segítséget. Per; ezé ehhez elsősorban az ipartestületek rendszerének az átalaktítására volna szükség. Erről még szólok.

Négy dolog van különösen, amiben állami támogatásra szorul a kisipar. *A hitel, a nyersanyagbeszerzés, a hajtóerő s munkagépek és a kész áruk értékesítése.*

HITEL

A hitel fogja okozni a háború után a legkevesebb ne; hézséget. A hitelszövetkezetek fejlődése ki fog elégíteni minden szükségletet. Elérhetjük majd mi is, amit Német; ország rég elért már, hogy 3—4 percentes pénzzel fognak dolgozni a kisiparosaink.

NYERSANYAG

A nyersanyaggal lesz a legtöbb baj, s az állami segí; tésre itt lesz a legnagyobb szükség.

De módjában is lesz az államnak segíteni.

Például ma is már az állam a legnagyobb fatermelő és vastermelő. Nem lenne nagy nehézség a fából is, a vasból is megfelelő mennyiséget olyanformára termelni, amilyen; ben arra a kisiparnak szüksége van, s ezt aztán az ipar; testületek, vagy a szövetkezetek útján adni el a kisipar; soknak.

Ne adjanak el minden fát lábon és nagyban, hanem amennyit kell, termeljen ki saját fűrészmalmaiban maga az állam, s úgy adja el az iparosoknak. Többe fog kerülni, mint ha magánvállalkozás végezné a kitermelést, de a kis; iparos mégis olcsóbban fogja kapni az anyagot az állam; tól, mint így, öt-hat kézen keresztül. S amit áldoz rá az állam, megtérül az ipar fellendülésében. Épp úgy a vasnál.

Egyéb anyagokban is támogatni kell az ipartestületek

vagy szövetkezetek útján való közös beszerzést. Nemcsak drágább az egyes iparosnak, ha kicsiben külön veszi, de sok idejét is elrabolja az utánajárás.

Ha megcsinálja az állam a kötelező állatbiztosítást s az elhullott állatok bőre az államé lesz, a kisiparnak bőrrel való ellátását is megkönnyítheti.

HAJTÓERŐ, GÉPEK

A vízművek kiépítése által az állam lesz a tulajdonosa a legtöbb hajtóerőnek is. Módjában lesz lehető olcsó áron juttatni belőle a kisiparosoknak.

Más erőtermelési vállalatok engedményeseit is kötelezheti, hogy kedvezményes árban adjanak áramot a kisiparosoknak.

Az egyes iparosok részére gépekben adott segélyek épp úgy nem váltak be, mint a pénzben adott segítség. Célszerűbb alkalmas helyeken *közös géptermeket* felállítani, ahol minden kisiparos elvégezhetné a kisipari munkának gépekkel végezhető részét, megállapított szabályok szerint s méréselt díjakért.

Állami segítséggel az ipartestületek vagy szövetkezetek állítanának fel ilyen gépműhelyeket. De, azt hiszem, mint magánvállalkozás is nagyon kifizetné magát.

ÉRTÉKESÍTÉS

Ma nagyon sok nehézséget okoz még az értékesítés. Igen megnehezíti a készárúk kisipari gyártását.

A vásárok ősi intézménye bizony elavult, nem való a mai forgalmi viszonyok közé. Az iparosok túlnyomó részénél inkább vonnának szívesen venni, ha az ipari vásárokat teljesen szüntetnék. Mert a vásárookra való járás temérdek idővesztést okoz a kisiparosnak.

Az ipari vásárokat teljesen be kellene szüntetni.

A nemzeti érdek az lenne, hogy a kisiparos a munkát idejének a lehető legnagyobb részét valóban ipari termeléssel töltse. Most túlságosan sokat elvesz az idejéből az anyagbeszerzés és az értékesítés, a vásárookra járás.

Száz iparos mind külön megy nyersanyagot venni és külön megy a portékáját eladni. Egyik munkát is, a másikat is elvégezhetné mind a száz helyett s mind a száz részere egy. S akkor már csak századrész annyi munkaidőt vesztiénének ők is, meg a nemzeti termelés is.

ÁRUCSARNOKOK

Külön boltot nem nyithat a portékái számára minden kisiparos. De száz kisiparos egyesülve már nyithat egy boltot, s eladhatja benne mind a száz a portékáját.

Ez lenne a készre dolgozó kisipar értékesítésének a jövője: *a közös árucarnokok rendszere.*

Minden alkalmas városban legyenek kisipari árucarnokok. Együtt valamennyi ágak, vagy külön is a nagyobb ágak részére. Állítsák az ipartestületek vagy szövetkezetek az állam segítségével. Minden kisiparos beadhassa a gyártmányát s esetleg kaphasson rá olcsó áruhitelt.

Jobb és értékesebb műipari gyártmányok részére az állam állítson árucarnokot a fővárosban, esetleg a külföldön is. Nem lesz rossz üzlet. A költségek bizonyára bőven megtérülnek az eladások után számított percentből. S még nagyobb haszna lesz a befektetéseknek az az előny, amit a kisipar fejlődése jelent a nemzeti gazdaság számára.

KÖZLEKEDÉS

BELSŐ ÉS KÜLSŐ FORGALOM

Minél inkább megközelítjük az öngazdaság állapotát, annál kevesebb érdekünk fűződik a külfölddel való forgalmi összeköttetésekhez.

Mindenesetre lesz kivitelünk és behozatalunk akkor is. Kell is, hogy legyen. S annak a fenntartása végett szükséges lesz, hogy minél előnyösebben kapcsolódjunk bele a világforgalomba.

De mégse lesz ez ránk nézve olyan életkérdés, mint pl. eddig volt az, hogy ki tudjuk vinni a búzáinkat és be tudjuk hozni a szükséges posztót. A kivitelünk és behozatalunk akadályozásával nem fojtogathatják majd úgy a gazdasági életünket, mint eddig fojtogatta sokszor a külföld, különösen Ausztria.

Sőt minél inkább mi magunk fogunk rendelkezni a belső forgalmunk felett, annál erősebb fegyverünk lesz a külfölddel szemben előnyös közlekedési megegyezések ki eszközésére.

Bizonyos, hogy a háború után jóval nagyobb lesz még a nyugateurópai országoknak a kelettel való forgalma, mint eddig volt.

S ez a forgalom, akárhogy tervezgetnek is most közvetlen vasúti összeköttetést a Balkánon át Odesszával, mégis túlnyomó részében csak Magyarországon keresztül mehet.

Már az maga, hogy ilyen hatalmas, nagyszabású munkák indulnak és folynak az országban, erős, nagy lendületet adna az egész gazdasági életnek, gyorsítaná, pezsgőbbé tenné a vér keringését.

S nagyobb és hasznosabb szolgálatot nem tehet az állam a gazdasági életnek, semmivel se mozdíthatná jobban előre a haladását, mintha egy jól kifejlesztett, jól szabályozott, egységesen s harmonikusan működő vasúti és vízi közlekedést állít a szolgálatába.

BIRTOKPOLITIKA

KISBIRTOK

Arra, hogy az ország területének népeltartó képessége teljes erejében kifejlődjék, egyik legértékesebb eszköz a helyes birtokpolitika.

Egészen kétségtelen, hogy *a kisbirtok rendszere sokkal kedvezőbb a népesség szaporodására, mint a nagybirtoké.* A tapasztalat minden országban ezt bizonyítja. S épp azért minden európai ország birtokpolitikája a kisbirtokok szá; porítására törekszik.

Németországban a nagybirtokosok területén, még a légsűrűbben lakott részeken is, alig jut egy négyszögkilométerre 20—30 lakos. A kisbirtokok vidékén, még keleti Poroszországban is, 100—120 lakos él egy négyszögkilométeren.

Ez maga elég arra, hogy parancsoló szükséggé tegye a kisbirtok terjesztését.

Hallom sokszor az ellenvetést: éppen a cselédeknel van a legtöbb gyerek, több, mint a kiscgazdáknál. Nem. A kiscgazdáknak általában — ott, ahol nincs még egyke — van annyi gyerekük, mint a cselédeknek. S ugyanannyi földterületen még egyszer annyi kiscgazda élhet meg, mint amennyi cseléd él. De ha semmi más eredménye nem lenne is a parcellázásnak, mint az, hogy cselédek helyett önálló gazdákká lesznek az emberek, az is olyan hatalmas nemzeti előny, hogy érdemes érte megcsinálni a birtokreformot.

Azt mondják, a nagybirtok többet és jobban tud termelni. S bizonyos részben ez igaz is.

De ami előnye van a termelésben a nagybirtoknak, azt szövetkezéssel, célszerű szervezéssel a kisbirtok is megszerzheti.

Az állattenyésztés pedig, úgy látszik, a kisbirtokon erői sebb, mint a nagybirtokon.

A német adatok szerint nagybirtokon egy hektárra jut átlag 33 darab szarvasmarha, kisbirtokos vidéken 75 darab.

Ez azt mutatja, hogy a kisbirtok terjedésétől az állatállomány növekedését lehet várni, amire nagy szüksége van a gazdasági életnek.

De akármennyi előnye lenne is a nagybirtoknak a termelés mennyisége és minősége szempontjából, minden más előnynek el kell törpülnie amellet az egy bizonyosság mellett, hogy *a kisbirtok sokkal kedvezőbb a népesség szaporodására, mint a nagybirtok.*

Ez most a legfőbb nemzeti érdek és ez az érdek feltétlenül követeli a mai birtokelosztás gyökeres megváltoztatását. Egy európai országnak sincs olyan szüksége a népesség szaporodására, mint Magyarországnak és egy európai országban se olyan hátrányos a népesség szaporodása szempontjából a birtokelosztás, mint Magyarországon.

PARCELLÁZÁS

Németországban a 100 hektáron felüli földbirtok az összes földbirtoknak 22 percentjét teszi, Magyarországon 40 percentjét. S Németországban a 22 percentes arányt is olyan kedvezőtlennek tartják, hogy a legnagyobb erőfeszítéssel igyekeznek javítani rajta. 1890 óta 725 millió márkát költött el Németország kisbirtokok létesítésére.

Magyarországon a XX. század eleje óta indult meg erősebben a parcellázás. Nagyon csekély az eredménye. 1914-ig mindössze 300.000 holdat parcelláztak, annak is nagyrésztét célszerűtlenül.

Legalább tízszer annyit kellett volna parcellázni, s jól,

helyes, egészséges rendszer szerint, hogy csak egy kevésbé is javuljon a helyzet.

Most már lehetetlen az eddigi arányokban s az eddigi módon folytatni a birtokpolitikát. Nagy, erős, rendszeres akcióra van szükség, hogy a földbirtok megoszlása az ország fejlődésére kedvezően alakuljon át. Nálunk se szabad, hogy több legyen a nagy- és középbirtok aránya, mint Németországban.

A HELYES ARÁNY

Az lenne a helyes arány, hogy legfeljebb 25—30 percent legyen a 100 holdon felüli birtok, és legalább 70—75 percent a 100 holdon aluli. És az egészséges fejlődés még azután is csak a kisbirtok folytonos térhódítása lehet.

Új birtokfelosztásoknál pedig leghelyesebb *csupa olyan kisbirtokokat csinálni, amiket egy-egy földműves család a maga erejével, idegen segítség nélkül meg tud művelni.* Ennek a területnek a nagysága az egyes vidékek viszonyai szerint különböző. Ezért minden vidékre külön kellene megállapítani a rendes kisbirtok nagyságát. És a felosztásra kerülő nagybirtokokból csupa ilyen kisbirtokot hasítani ki. Átlagosan, azt hiszem, 10 kataszteri hold lenne az alkalmas kisbirtok-terület.

CSELÉD, MUNKÁS

Ezeknek a kisbirtokoknak nagyon sok előnyük volna. Ma kétségtelen, hogy a földművelésnek a legtöbb nehézségét a cseléd- és munkásviszonyok megromlása okozza.

Cseléd és munkás egyre kevesebb lesz. A nép vagy kivándorol, vagy a városokba törekszik. Általános a panasz a faluk népességének a fogyása miatt.

Vissza a faluba, vissza a földhöz! — ezt a jelszót halljuk egész Európában. De nagyon kevés az eredménye. A munkabérek egyre nagyobbak, munkásmozgalmak, sztrájkok egyre nehezebbé teszik a gazdálkodást.

Mindezekből a bajokból semmit sem érez a családi kisbirtok, amit maga művel meg a birtokos család. Az ilyen

földbirtok az egyetlen, amely igazán hozzá tudja kötni a földhöz a népet, s az ilyen földhöz kötöttség az egyetlen, amit semmi szempontból se lehet kifogásolni.

INTENZÍV MŰVELÉS

A nemzeti érdek legfontosabb szempontjaiból az lenne a legelőnyösebb, ha csupa ilyen földbirtokból állna az ország területének a háromnegyed része.

Ezekon a kisbirtokokon okvetlenül ki kellene fejlődnie a legintenzívebb gazdálkodásnak. Sok olyan részlete van az intenzív gazdálkodásnak, amire a kisbirtok alkalmasabb, mint a nagybirtok. De az intenzív gazdálkodás egyéb elemeihez is elég könnyen módjában van a kisbirtoknak alkalmazkodni.

Gépek használatában, talajjavításban, a termékek feldolgozásában, értékesítésében előnyösebb a nagybirtok helyzete, de alkalmas szervezettel mindezeket az előnyöket a kisbirtok is megszerezheti magának.

S mindenesetre megvan a kisbirtoknak az az óriási előnye a nagybirtok felett, hogy a kisbirtokos egy személyben munkása is és tulajdonosa is a birtokának.

Munkás és munkaadó közt összeütközés, ellentét nem lehet, s ilyen ellentétek nem lehetnek ártalmára a munka minőségének és eredményének, mert a munkás és munkaadó egy és ugyanazon személy.

Roppant nagy különbség az, ha másnak a földjét dolgozza valaki megszabott bérért, vagy ha magának dolgozik, a saját birtokát műveli s tudja, hogy az igyekezetének ő maga fogja hasznát venni.

FOLYTONOS MUNKA

Ez a rendszer közelebb vinné a megoldáshoz a mai mezőgazdasági élet egyik legsúlyosabb kérdését is: a mezőgazdasági munkaerő teljes és folytonos kihasználását.

Ma roppant kára van a mezőgazdasági munkásoknak is, a nemzet gazdasági életének is abból, hogy a mezőgazdasági munka nem tart folytonosan, hanem időszakokhoz van kötve.

Az év egy részében olyan sok a mezei munka, hogy a *gazdák* nem tudnak elég munkást kapni, más részében olyan kevés, hogy a munkások nem tudnak munkát kapni.

Sok munkás kénytelen évenként heteket s talán hónapokat munka nélkül tölteni. Ez nagy vesztesége a munkásoknak, s egyik főoka a kivándorlásnak.

A legtöbb mezőgazdasági munkás azért vándorol ki, mert folytonos munkát akar keresni, amely az egész évre állandóan és egyformán biztosítja a megélhetését.

S roppant nagy vesztesége a nemzet nagy gazdasági életének, mert a legfőbb tőkeérték, a nép munkaereje, az év egy részén át gyümölcsötlenül hever.

Jól berendezett családi kisgazdaságban nincsenek ilyen munkanélküli időszakok. Az év minden napjára jut elég munka a család minden tagjának.

Egy nyolc-tízholdas kisbirtokon mindig akad hasznos tennivaló. Sokféle mellékes termelést lehet folytatni, aminek a munkáját a nagyobb munkák közt való szabad időben végezheti az ember. Egy nap se vész kárba se az egyesek számára, se a nemzetgazdaság számára.

Én előttem az ilyen birtok a legjobb, legelőnyösebb s emberhez legméltóbb módja a mezőgazdasági termelésnek.

Nincsenek szolgák, cselédek. Mindenki ura önmagának s ura a földnek, amit művel. A földje nem olyan sok, hogy ne művelhetné a legnagyobb gonddal és a legintenzívebben s nem olyan kevés, hogy kellő igyekezettel tisztességesen meg ne élhetne belőle.

A magyar birtokpolitikának arra kellene törekednie, hogy minél több ilyen birtok létesüljön az országban. Új községeket alapítani, amelyek csupa ilyen birtokból állanak.

Nem látok ebben semmi lehetetlenséget. S az eredmény gazdasági szempontból is, szociális szempontból is bizonyára csak kedvező volna.

MIT KELL PARCELLÁZNI?

Föld, amit előnyös lenne kisbirtokokra felosztani, van még bőven. Az erdőkön kívül Magyarország művelés alatt álló földterülete 22 millió hektár.

Németországban a közép- és nagybirtok az egész földbirtokterület 20 percentjét teszi.

Ha ezt az egészséges arányt akarjuk legalább megközelíteni, akkor arra kell törekednünk, hogy a 22 millió hektárból legfeljebb 5 millió hektár legyen a *közép-* és *nagybirtok*. Ma még több mint 10 millió hektár. Tehát szükséges lenne legalább 5 millió hektárt felosztani kisbirtokra.

Egy-egy kisbirtokra átlag 10 holdat, vagyis 6 hektárt számítva, ebből több mint 800.000 kisgazdaság lehetne és 800.000 kisgazda-család élhetne meg rajta.

Egy-egy családot átlag csak öt tagúra véve is, ez a felosztott terület négymillió embernek adna megélhetést.

Ma pedig — ha azt vesszük, hogy Németországban a legsűrűbben lakott nagybirtok-területen se él egy négyszögkilométeren 30 lakosnál több — minálunk se számíthatunk erre az 50 ezer négyszögkilométernyi területre többet másfél vagy kétmillió embernél.

A KÖZKÉZEN LEVŐ BIRTOK

A nagyobb szabású birtokfelosztási akciót igen megkönnyítené az, hogy nálunk a nagybirtoknak csak kisebb része van magánkézben, a legnagyobb része köztulajdon.

A községek földbirtoka kitesz 5 millió hektárt, az államé kétmilliót, az egyházaké másfélmilliót. Ennek körülbelül 40 percentje erdő. Tehát a szántóföldből az állam, a községek és az egyházak tulajdonában van 5 millió hektár.

Én azt hiszem, se nemzeti, se gazdasági szempontból nem helyes az, hogy az állam, a község, az *egyház* földművelési gazdálkodást folytasson. Egyiknek sem ez a hivatása.

Csak az erdőgazdaság lehet kivétel. Annak a természete kívánatossá teszi, hogy az erdőterület minél nagyobb része közkézen maradjon. De a többi földbirtok gazdasági művelésére bizonyára csak hátrányos lehet az, ha a földbirtok közkézen van.

Az állami, községi és egyházi földeket lehetne a legkönnyebben és legegyszerűbben a nemzeti fejlődést szolgáló kisbirtok-rendszer megalkotására felhasználni. A munkálat nagy lenne, de aránylag könnyen végrehajtható. A metét körülbelül így gondolom:

A FELOSZTÁS MÓDJA

Az állam megveszi az összes községi, egyházi, alapítványi, pénzügyi és egyéb hasonló természetű közkezen levő földbirtokokat. Megadja érték a háború utáni viszonyok szerint megállapítandó, átlagos jövedelmüknek megfelelő teljes tőkeértéket. A vételárát fizeti állami járadék-kötvényekkel, amelyeknek a földbirtokok átlagos tiszta jövedelmével teljesen egyenlő kamatozást biztosít.

Természetesen kimarad a vételből minden olyan részlet, amelynek különleges használata vagy rendeltetése van. Csak a tisztán mezőgazdasági művelésre használt földeket veszi át az állam.

A megváltott s kisajátított földeket felosztatja az állam olyan terjedelmű kisbirtokokra, amelyeket egy földműves család a maga erejével meg tud művelni. Új földműves községeket alapít, vagy a mostani községekhez tartozóknak hagyja meg a gazdaságokat.

Bizonyos arányban kihalás 100—200 holdas középbirtokokat is, amelyek alkalmasak lehetnek egyes mezőgazdasági iparágakkal kapcsolatos intenzív földművelési üzemekre.

A birtokokat tulajdonul adja el a jelentkező s erkölcsi szempontból kifogástalan földműveseknek. Az egész vételár a birtokon marad adóssággul 50 éves törlesztésre. A vevő a vételkor, vagy később az egész vételárát, vagy egy részét külön ki is fizetheti.

Középbirtokot csak olyanok kaphatnak, akik elméleti és gyakorlati magasabb gazdasági képzettséget igazolnak.

FELOSZTÁSI ÉS HALMOZÁSI TILALOM

Semmiféle paraszt hitbizományt, vagy másféle kötött birtokot nem volna szükség csinálni az ilyen földekből.

Nemzeti és gazdasági szempontból elég lenne két korlátozás. *Először biztosítani kellene azt, hogy a birtok mindig elég legyen helyes gazdálkodás üzérére s egy földműves család eltartására.* Tehát meg kellene tiltani a feldarabolását.

Természetes, hogy a 8—10—12 holdnyi kisbirtok több

darabban lenne kihatva a földek minősége s a művelési ágak szerint, de azért együtt egy gazdasági egészet képezne, amelyet csak egységesen szabad eladni vagy örökölni. Legfeljebb elcserélni lehetne egyes részleteket hatósági engedély mellett.

Másodszor pedig *meg kellene akadályozni a kisbirtokok egykézben való halmozódását*. A nemzeti érdek az, hogy kisbirtokok maradjanak, tehát nem szabad engedni, hogy összevásárlás által megint nagybirtok alakuljon belőlük.

Ez elérhető volna egy egyszerű rendelkezéssel, amely megtiltja, hogy valakinek egyszerre több lehessen a tulajdonában két vagy három ilyen kisbirtoknál.

Ez a két megszorítás teljesen elég lenne a kisbirtokhoz fűződő nemzeti cél és nemzeti érdek biztosítására. Ezen kívül a birtok teljesen szabad lenne, megterhelhető, árverés alá vonható, eladható, elcserélhető, örökölhető. De csak osztatlan egységben.

AZ ÖRÖKLÉSI REND

Ez magával hozná az öröklési szabályok módosulását. Még pedig kétségtelenül előnyös irányban.

A kisbirtok legnagyobb veszedelem az öröklés által való túlságos feldarabolódás. Olyan kis részletek támadnak, amiket lehetetlen már hasznosan s gazdaságosan művelni.

Minden ország érzi ezt a bajt s igyekszik segíteni rajta.

FRANCIAORSZÁGBAN

Azt mondják, az egyenlő osztály rendszere egyik legfőbb oka annak, hogy Franciaországban a népesség szaporodása teljesen megakadt. A francia föld legnagyobb részben kisbirtok. A francia kisgazda irtózik attól a gondolatától, hogy a birtokát a halála után feldarabolják, s ez terjesztette el ott olyan végzetesen az egy-gyermek rendszert.

NÉMETORSZÁGBAN

Németországban a polgári törvénykönyv szintén az egyenlő-osztály rendszerét fogadta el, de a hagyomány és a nép helyes érzése enyhíti ennek a rendszernek a vészedeelmét. A legtöbb vidéken az a helyi szokás, hogy a kisbirtokot egy örökös veszi át osztatlanul és pénzben fizeti ki a többi örökös örökrészét.

S ez a szokás olyan erős, hogy a természetben való megosztás ilyen vidékeken a legnagyobb ritkaság.

Ügy számítják, hogy Németország egész területének csak egyötöd részén szokásos a természetben való felosztás. És éppen ezeken a részeken Németországban is nagyon terjed az egy-gyermek rendszer.

MAGYARORSZÁGON

Magyarországon is igen sok helyen szokásos még az, hogy az egyik fiú veszi át a kisbirtokot s a testvérei örökrészét pénzben fizeti ki. Az meg különösen igen elterjedt gyakorlat, hogy csak a fiúk kapnak részt természetben a birtokból, a lányok pedig pénzbeli kielégítést.

Tehát a mi népünk felfogásával se ellenkezik az a törekvés, hogy a kisbirtok osztatlanul egy kézben maradjon.

S tulajdonképp semmi igazságtalanság sincs abban, ha az örökösök pénzben kapják meg a részüket. Hisz ahol nem tudnak az osztozásban megegyezni s a természetben való felosztás nehézségeibe ütközik, ott a mai törvényünk is azt rendeli, hogy a bíróság adja el a birtokot s a vételárat ossza fel az örökösök közt.

MIT HOZ A TÖRZSÖRÖKLÉS?

Az egyik fiúé lesz az apai birtok. A többiekből válik mezőgazdasági munkás, ipari munkás, kereskedelmi munkás. A tehetségesebbek tovább tanulnak s feljebb vihetik. A lányok általában férjhez mennek, kiházásítást kapnak.

Élég könnyen lehet úgy szervezni, hogy az örökösök kielégítése ne legyen túlságos nagy teher a birtokban maradó örökös számára. Ha törlesztéses kölcsönből fizeti

a kielégítési összeget, akkor tulajdonképpen annyi, mintha a birtoknak az ő jutalékán felüli részét bérben tartaná. Ezt elviselheti, mert a főjövedelme úgyszólván a birtokba fektetett saját munkájából van, s ez mindig egészben az övé marad, csak a birtok földjáraadékának a megfelelő hányada kell az örökösök részére készpénzjutalékának a törlesztésére.

AZ ÖRÖKLÉSI JOG MÓDOSÍTÁSA

Én azt hiszem, helyes lenne az egész öröklési jogunkat ilyen irányban módosítani. De az is elég, ha egyelőre az újonnan alakított kisbirtokok öröklését rendezik így. Ez okvetlenül szükséges a birtok felosztásának a tilalma folytán. Az ezeknél a kisbirtokoknál szerzett tapasztalatok azután később felhasználhatók lennének az általános öröklési jog esetleges reformjánál.

AZ ÁLLAMI ÉS KÖZSÉGI BIRTOKOK

Hogy az állam és a község kezén kevés haszna van a mezőgazdasági birtoknak, annak szerte az országban ezer bizonyosságát látjuk.

Vagy *háziilag* kezelik a birtokot s akkor nem jó a kezelés és kevés a jövedelem. Vagy bérbeadják s akkor ez az államra s a községre éppen annyi, mintha állampapírokért eladják. Mert egész mindegy, hogy a jövedelmet bérösszegben, vagy a papírok kamatjövedelmében kapják-e.

Még az állami mintabirtokok se valami előnyösek, különösen a népsűrűség szempontjából. A híres mezőhegyesi állami birtok 28 ezer hold, s él rajta összesen 7000 ember, tisztikar, cselédek, munkások s ezek családja {együttvéve. Ha felosztanák 10 holdas kisgazdaságokra, minden ilyen kisgazdaságban egy 5 tagú családot számítva, megélhetne rajta 14 ezer ember.

EGYHÁZI BIRTOK

Ugyanez áll az egyházi birtokokra is.

Tudom, sok ellentmondással találkozok még az egyházi birtokok megváltásának a gondolata. S az ilyen tervet sokfelé félreértik és félremagyarázzák.

Én az egyházak szempontjából is nagyon előnyösnek találnám ezt a megváltást.

Semmi kára nem lenne az egyházaknak, ha az eddig földbirtokokból húzott jövedelmüket ezután állampapírok kamatában kapnák meg. Sőt jobb lenne az ilyen jövedelem, mert biztosabb, egyenletesebb és állandóbb.

A gazdálkodás terheitől megszabadulva, a papság sokkai inkább élhetne az igazi hivatásának.

Nagy és fontos hivatás. A lelki feladatokon kívül is kell, hogy a pap a mindennapi életben oktatója, vezetője, legyen a híveinek. A többtermelésben, az intenzív modern gazdálkodásnak, gyümölcsstermelésnek, méhészetnek a terjesztésében nagy szerep vár minden felekezeti papságára, épp úgy, mint a népegészség javításában is. Ezt a nagyon fontos szerepet csak hiányosan töltheti be a pap, ha a saját gazdálkodásával is el van foglalva.

Úgy láttam, hogy Amerikában még bensőségesebb a viszony a papok és a hívek közt, mint itthon. S ennek abban találtam a főokát, hogy ott a papoknak birtokuk nincs, a papok a híveikre vannak utalva s nekik szentelhetik minden idejüket.

Vagy jó *gazda* a pap s akkor nem jó pap, vagy jó *pap* s akkor nem jó *gazda*. Mindakettőre semmiképp se ér rá.

MINDIG KISBIRTOK MARAD

Azt hozták fel eddig, hogy állami szempontból megbízhatatlan kezekbe kerülhet az eladott állami, községi és egyházi birtok. Ez volt a fő kifogás minden megváltás ellen.

Ez a kifogás teljesen elesik, ha az így megváltott *bin* tokból alakított kisbirtokokra telekkönyvileg biztosítva lesz a feldarabolási és halmozási tilalom.

Akkor ezek mindig kisbirtokok maradnak. Nem darabolható fel, tehát a gazdasági használatuk mindig előnyös lesz. S nem halmozhatók, tehát nem lehet belőlük megint nagybirtok. Kisbirtokosok kezén maradnak mindig, tehát megbízható s nemzeti szempontból előnyös kézen.

JÓ ÜZLET AZ ÁLLAMNAK

Az állam úgyszólván minden befektetés nélkül bonyolítaná le az egész műveletet. Csak a hitelével.

Kamatozó állampapírt adna a birtokokért, s a karnatokat az évi összegekből fedezné, amiket a vételár kamata és törlesztése fejében a vevők fizetnek.

Meglenne az az előnye, hogy ő törlesztést is kapna évenként a vevőktől, a vételárba adott papírok után pedig csak kamatokat fizetne. A törlesztési összegeket gyümölcsöző beruházásokba, vízművekbe, csatornákba fektethetné.

AZ ELADÓK BIZTOSÍTÁSA

A megváltott birtokok eladói teljesen biztosítva lennének. Ha ezt a háborút átéli a magyar állam gazdasága, akkor már nem lehet attól félni, hogy a hitele valamikor megbukik s a papírja kamatait nem tudja fizetni. Az egyházak és községek az állam hitelezőivé lesznek s az érdekeik csak annál jobban hozzákapcsolódnak az állam fennmaradásához.

AZ ÁLLAM IS BIZTOSÍTVÁ LESZ

Viszont az állam se félhet attól, hogy az eladott kisbirtokok évi kamat és törlesztési részletei nem fognak befolyjni. A háború után bizonyára szilárd birtokárak fognak kialakulni s így az állam még ott is biztosítva lesz, ahol a vevő semmit se fizet le a vételárból, csak az első évi részletet teszi le előre. A rossz fizető birtokát mindig könnyen átadhatják majd másnak, alkalmasabbnak.

Ha pedig itt-ott mégis lesz veszteség, ez az az áldozat, amit az államnak meg kell hoznia s viselnie kell az új birtokpolitika jövő előnyei kedvéért.

LESZ VEVŐ BŐVEN

De általában csak nagyon kevés birtokot kell majd úgy eladni, hogy a vevő semmit ne fizessen előre. A mai pénzbőség mellett bőven akad olyan vevő, aki az egész vételárat

vagy annak nagy részét egyszerre lefizeti. Sokat várhatunk Amerikából is. Mihelyt híre megy ott, hogy Magyarországon kisbirtokot lehet venni, visszajön, amint csak jöhet, igen sok magyar ember. Még pedig pénzzel, mert a mostani kereseti viszonyok mellett biztosan sok pénze lesz ott minden munkásnak.

EGYSZERŰ ELJÁRÁS

Nagy, hatalmas és évszázadokra szóló hatású állami akció lesz ez. És amellet aránylag könnyen keresztülvihető. Csak terjedelmes, de nagyon egyszerű. Se nagy bankot megbízni, se új bankot alapítani nem kell hozzá. Elvégezheti az állam, a maga szervezetében, a maga eszközeivel. Sőt csak úgy lesz helyes, ha maga az állam végzi.

A vételár összegét s kamatozását úgy kell megállapítani, hogy a kibocsátott állampapírok kamatain felül bizonyos percenttörödék maradjon az államnak kezelési és biztosítási díjban. A többi aztán csak évenként való kivetés és beszedés kérdése.

INTENZÍV GAZDÁLKODÁS

Az ilyen intézményes kisbirtok-rendszer sokban hozzájárulna a mezőgazdaság intenzív fejlesztéséhez is.

Ma extenzíve gazdálkodik a kisbirtokos. Ha pénze van. új földet vesz a régihez és azon is folytatja az extenzív gazdálkodást.

Ha a 10 holdas kisbirtokosnak jól megy a sora s pénze lesz, azon nem vehet új földet, mert több kisbirtok egy kézbe nem halmozható. Nem tehet egyebet, mint hogy a meglevő birtokába fekteti a pénzét. Vagyis akarva, nem akarva, kénytelen fokozatosan áttérni az intenzív gazdálkodásra.

Egyéb módon is fejleszthetné ez a rendszer az intenzív gazdálkodást s amellet szolgálhatna más nemzeti célokat is.

Új községeknél vigyázni kell az egészséges berendezésű s magyaros díszítésű építkezésre. Utcákat, udvarokat, kerteket okosan, egészségesen osztani be. Alkalmas területet

szabni gyümölcsösökre, méhesekre, halgazdaságra, selyemhernyó tenyésztésre, házinyúltenyésztésre s úgy intézni, hogy ezeket lehetőleg minden új községben intenzíve folytassák. A közös gépbeszerzést, műtrágya beszerzést, közös értékesítést is könnyen lehetne szervezni az ilyen új községekben.

NAGYBAN ÉS ERŐTELJESEN

Tíz év alatt legalább ötmillió hold földet kellene így magának az államnak kis birtokokra parcellázni. Gazdasági szempontból, nemzeti szempontból okvetlenül szükség van erre.

A közkézen lévő birtokok megváltásán felül szükséges, hogy kisbirtok alakítása céljából kisajátítási joga legyen az államnak, — megfelelő biztosítékok és korlátozások mellett — a hitbizományokra s egyáltalában minden nagybirtokra is. Ha Angolországban régóta kisajátítási joga van már az államnak a nagybirtokra, nálunk se tehetnek ellene kifogást. Törekedni kellene annak a régi eszmének a valószínűsítésére, hogy a hitbizományok az erdőkre helyeződjenek át. Az erdő úgy jó, ha nagybirtok s legjobb, ha állami birtok. A mezőgazdasági föld úgy, ha kisbirtok.

Ha ötmillió hold helyett csak hárommillió holdat parcelláznak tíz év alatt s ha a közkézen levő birtokokat eladás helyett csak örökbérbe adják parcellázva, bár nem tökéletes, de még mindig tűrhető megoldás lesz. De okvetlenül meg kell mozdulnia az államnak s cselekednie kell nagy és komoly arányokban, gyorsan és erőteljesen. Mert enélkül nem számíthatunk se gazdasági fejlődésre, se nemzeti fejlődésre.

TÖBBTERMELÉS

KÉTSZERES TERMÉS

Magyarország földjének évi termését a mostaninak a kétszeresére kell emelni.

Szükséges ez azért, hogy az ország lakosságának a száma is a mostaninak a kétszeresére emelkedhessek.

S lehetséges, mert Németország földje sokkal gyengébb, mint a miénk, s Németországnak mégis átlag kétszerannyi a termése hektáronként, mint nekünk.

A földünk alkalmas erre a többtermelésre, mert jobb, mint Németország földje. A népünk is alkalmas, mert nem kisebb értékű, mint Németország népe. Szorgalmas, ügyes, értelmes, tanulékony. Van egészséges érzéke a gazdasági haladás iránt. Nem ugrik be rögtön mindenféle újításba, de ha látja, hogy beválik valami, szívesen utánozza. Nem volna lehetetlen feladat rávezetni a helyes intenzív termelésre.

De szükséges, hogy meglegyenek s mindenki számára könnyen hozzáférhetővé váljanak az intenzív művelés kellékei.

Csak egynéhányat említek fel a fontosabbak közül, azokat, amiknek a megszerzéséhez az állam közreműködése szükséges.

Gép, műtrágya, öntözés. Ez a három legnagyobb kelléke a többtermelésnek.

GÉPEK

Gépet ma is gyárt már az állam a saját gyáraiban. De elég erős a magánvállalkozás is és valószínű, hogy a háború után még jobban ki fog fejlődni. Gyártásban nem lesz hiány, inkább arra van szükség, hogy szervezetek, szövetkezetek minél jobban terjesszék a kisgazdák közt is a gépek használatát.

Egyes nagyobb gépeknél már eddig is kifejlődött *a vállalkozói rendszer*, különösen cséplőgépnél. Ezt támogatni, fejleszteni kellene. Jó volna, ha minden vidéken lennének vállalkozók birtokában gőzekék s más talajjavító gépek, amiket megfelelő díjért mindenki használhatna. Ahol a magánvállalkozás nem elég erős, az állam tartson ilyen gépeket s a gazdasági kamarák útján adja megfelelő díjért a földművelők használatára.

MŰTRÁGYA

Más a műtrágya. Ennek a használatában még nagyon el vagyunk maradva s ennek a nagy elterjedése lenne nálunk a legszükségesebb a többtermeléshez.

De itt nem várhatunk eleget a magánvállalkozástól. Magánvállalkozás évtizedek múlva se fog -annyi műtrágya« termelni, amennyire a magyar földművelésnek szüksége van. Így nem is elég hozzáférhető a műtrágya, különösen pedig nem teljesen megbízható. Nagyon könnyű a hamisítás és a hamisítások nagyon sokat árthatnak.

Egy helyes módot látok csak: vegye kezébe az állam az egész műtrágyagyártást.

Legyen a műtrágyagyártás állami monopólium. Készítse az állam, úgy, mint — más célokból — a dohányt.

A már meglévő kevés gyárat váltsa meg, vagy vegye át megfelelő árban a termékeiket. Állítson gyárat s készíttesse a műtrágyát nagy mennyiségben. És a gazdasági kamarák útján juttassa el a legkisebb gazdáig is. Olyan árban, amibe neki kerül.

Az állam gazdasági szakemberei állapítsák meg minden vidékre a legalkalmasabb termelési és trágyázási rendszert, a helyes vetésforgót s a kellő trágyanemeket. S ezt ismers tessék meg mindenütt a gazdákkal, nem kényszerítőén, hanem tájékozással, tanácsképen. S gondoskodjék az állam, hogy a szükséges műtrágyát mindenki könnyen megkaphassa.

A vízművek villamos erejével termelhetik a levegőből a nitrogéntartalmú műtrágyát. Norvégiában régen csinálják már. Németország a háború alatt kezdte s már pótolja vele az egész csilislétrom behozatalát. Nekünk is el kell ezt érünk.

Foszfort, kálit remélhetőleg találunk itthon is. Ami hiányzik, megkaphatjuk Németországból.

Gyorsan és nagy terjedelemben kell dolgozni, hogy minél előbb általánossá váljék a műtrágya használata. Kihasználni teljesen a városok szennyvizét, szemetjét s terjeszteni a komposzttrágya készítését.

Az állam rendezkedhetik be legrövidebb idő alatt a nagyarányú műtrágyatermelésre. Az állam terjesztheti el legjobban a műtrágyát a hatóságok s a gazdasági kamarák útján. S az állam adhatja a legtöbb biztosítékot arra, hogy amit dád, az mind hiteles és teljes értékű műtrágya lesz.

ÖNTÖZÉS

Ép úgy állami feladat az öntözés fejlesztése.

A német földnek, különösen a tengerparti résznek az az előnye a mi földünk felett, hogy csapadékból több nedvességet kap. A mi éghajlatunk legfőbb hátránya a kedvezőtlen csapadékeloszlás, az alföldi sok szárazság.

Ezt még növelte a helytelen vízszabályozás.

A víz a természet legnagyobb áldása s a mi szabályos zásaink eddig mégis arra törekedtek, hogy a vizet minél előbb kikergessék az országból. Átvágások rövidítették s gyorsították a folyók folyását. Az volt a főcél, hogy az olvadásnak meg a nagy esőzésnek a hegyekből leömlő vizét sietve távoztassák el az Alföldről. Ahelyett, hogy alkalmas

csatornákon szétterítették volna minél szélesebb területre, mint egy nagy érhálózatot. S azon igyekeztek volna, hogy minél tovább maradjon itt s minél tovább és minél erősebben termékenyítse a földünket.

Ezt a rendszert ajánlotta a múlt század elején Paleocapa, a híres olasz mérnök. De a védógátak rendszerét fogadták el s építették a gátakat és átvágásokat, hogy minél előbb kifusson az országból az áldás, a termékenység, a víz.

Ezen kellene segíteni. Olyan csatornahálózatot építeni, amely szétvezeti, szétteríti nagy területre az áradások vizét, hogy minél messzebb használhassák. Áldásra fordítani az áradás átkát, haszonra az árvíz veszedelmét.

Mint Lombardiában van, meg a nyugati országoknak sok boldog vidékén. Ahol minden száz-kétszáz méternyire egy-egy csatorna vize csillan fel, s ahol forró augusztusban is zöld a rét és termő a föld attól a víztől.

Roppant munka, sok évtizedre, talán évszázadokra térjedő feladat. Csak a kezdetét csinálhatjuk meg. De azt meg kell csinálnunk.

És ezt megint csak az állam oldhatja meg helyesen. Kapcsolatban a vízszabályozással, a hajózható csatornákkal és a vízművekkel. Mindez állami feladat lenne.

A vízszabályozást társulatok csinálták eddig, állami felügyelet mellett s állami támogatással. Nem egyszerűbbre, ha maga csinálja az állam-

Az öntözésre *vízrajzi* és gazdasági szempontból legalkalmasabb területeken tegyen próbát az állam. Építtesse ki a csatornák rendszerét s adja használatára a birtokosoknak. A vízhasználatért szedjen olyan díjat, amiből az összes) költségeit fedezheti.

Eleinte nehezen fog menni. Nehéz lesz a birtokosokat, különösen a kisebb gazdákat, rávinni az öntözéssel való gazdálkodásra. De csak olyan ez, mint a krumpli termelése volt. Ha egyszer aztán megindul, rohamosan elterjed. S akkor jó üzlet lesz az állam számára is.

DRY FARMING

Különben Amerikában igen értékes más módját is fel-találták már a szárazság elleni védekezésnek. A *száraz gaz-dálkodás* (Dry farming) rendszerét. Abban áll, hogy több-szöri boronálással mindig porhanyóan tartják a talaj felső rétegét, ez által megakadályozzák a párolgást és így a ned-vesség sokkal tovább marad a földben. Ez a módszer boldo-gítása s megváltása lehetne a nedvességihiánytól sokat szen-védő alföldi mezőgazdaságnak.

GYÜMÖLCS

A gyümölcsstermelés lehetne Magyarország egyik leg^főbb jövedelmi forrása. A gyümölcskivitel egészséges, hasz-nos dolog, nem úgy, mint a búzakivitel. Mert a gyümölcsből csak a legjobb fajokat lehet kivinni s azt azután gazdagon fizetik.

Magyarország teljesen alkalmas arra, hogy különösen az északi országoknak állandó gyümölcsösszállítója legyen. Jobb gyümölcs nem terem egy országban se, mint nálunk. Egyes vidékeink gyümölcsei különbek a világ legjobb és leghíresebb gyümölcseinél is.

Ez lehetne azután érték, ez lehetne büszkesége az or-szágnak. Ha nem Európa éléskamrája lenne a földünk, ha-nem Európa gyümölcsösekértje.

Nagyon a kezdetén vagyunk még, nagyon sok lenne a tennivaló.

Vannak, igaz, már sokféle gyönyörű fajgyümölcsösök. De a legtöbb gyümölcsösben, különösen a kisebb gazdánál, még csupa közönséges, kis értékű gyümölcsfajták vannak.

Nagy kár. Kár minden kis helyért, ami alkalmas volna gyümölcsfa számára s mégis üresen áll. És kár minden he-lyért, ahol a legfinomabb fajta, legjobb gyümölcse terem-hetne s ahol silány, közönséges fajú gyümölcsfa áll mégis.

Mennyi van ilyen üres hely és mennyi van ilyen silány fajtájú gyümölcsfa!

Rövid időn meg lehetne háromszorozódni Magyarország gyümölcsstermelésének. Mennyiségre is, minőségre is.

Legfőbb feladat lenne felkelteni a nép érdeklődését, szeretetét a gyümölcsstermelés iránt.

Papoknak, tanítóknak, mindenkinek, aki a néppel érintkezik, ez lenne a legszebb hivatása.

De a felnőtteknél már gyakran késő. Az iskolában kellene kezdeni. Az elemi iskola kedveltesse már meg a gyermekkel a gyümölcsfát.

Az iskola feladatairól még szólok később.

Nemcsak megkedveltetni kell a gyümölcsstermelést, de szervezni is.

Gyümölcsvidékekre osztani az országot, ép úgy, mint ahogy borvidékekre be van osztva. Minden vidékre megállapítani a legalkalmasabb gyümölcsfajtákat, amik ott hasznosan termelhetők. Három-négy fajtát csak minden vidékre.

S ezeknek a fajtáknak a termelését terjessze és támogassa azután az állam. Úgy, hogy lehetőleg egy fajta, vagy kevés fajta gyümölcs teremjen minden vidéken nagy mennyiségben. S persze a legfinomabb fajta, ami csak azon a vidéken megterem.

Az ilyen egyfajú tömegtermelés nagyon megkönnyítené az értékesítést.

Ehhez kellene alkalmazni minden vidéken a faiskolákat is. Minél több állami faiskolát, minél nagyobb mennyiségű oltványt, hogy könnyen és gyorsan menjen a gyümölcsfák terjesztése.

Minden vidéken csak az arra a vidékre megállapított oltványokat adja az állam. Olcsón, vagy egészen ingyen. Első sorban a kisgazdáknak a gazdasági kamarák útján. Úgy, hogy ne a gazdáknak kelljen utána járni, de az állam küldje el nekik s biztassa őket a termelésre.

Az újonnan alakított kisbirtokoknál könnyen lehetne alkalmas gyümölcsösöket kijelölni s kötelezni a vevőket, hogy ezeket a megszabott fajtákkal telepítsék be.

Minél egyfajtájúbbá s minél finomabbá válnék az egyes vidékek gyümölcsstermelése, annál könnyebben lehetne ott az értékesítést szervezni.

Egy vagy több országos értékesítési és kiviteli vállalat, esetleg a gazdasági kamarák közvetítésével, jól elláthatná ezt a munkát.

A *gazda*, legyen biztos afelől, hogy amint ősszel be szállítja a gyümölcsöt, rendesen megkapja érte az árát. Ez a fő. Ha ezt látják, akkor gyorsan elterjed a finom gyümölcsök termelése.

Az ilyen értékesítő vállalatok oszthatnának *azután* ki saját érdekükben gyümölcsfaoltványokat is a gazdák közt s megtennének mindent a termelés terjesztésére.

A gazdasági kamarák helyi szervei útján kellene szervezni a gyümölcsfák védelmét is a károsító bogarak s egyebek ellen.

S ehhez lehetne jól felhasználni mindenütt az iskolákat. Az iskolásügy érdekek járnak végig a gyümölcsösöket a tanítók vagy gazdák vezetésével s irtsák a hernyót s más kártevő férget. Tanulnak is vele, szórakoznak is, hasznót is hajtanak.

Általában akár az iskolás gyerekekkel, akár másokkal, de helyesebb, ha ezt a munkát minden községben egységesen végzik s nem *bízzák* az egyes gazdákra.

Jobb így, mint megparancsolni az irtást s megbírságotlani aztán, aki elmulasztja.

Közös érdek, hogy a hernyót mindenütt kiirtsák, tehát legjobb közösen végezni. Mert hiába végzi el mindenki magának, — ha csak két-három gazda elmulasztja is, tönkre mehet miatta az egész határ termése.

A közös védekezés költségeit persze kivetnék birtokuk arányában az egyes gazdákra.

GYÜMÖLCSKONZERVEK

A gyümölcs értékesítésének nagyon fontos tényezője lenne a konzervipar kifejlődése. Nagyon elterjedtek, nagyon kedveltek már mindenfelé nyugaton a gyümölcskonzervek. Bámulatosan tökéletesek a gyártási módok. Ennek az iparnak óriási jövője van. S a természeti viszonyainál fogva Magyarország hivatott arra, hogy vezessen benne

Most kezdik belátni és hirdetni, hogy mennyire hasznos az egészségre a gyümölcsévés. A gyümölcskonzerv ál-

landó és nélkülözhetetlen táplálkozási cikké válik. Ki se számítható, milyen sokat használna az országnak, ha ez az ipar erősen kifejlődne.

A gyümölcs mellett kiterjedhet a konzerválás *főzelék-félékre*, száz más egyébre is. Alig sejthetjük még, hogy mi mindenből lehetne pénzt csinálni, ami most haszontalanul elkallódik itthon. A szeder, a málna, a szamóca, az áfonya, a som mind nagy jövedelmeket hozhatna.

Teljesen elkészítve menjen ki minden a külföldre, hogy a feldolgozás díja is a magyar gazdaságnak jusson.

Gyümölcskivitel, konzervkivitel: ez méltó egy fejlett gazdaságú országhoz, nem a nyers búza kivitele.

A BOR

A bortermelésünk elég magas fokon van. de mennyiségre még nagyon kevés.

Arra kellene törekedni, hogy a pálinka helyett a bor legyen a nép általános itala. Hogy ez mennyire egészségesebb s előnyösebb lenne, azt fölösleges magyarázni.

Egy igazán célravezető módot tudok: *betiltani egészen a pálinkaivást*. Nem a bor kedvéért, de azért, hogy a népünket megmentsük az erkölcsi, anyagi és testi tönkremenéstől.

Amerika sok államában megtették már ezt. Most pedig kongresszusi törvény rendeli el az összes államokra. Oroszországban a háború alatt csinálták meg, de persze a forradalom ezt is felforgatta. Franciaországban is a háború alatt tiltották be törvénnyel az abszint gyártását és fogyasztását. Pedig ott ez majdnem annyit jelentett, mint ha nálunk az egész pálinkaivást eltiltják.

Legyen a szeszgyártás is állami monopólium. S az állam adja el a szeszt, csak ipari s más hasonló célokra.

Természetes következése lesz ennek a borfogyasztás elterjedése. Kivált, ha egészen eltörlik, vagy legalább úgy szabályozzák a borfogyasztási adót, hogy ne legyen az elterjedés akadálya.

Háromszorosra, négyszeresre is emelkedhetnék így a bortermelésünk s még akkor is elfogyna mind itthon.

Nálunk csak öt millió hektoliter bor termett évenként,

Franciaországban hatvan millió. S Franciaország alig vitt ki külföldre két millió hektoliter bort, a többi mind bent az országban fogyott el. Nálunk is elfogyhat akár 15—20 millió hektoliter is.

Igaz, ezelőtt az egész állami háztartásunk főképp a szeszadó jövedelemre volt építve. Irtózatossá jövedelem! Az államháztartás egyensúlyát fenntartotta, a nép lelki, testi, vagyoni és erkölcsi egyensúlyát tönkretette.

Nehéz lett volna ezt az állami bevételt mellőzni. De meg kellett volna tenni, akármilyen áron is. Mert az államháztartás kedvéért nem lehet elpusztítani a nemzetet, a pálinkaivás pedig oda vezetne.

Ezelőtt alig tudtam elképzelni módot arra, hogy a szeszadó jövedelmét nélkülözzék az állami költségvetésben. Most másképp lesz. A háború után úgyszólván egész más alapokra kell fektetni az egész államháztartást. Most meg lehet majd találni a módját. S meg is kell. Nem szabad engedni, hogy az állam főjövedelme a polgárainak az iszákosságából legyen.

Egészségesebb lesz a nép, egészségesebb lesz a jövő új nemzedék, ha pálinka helyett bort fognak inni az emberek.

„Meggazdagodik a szeszgyártás, különösen a mezőgazdasági szeszgyártás az ő sok gazdasági előnyével. Sok jövedelem elvész, sok ember kenyerét veszti.”

Ez igaz. De nem egészen. Szeszgyártás helyett a krumplit, kukoricát, egyebet táplálkozásra használhatják. Intenzív gazdálkodáshoz nem okvetlenül szükséges a szeszgyártás. És a helyes intenzív gazdálkodás pótolhatja a szeszgyártás elmaradt jövedelmét.

S nem is vesznek el a kenyerüket azok, akik eddig szeszgyártással foglalkoztak. Csak olyan foglalkozás helyett, amiből kár származott az országra, áttérnek olyanra, amely nemcsak nekik, de az országnak is hasznot fog hajtani.

Legalább harminc millió embernek jutna ma is munka és kenyér ebben az országban. Nem szabad, hogy már 20 millió lakosból is munka és kenyér nélkül maradjon valaki.

Az államnak magának, ha csak felét létesíti is a szüksé-

ges vállalatoknak, lesz annyi emberre szüksége, hogy munkát és kenyeret adhat mindenkinek, aki a megszűnő szeszgyártásnál fölöslegessé válik.

S ha szeszgyártásból nem is fognak annyian megélhetni, mint most, viszont kétszer vagy háromszor annyi ember élhet meg majd bortermelésből. S az államot is az elmaradt szeszadójövedelemért legalább részben kárpótolhatja a bortermelés erősen megnövekedett adójövedelme.

A közönséges borok értékesítése biztosítva lesz itthon még akkor is, ha háromszorosra emelkedik a termelés. Más a hegyi boraink értékesítése. A mi hegyi boraink nagy értékű gazdasági kincsek. Nemcsak a tokaji bor, amelyről ma is mindenütt elismerik, hogy a legkitűnőbb bora a világnak, s amely épen azért az egész magyar gazdasági termelés légelső büszkesége. Hanem a többi hegyi boraink is bátran kiállják a versenyt a leghíresebb német és francia borokkal.

Ezeknek a boroknak a minőségükhöz méltó értékesítést kell biztosítani. Nem lesz nagyon nehéz, bár most még igen messze vagyunk tőle.

Nagy részüket külföldre kell vinnünk. A hegyi bor talán minden gazdasági cikkünk közt a legalkalmasabb a kivitelre s olyan cikk, amelynek a kivitele nemzetgazdasági szempontból is mindenestre előnyös.

Azelőtt azt hittem, hogy ezt a kivitelt is az állam intézheti a legelőnyösebben, teljes, vagy részleges monopólium útján.

Most úgy látszik, hogy nem lesz erre szükség. Az állam közvetlen beavatkozása nélkül is ki fog fejlődni a hegyi boraink kiviteli forgalma. Elég, ha az állam támogatja ezt a forgalmat.

Arra kell törekedni, hogy a hegyi borokat kizárólag palackokban vihessük ki. Ez a helyes módja mindenütt a nagy borok forgalomba hozatalának. S ez a legelőnyösebb, mert így a palackozás haszna is bent marad az országban.

A palackforgalom egyes termelőknek és kereskedőknek vagy vállalatoknak a nevét és cégét széles körben ismertté teszi s ez a vevők előtt a bor minőségének a biztosítéka. De azonfelül a palackokon állami védjegy is igazolhatja a bor származását és hitelességét.

A háború előtt kezdett az állam egyes borvidékeken borközraktárakat építeni. Mindenki elhelyezheti itt kezelés végett a borát.

Azt hiszem, erre is be fognak válni a közraktárak. *De még jobb lesz ezeket inkább palackérett borok palackozás sara használni.* Mindenki beadhassa a borát, azt ott megfelelő díjért rendesen palackozzák s a palackokat lássák el állami védjeggyel.

Másfajta védjegyet kapjanak az igazolt bormennyiségük számára a borvidékeknek azok a termelői és kereskedői, akik maguk palackoznak.

Bortózsde, borvásár, borkiállítás és más ilyen állami, vagy az állam által támogatott intézmény mind hasznos előmozdító ja lenne a hegyi borok kivitelének.

Nagyon szükséges, hogy a szőlőnek és a bornak minden melléktermékét itthon dolgozzák fel s csak teljesen feldolgozott állapotban vigyék a külföldre. Ezt is könnyen megoldhatják a termelők és kereskedők gazdasági szervezetei. Ma sok elkallódik belőlük, elvész kihasználatlanul, pedig szép hasznot hozhatna.

A MÉZ

Nagyon kevés a méhünk. Nem használjuk ki a virágaink mézét. Tele van a város meg a falu akácfa virággal, de a virágokból a mézet nem gyűjti össze senki. Nagy értékek vesznek így el használatlanul.

Mennyivel több mézünk lehetne, ha minden jó virágtermő területet alaposan kihasználnának méztermelésre!

Több állami méhészet kellene, mint most van s olcsón kellene belőlük adni a mehet különösen kisebb gazdáknak. Buzdítani nagyobb méhészetek alapítását, új telepítéseknél pedig arról is gondoskodni, hogy minden telepés tarthasson mehet is. Úgy kellene, hogy ne is legyen kisgazdaság egy-néhány köpü méh nélkül.

SELYEMBOGÁR

A magyar selyem kapós a külföldön, mert erős és ruganyos. Kár, hogy még igen kevés a termelésünk, sok a behozatalunk, pedig kivitelünk lehetne. 17 ezer métermázsza selymet hozunk be és csak 7000 métermázsát viszünk ki.

Népszerűsíteni kellene a selyemtermelést is. Még pedig ezt is az iskolában kezdeni. Sőt ezt leginkább, mert leginkább alkalmas rá, s mert itt ebből közvetlen haszon is lehetne.

Kötelező tantárggyá kellene tenni már az elemi iskola 3-ik osztályától kezdve a selyembogártenyésztést. S tanítani a középiskola alsó osztályaiban is. Persze gyakorlati alapon. Gondoskodják minden iskola vagy minden község elég eperfáról. A tanítók osszák ki a petéket a tanulók közt, ők vezessék a tenyésztést. Ha nincs hozzá alkalmas hely az iskolában, tartsák a tanulók a selyemhernyókat otthon. A gubókat a tanító gyűjtse össze s küldje el a beváltó helyre.

Egy millió gyerek jár az elemi iskola felsőbb osztályaiba. Akármilyen hiányosan menjen is eleinte a tenyésztés, ennyi gyerek foglalkoztatása mégis hozna elég szép termelési eredményt. S ha megtanulnák és megszeretnék, felnőtt korukban is bizonyára sokan tovább foglalkoznának vele.

Hogy minden vidéken könnyen menjen a beváltás, arról nem volna nehéz gondoskodni.

Így elérhetnek, hogy nemsokára semmi selymet se kellene behoznunk, sőt nekünk lenne kivitelünk belőle.

ÁLLATTENYÉSZTÉS

Magyarország állatállományának ép úgy meg kell kétszereződnie, mint a földje terméshozamának.

Poroszország területe annyi mint Magyarországé. Rét és legelő nálunk a területnek 22 percentje, ott csak 20 percentje. S mégis pl. az 1912ki adatok szerint nálunk 7.3 millió szarvasmarha volt. ott 12 millió. Sertés volt nálunk 7.5 millió, ott 15.5 millió.

Az állattenyésztés emelésének legfőbb tényezője lenne a közlegelők és különösen a rétgazdaságok fejlesztése, amihez megint legszükségesebb az öntözési rendszer terjedése.

Általában jobbnak tartják szarvasmarhák nevelésére a legeltetést, mert ott a szabad mozgás által is jobban fejlődik az állat. De a szabadban való járás előnyeit rétgazdaságnál is el lehet érni — ha kisebb mértékben is, — takarmányt pedig sokkal többet ad a rét, mint a legelő. Legjobb persze a kettőnek a kombinációja.

Nagyon fellendíti az állattenyésztést a kisgazdaságok szaporítása.

Németországi adatok szerint ott van egy négyszögkilométer területen kisbirtokon átlag 75 darab szarvasmarha, nagybirtokon 33 darab. Sertés kisbirtokon 94 darab, nagybirtokon csak 19 darab.

Nálunk is bizonyára ilyen lesz a fejlődés. Látnivaló, milyen előnyös az állattenyésztés szempontjából is a helyes kisbirtokpolitika.

Még inkább kedvező az arány a baromfiak dolgában.

Igaz, a nagybirtok viszont könnyebben tud nemes fajú állatokat nevelni. De kellő szervezéssel, gazdasági kamarák, szövetkezetek útján a kisbirtok is rávezethető erre.

S mégis elsősorban a mennyiség a fő. A minőség azután fokozatosan úgymint javítható.

ÁLLATBIZTOSÍTÁS

Az állategészségügy államosítása sokat használt. De csak akkor lesz teljes az értéke, ha kiegészíti a *kötelező állami állatbiztosítás*. Ez adna nagy lendületet az állattenyésztés sünknek.

Mindenféle biztosítás egész természetesen elsősorban állami feladat. Erről még szólok. Az állam kötelessége szervezni az egyesek kárának az összességre való elosztását, mert az állam teheti ezt a legelőnyösebben.

Ha mindenkire kötelező a biztosítás, akkor sokkal kevésebb az egyesekre eső díjtétel.

S ha minden állat biztosítva lesz, sokkal nyugodtabban és könnyebben űzheti mindenki az állattenyésztést.

A lehető legegyszerűbb s legegyöntetűbb módon kell a biztosítási díjtételeket megállapítani. Akkor könnyű a kivétel és a beszedés, úgy, hogy az állam rendes adószedő közegei is elvégezhetik. A kárbecslés meg az állategészségügyi szervezet dolga.

A kötelező állatbiztosítást persze össze kell kötni az állatbetegségek ellen való kötelező védekezéssel és az állati hullák értékesítésével.

Aki elmulasztja a védekező rendszabályokat, az egészben vagy részben elesik a kártérítéstől.

Minden elhullott állat a kárösszeg kifizetése ellenében az állam tulajdona. Az állam összegyűjti s feldolgoztatja, vagy eladja feldolgozás végett az erre alakult vállalatoknak.

Nagy értékek mentek eddig veszendőbe azáltal, hogy az elhullott állatokat egyszerűen elásták. Ma nagyon hasznosan fel tudják már dolgozni az elhullott állatoknak is a bőrét, csontját, húsát, zsírját s minden részét. Ha ezt országosan szerveznék, nemcsak csökkenne így az állatok emuklásából származó kár, de egy értékes új iparág is fejlődne.

KERTI GAZDASÁG, RIZS, KÁVÉ

Sokat kellene még tenni a kerti gazdaságok létesítése körül. Parcellázásra kerülő nagybirtokok felosztásánál arra figyelni, hogy városok közelében alkalmas területekből kerti gazdaságokat csináljanak. Ezek persze lehetnek az átlagosnál kisebbek, 1—2 holdasok is, és ezeket elsősorban képzett kertészeknek kellene eladni.

Ahol több ilyen kerti birtok alakul egymás mellett, ott az öntözéshez való vízvezetési egységesen kellene kiépíteni.

Úgy látszik, nem volna lehetetlen a rizskásának meg a kávénak a termelését meghonosítani. Állami intézetek feladata lenne megtenni hozzá a kísérleteket. Nagy előnyére lenne a kereskedelmi mérlegünknek, ha ezeknek lég-alább egy részét nem kellene külföldről behoznunk.

ÉRTÉKESÍTÉS

Nagyon szükséges általában a gazdasági termények értékesítésének a szervezése.

Ebben fő része lenne a mezőgazdasági kamarák országos szervezetének. De sok feladat hárulna magára az államra is. *Terményközraktárunk* nagyon kevés van. Hiába intézkedik a kereskedelmi törvény a közraktárakról, ennek az alapján igen kevés közraktár létesült.

Az államnak, vagy a gazdasági kamaráknak lenne feladata terményközraktárakat állítani mindenfelé az országban, ahol szükség van rájuk. Ide szállíthassa be a szemes termését minden kis- és középbirtokos és kaphasson rá olcsó előleget. A kereskedők, a malmok pedig innen fedezhessék a szükségleteiket. Előnyös volna ez a gazdákra is és a reális kereskedőkre is.

A belső értékesítést nagyon megkönnyítené az ilyen közraktári rendszer, de segítené a kivitel is.

Szemes termények kivitele csak kényszerűség, csak átmeneti állapot. Addig is, amíg szükség van rá, arra kell törekedni, hogy minél előnyösebben történjék. Ami élelmet kiviszünk is, minél feldolgozottabb állapotban vigyük ki, hogy a feldolgozás haszna is a miénk legyen.

Nyers búzát egyáltalában nem volna szabad kivinni, legfeljebb csak lisztet. De liszt helyett is inkább kész süteményt. Ma ennek is a visszája történik. Nyers *búzát* viszünk ki s kész süteményt hozunk be.

A magyar liszt még ma is különb minden más ország lisztjénél. Épp olyan kivételes különlegesség, mint a tokaji bor. A legfinomabb süteményeket, különösen rétestésztákat csak magyar lisztből lehet csinálni, más liszt nem alkalmas rá. Paris finom süteményt készítő cukrászai és pékjai mind magyar liszttel dolgoznak.

A lisztünknek ez a kivételes kitűnősége egyáltalában nem érvényesül még a kiviteli árakban. Valószínűleg azért, mert a kivitel ebben az irányban nincs eléggé szervezve. Fontos és értékes feladata lenne az államnak erre a szervezésre megfelelő módot találni.

Hogy amíg szükségünk van élelemkivitelre, addig is minél feldolgozottabb állapotban kerüljenek a külföldre a termékeink, annak egyik legfőbb eszköze lenne a *konzervgyártás kifejlődése*. Hatalmas terjedelmű ipar válhatnék ebből.

Nemcsak a gyümölcsöt, de a kerti növények termését is nagyobbbrészt konzervalakban kellene a külföldre szállítani. Sok magyaros különlegességet meg lehetne így konzervekben kedveltetni a külfölddel.

Általában sok hús is konzervben mehetnie ki s több hasznot hozna. Egyike a legelterjedtebb ételkonzerveknek a külföldön a gulyáskonzerv. A mi legnemzetibb ételünk. De külföldön csinálják. Dániában hívják gulyásbáróknak azokat, akik meggazdagodtak a gyártásából. Mért ne csinálnók mi?

Strassburg környéke szállítja a külföldre a legtöbb libamáját. De egy kilót se nyersen, hanem mind feldolgozva pástétomnak. Így ötszörös árat kapnak érte s ebből van a gazdagságuk. Hát mi miért csak nyers libamáját küldünk a külföldre?

A világ legjobb ízű sajtja a mi lipthói túrónk. Nagy haszna lehetne az országnak, ha sikerülne megoldani a helyes konzerválását és a kivitelét. Viszont külföldi sajtokat behozni nekünk, akik világraszóló sajtgyártást fejleszthetnénk itthon, roppant együgyűség.

ÁSVÁNYVIZEK

De talán semmiből se lehetne hasznosabb kivitelünk, mint ásványvizekből. Valami mesés a magyar földnek ásványvizekben való gazdagsága. Magyarországon egymagáiban több jó ásványvíz terem, mint az egész többi Európában együttvéve. S a minőségük is különb, mint az európai ásványvizeké.

Hogy minek hoznak giesshübli vizet meg seltersvizet a külföldről ide, ahol a másodrangú vizek is különbek ezekenél, az teljesen érthetetlen.

Viszont a magyar ásványvizek, ha jól megszerveznék

a kivitelüket, meghódíthatnák nemcsak Európát, de Amerikát is, mert ott még kevesebb a jó ásványvíz.

Eddig csak a keserűvizeink vannak meglehetősen bevezetve a külföldön, így kellene bevezetni a többi ásványvizünket is.

Ezt, úgy hiszem, csak egységes *szervezetiét* lehetne jól megoldani. *Vagy csinálja monopolszerűen maga az állam, vagy bizza rá valami alkalmas nagy vállalkozásra.*

Először is csoportosítani kell a forrásokat és szervezni a források teljes és gazdaságos kihasználását, a palackok szabályszerű, helyes töltését és szállítását. Ha ebben elég tökéletességre jutunk, akkor a kivitel szervezése már sokkal könnyebben fog menni. Eddig 6—7 millió korona értékű ásványvizet vittünk ki évenként. Egészen bizonyos, hogy — békeértéket számítva is — könnyen el lehetne érni az 5—6-szorosát ennek a kivitelnek. S még itthon is maradna annyi, amennyire a belső fogyasztásnak szüksége van. Hány magyar vidéknek a gazdasági élete lendülne fel csak ezáltal is!

GAZDASÁGI SZERVEZETEK

FÖLDMŰVELÉS, IPAR, KERESKEDELEM

Szükséges átalakítani a gazdasági közigazgatásunk szervezetet, úgy, hogy a fejlődés igényeit mindenben kielégíthesse.

Eleinte a földművelés, az ipar és a kereskedelem egy minisztériumban volt csoportosítva.

Képtelen dolog.

Azt sohase fogom elismerni, hogy ennek a három nagy gazdasági tényezőnek az érdeke ellentétes egymással. Ellenkezőleg, a legszorosabban egymásra vannak utalva. Az érdekeik *nem ellentétesek*, de kétségtelenül *különbözők*. S épp azért nem férhetnek meg egy minisztériumban.

De nem férhetnek meg azért se, mert fizikai lehetetlenség, hogy olyan óriási terjedelmű s olyan szétágazó gazdasági tevékenységet egy ember, egy miniszter képes legyen helyesen irányítani? Sok és túlságosan különböző anyag ez egy minisztérium számára.

Ezért helyes volt különválasztani a földművelést s külön az ipart és kereskedelmet.

De ma már épp ezek a szempontok szükségessé teszik azt is, hogy a kereskedelmi minisztériumot is kettéválasszák: *kereskedelmi minisztériumra és ipari minisztériumra*

Azt hiszem, ez lenne a legcélszerűbb megosztás.

A kereskedelemnek és az iparnak általában éppen olyan különbözők az érdekei, mint a kereskedelemnek és a föld-

művelésnek. S a közigazgatási anyaga is olyan sok a kettőnek, hogy nem fér el már együtt egy minisztériumban.

A MEGOSZTÁS

Az ipari minisztériumba tartoznék az összes ipari felügyelet és iparfejlesztés. Aztán az állam összes ipari vállalatai, tehát az állami gyárak is, amiknek semmi helyük nincs a pénzügyminisztériumban. Épp úgy át kellene ide tenni a pénzügyminisztériumból az összes állami bányákat, hogy mind belekapcsolódjanak az állam nagy iparfejlesztő tevékenységébe.

A kereskedelmi minisztériumba pedig tartoznék az összes kereskedelem s az összes közlekedés, tehát a teljesen államosítandó belső hajózás is.

KAMARÁK

Épp így kellene aztán külön kiépíteni a földművelési, ipari és kereskedelmi kamarák rendszerét.

Eddig csak közös kereskedelmi és iparkamaráink vannak. S ezek is csak központi testületek, minden kisebb helyi szerv nélkül.

Először is ketté kellene választani őket. Legyenek *külön kereskedelmi kamarák és külön iparkamarák*. S legyenek mindeniknek minden városban, vagy minden kisebb körzetben helyi testületeik. Ezekből a helyi testületekből nőjenek ki az egyes kamarák és egyesüljenek *aztán* egy-egy központi kamarában, így lesz állandó szervei összekötésük az összes érdekeltséggel s így sokkal intenzívebben segíthetik az egyes gazdasági ágak fejlődését.

IPARKAMARÁK

Az iparnak vannak már helyi szervei: az ipartestületek. Elég jól működnek, s egy kis javítással, hatáskörük kibővítésével még jobb lesz a működésük.

Most az ipartestületeknek s az iparkamaráknak már semmi szervi kapcsolatuk nincs.

Jobb lesz úgy, ha egészen az ipartestületekből nőnek ki az iparkamarák. Az iparkamara legyen az ipartestület területi szerve.

Minden ipartestület válasszon megfelelő számú tagot a kamara bizottságába. Ez a bizottság igazgassa a kamarát. S a kamara legyen egyúttal másodfokú felelősségi hatósága is az ipartestületnek.

Harmadik fok pedig legyen a központi iparkamara, amely viszont a területi kamarák kiküldötteiből alakuljon. Ez a háromfokú szervezet legyen az egész magyar ipar hivatalos képviselője.

Megfontolandónak tartom, hogy nem helyesebb volna-e még tovább menni a megosztásban s külön kisipari és külön nagyipari kamarákat létesíten.

Az iparkamarák és ipartestületek intézhetnének mindent, ami különösen a kisipar kelendő szervezéséhez szükséges: a közös nyersanyagbeszerzés, közös műhely, közös értékesítés dolgai, a tanoncok képzésének és ellátásának az ügyét s a segítők és mesterek továbbképző tanfolyamait.

KERESKEDELMI KAMARÁK

Az ipartestületek mintájára kellene minden városban vagy körzetben kereskedelmi testületet alkotni. Ez lenne a kereskedők elsőfokú érdekképviselője s ezekbe is köteles volna belépni minden kereskedő.

A kereskedelmi testületek választmányai küldenének tagokat a területi kereskedelmi kamarákba, ezek pedig a központi kamarába. Szervezetük s hatáskörük éppen olyan lenne, mint az ipari kamaráké.

FÖLDMŰVELÉSI KAMARÁK

Azt hiszem, ugyanilyen módon kellene megszervezni a magyar földművelés érdekképviselőjét is.

Minden községben, vagy több kis községből alakult körzetben legyen egy elsőfokú földművelési testület (nevezhetik gazdakörnek, vagy akármi másnak), tagja legyen mindenki, aki azon a területen mint birtokos vagy bérlő akármilyen földműveléssel foglalkozik.

A tagok egyenlő szavazattal választják a testület választmányát. Minden testület választmánya meghatározott számú tagot küld ki a *kerületi földművelési kamarák* közgyűlésébe. Ez a közgyűlés választja a kerületi kamara igazgatóságát. A kerületi kamarák igazgatóságának a küldöttjeiből alakul a *központi földművelési kamara* közgyűlése, amely szintén központi igazgatóságot választ.

Így lehetne a magyar földművelésnek is jogosult és illetékes érdekképviselete s így fejlődhetnék olyan egy központból szétágazó s egy központba összefutó szervezet, amelynek útján minden tanács, minden intézkedés, minden állami segítség könnyen és gyorsan el volna juttatható a légekisebb földművelőkhöz is.

Ez lenne legalkalmasabb közege annak a nagy *mezőgazdasági és többtermelési propagandának*, amely megismertetné s megkedveltetné a néppel az intenzív gazdálkodás minden részletét s amelyre a jövő fejlődésnek a legnagyobb szüksége van.

A helyi testületek, gazdakörök, amelyek persze a községi elöljáróságokkal és a helyi hatóságokkal együtt működnének, végezhetnének mindent, ami a földművelés fejlesztéséhez szükséges, közös gépek vételét, vetőmag, műtrágya s más anyagok és eszközök közös beszerzését, gyümölcsoltványok kiosztását, legelők szervezését, tenyészállatok vásárlását, fajbaromfi és házinyúl közvetítését, elosztását, terményközraktárak kezelését, a határ őrzését, növényi s állati betegségek és kártevő férgek ellen való védekezést, a kötelező állami állatbiztosítás ügyeinek közvetítését, gyümölcsnek s minden egyéb terménynek közös értékesítését s mindent, ami a földművelés érdekeihez tartozik. Állíthatnánk ilyen célokra szövetkezeteket, vagy más egyesületeket és vállalatokat. A kormány minden földművelési érdekű ügyben, a kamarákon is vagy közvetlenül velük és általuk intézkedne.

Az egész nagy szervezetet persze a tagok kötelező befizetéseiből tartanák fenn, ép úgy, mint az iparkamarákat. A befizetést egyszerűen a földadó valamilyen percentje szerint kellene kivetni. Ha sokba kerülne is az egész, egy-egy tagra csak nagyon kevés teher jutna belőle.

Nagy kár, hogy a magyar földművelésnek ilyenféle szervezete még nincs kiépítve. Ez lenne az alapja minden haladásnak.

Ez a legelső feladat, — enélkül se többtermelésben, se más fejlődésben sehogy se fogunk sokra menni.

Mindehhez okvetlenül kell olyan szervezet, amelynek a központjából minden ösztönzés, minden tanács és minden segítség nyomban eljusson a legtávolabbi s legkisebb taghoz is. Ilyen szervezeten keresztül áradhat csak az egész földművelést élénkítő s fejlesztő egészséges és folytonos gazdasági vérkeringés.

MUNKÁSKAMARÁK

Amint kamarákba tömörülnek az iparosok, a kereskedők és a földművelők, *épp úgy kell, hogy kamarákba tömörüljenek a munkások is.*

Az ipari munkások kamaráit *már most meg lehet szervezni.*

Hogy a földművelési munkások kamarái megszervezhetők, és mikor, az a körülményektől függ. Idővel bizonyára sor kerül erre is. Épp úgy célszerűségi kérdés az is, hogy egyéb ipari, kereskedelmi és földművelési alkalmazottak hogyan s milyen szervezésben tömörüljenek az érdekeik védelmére.

A munkáskamarák felől az az aggály, hogy harci szervezetek lesznek a munkaadókkal szemben.

De helyes belátás és kölcsönös megértés mellett épp úgy lehetnek a kiegyenlítésnek és az egyetértésnek a szerveivé is.

És a fejlődés jövője mégis ebben van: a munkaadók s munkások megegyezésében s kölcsönös megértésében. S ha ezt a kívánatos megértést harcok előzik meg, ez se nagy baj. Az ilyen harc mindig hozzátartozik a fejlődéshez.

EGYÉB TENNIVALÓK

ÁLLAMI BIZTOSÍTÁS

Egynéhány részletet említek még csak abból, ami szerintem az állam tennivalója lenne a helyes gazdasági és nemzeti fejlődés érdekében.

Egyike, a legfontosabbaknak *az egész biztosítási ügy államosítása.*

Csodálatos, hogy ehhez az államok még olyan kevés országban ős olyan kis mértékben nyúltak hozzá., mikor pedig alig van közszükséglet, amelynek a kielégítése olyan nyilvánvalóan állami feladat lenne, mint éppen a biztosításé.

A kárbiztosítás alapelve az, hogy az egyeseket ért károkat az érdekeltek nagy csoportjai közt osszák meg. Így elviselhetően kevés jut az egyesre.

Minél szélesebb körre oszlik el a kár, annál kevesebb jut belőle az egyesekre, tehát annál kevesebbe kerül az egyeseknek a biztosítás.

Egy országban pedig az a legszélesebb elosztás, ha az ország minden érdekelt lakója részesül a kár viselésében is és kár esetén a kártérítésben is. És ezt senki más nem viheti keresztül kötelezőleg, úgy, hogy mindenki részt vegyen benne, csak az állam.

Nagy társaságok, amelyeknek az üzlete az egész világra kiterjed, talán még tágabb köröket vonhatnak be a károk elosztásába. Csakhogy ezeknek aztán a külföldre megy ki a jövedelmük.

Külföldi társaságok működését még akkor se volna szabad megengedni, ha magánkézben marad a biztosítás.

De hiszen kézzelfoghatóan az állam kötelessége az, hogy a polgárait az elemi károk közös viselésére szervezze, mert neki van ez legjobban módjában.

Az állam a szervezett nemzet. Az állam feladata tehát a nemzetnek az életre és a termelésre való szervezése.

Ennek pedig egyik legelső kelleke megszervezni az életét és a termelést érő elemi károk közös viselését.

Nem volna lehetetlenség megváltani az összes biztosító társaságokat s egyszerre államivá tenni minden biztosítást. Vagy kezdeni a kárbiztosításon és csak azután térni át az életbiztosításra.

Ha minden érdekelt bele lenne vonva a biztosításba, *féltannya apadhatnának az egyesek biztosítási díjai* s még mindig szép haszna maradna az államnak is.

Sok számot nem akarok sorakoztatni. Tanulságul elég ez a néhány hivatalos adat:

A tűzkárbiztosítás eredménye volt Magyarországon:

	Befolgt díjak	Kifizetett kárösszeg
1910-ben	39 millió korona	21.2 millió korona
1911-ben	45.2 „ „	30.1 „
1912-ben	49.1 „ „	24.5 „
1913-ban	59.7 „ „	25.1 „

Szabad-e ennek így maradnia? Nem kötelessége-e az államnak, hogy magához váltsa ezt a köztevékenységet:

S nem igaz-e, hogy felényire szállhatnának le a biztosítási díjak, ha az állam egységesen s az összes érdekeltekre kényesítően kiterjesztve kezelné a kárbiztosítást?

Milyen roppant pénzbe kerülnek a társaságoknak a biztosítások után az ügynökökre költött szerzési díjak! Amit az egyes biztosítások megszerzéséért, a felek után való vadászatért fizetnek.

Ez a sok haszontalan kiadás mind megszűnnék, ha mindekire kötelező és állami lenne a biztosítás.

Azt mondják, sok ember elvesztené a kenyerét. Nem.

Adhatna az állam valamennyinek munkát és kenyeret az ő egyéb vállalatainál.

Csak az a különbség, hogy nemzetgazdasági szempont-

ból teljesen haszontalan, értéktelen, improduktív munka helyett hasznos, gyümölcsöző munkát végeznének.

Minél egyszerűbb kulcsok szerint állapítani meg a biztosítási díjakat, úgy, hogy a kivetés minél könnyebb legyen. Hiszen teljesen kidolgozott és kipróbált táblázatok vannak már erre. Előírni s beszédni lehetne a díjakat az adókkal együtt. Mindössze egy rovattal több az adókönyvben.

Csak a kárbecslés munkája maradna meg. Tehát jó 50 percenttel kevesebb lenne a munka és a költség, mint a mostani rendszernél. S valóságos áldás lenne az országo« san kötelező általános kárbiztosítás, különösen éppen a szegényebbekre.

Az életbiztosítás egy része úgyis hivatalosan van már szervezve a munkásbiztosító és betegsegélyző intézményben.

Ebből kell kifejleszteni nemcsak az általános betegségi és balesetbiztosítást, de *a rokkantsági és aggkori biztosítást is.*

A kárbiztosítás államosítása és az állami állatbiztosítás a legsürgősebb feladat, amit a háborúra következő legelső esztendőkhben meg kellene valósítani. Az élet-, baleset- és betegségi biztosítás államosítása később követné ezt az átalakulást.

EGÉSZSÉGÜGY

Hogy az egészségügyet államosítani kell s hogy minél több kórházat kell építeni, afelől nincs nézeteltérés.

De különösen kettő ellen kellene és lehetne igen erősen és jó eredménnyel védekezni: a *tüdővész ellen* és a *nemi betegségek* ellen.

A *tüdővész* veszedelmét nagyon jelentékenyen lehetne csökkenteni, a *nemi bajokat* pedig, és így a *vérbajt* is, egynéhány évtized alatt egészen ki lehetne irtani.

Az egész elsősorban pénzkérdés, aztán kellő szervezés kérdése. A jólét emelkedése maga lenne a legerősebb tényezője a *tüdővész* csökkenésének.

A *nemi bajoknál* pedig az ellenőrzésnek és a gyógyításnak a legszigorúbb szervezésére van szükség. Egy egész

rendszerét kellene kiépíteni az ilyen betegségek ellen való küzdelemnek. Kezdve az iskolai oktatáson, a fiatalság felvilágosításán s az elővigyázatra való kitanításán.

Módját kellene ejteni, hogy kitanítsák azokat a fiatalokat is, akik csak elemi iskolát végeztek.

Aztán szigorú rendszabályokkal, erős ellenőrzéssel akadályozni a betegség terjesztését. Minden beteget, akinél ilyenről lehet félni, kórházba vinni és csak teljes gyógyulás után bocsátani el.

Egynéhány évtized kemény munkája kellene csak és majdnem teljesen megszabadulhatna a nemzet a legveszedelmesebb bajok egyikétől.

A nemi bajokat is, de különösen a tüdővést hatalmasan csökkentené s általában a nép egészségi állapotát erősen emelné a *szeszfogyasztás eltiltása*.

KÜLÖN MINISZTERIUM

Az egészségügy annyira fontos, s annyi sok teendője van, hogy ennek a számára *igazán* indokolt lenne *külön minisztériumot* állítani, vagy a teendőit a betegségi, rokantsági, aggkori biztosítással s az életbiztosítással és balesetbiztosítással egybefoglalva külön *népjóléti minisztériumra* bízni.

CSALÁDI HÁZAK

A tüdővész elleni harcnak egyik legerősebb fegyvere *a jó és egészséges lakások építése*.

Nagyon értékes lakásakciója volt a koalíciós kormánynak az, amit a *gazdasági munkásházak* építésére kezdett.

Ezt az akciót *folytatni kellene és kiterjeszteni*. Részes süljön a kedvezményében az ipari munkás is, a kigazda is, a kisalkalmazott is, meg mindenki, akinek a körülményei szerint szüksége van rá. És ne csak vármegyék vagy községek építsenek ilyen családi házakat állami támogatással. *Építsen közvetlenül maga az állam is*.

Igen hasznos állandó intézmény fejlődhetne ebből. Nagyon sok házalkatrész van: ajtó, ablak, egyéb, ami jóval

kevesebbe kerülne, ha nagy mennyiségben, gyárilag, egyszerűen készítenék. Egységes tervű, egységes típusú családi házaknál ezt könnyen el lehetne érni, s így az ilyen általános akció keretében épített házak sokkal olcsóbbak lehetnének. Olcsóbb építési anyagot, olcsóbb építési módot is könnyen lehetne így alkalmazni.

Az állam építtetne házat mindenkinek, aki evégett hozzáfordul. Nemcsak külön telepeken, de úgy is, ha valaki a régi háza helyére újat akar építtetni. Persze csak megállapított egyforma típusú házat.

A tulajdonos aztán megszabott részletekben törlesztene az építési költséget.

Lassacskán az egész ország átépülhetne így, egészséges, jó lakások lehetnének mindenfelé. S amellet gond lehetne arra is, hogy az egyes vidékek ízléséhez alkalmazkodó szép magyaros külsejük legyen a házaknak.

Nem kerülne megbíráhatatlan áldozatokba. Hogy az állam vállalja az építési költség egyrészét, arra csak kivételes esetekben volna szükség. Általában elég lenne, ha az állam előlegezi a költségeket, s aztán évi törlesztésben szedi be olcsó kamattal a tulajdonostól. Ez pedig nem nehéz pénzügyi művelet, akármelyik bank szívesen vállalja, sőt bank nélkül is elintézheti maga az állam.

Az újonnan telepített községeket általában így kellene építtetni.

KÖZOKTATÁS

AZ ISKOLAI RENDSZER

Hogy nem elég gyors és nem elég erős a gazdasági fejlődésünk, annak egyik főoka az elavult iskolai rendszerünk.

Nem akarom, hogy tisztán és kizárólag csak praktikus jellegű legyen az oktatásunk. De annyira mégse szabad az iskolának eltávolodni a praktikus élettől¹, mint ahogy nálunk eltávolodott.

Ennek az országnak a lakosságából 70 percent földművelő. Tehát 14 millió. S gazdasági iskolákba járt 1912-ben mindössze 24.000 tanuló. (Az ismétlő tankötelesek gazdasági iskolája már nem sokat számít.) Ipari, kereskedelmi és gazdasági szakiskolába pedig 3447. — Gazdasági népiskola volt összesen 170.

Ez képtelenség, így nem lehet a nemzedékeket helyes gazdasági életre nevelni.

A földművelést eddig a gyerekek nem az iskolában tanulták meg, hanem kint az életben. Amint az ipart se az iskolákban tanulták, hanem a mestereknél, mint inasok.

Csakhogy ez ma nem elég. Az iparban is többet ér a tisztán gyakorlati képzésnél az, ahol a gyakorlattal kapcsolatban van az iskolai képzés is. Kell, hogy a földművelést is ne csak kint a mezőn tanulják a gyerekek, hanem

az iskolában is. *Kell, hogy már az elemi iskola kezdjen, a legelső osztálytól fogva, előkészíteni a földművelésre és az iparra, szóval a gazdasági életre.*

Sok minden van, amit ma még csak az iskola taníthat meg, vagy aminek az elterjesztéséhez, a nép lelkébe oltásához nagyon szükséges az iskola működése is.

Különösen azok a dolgok, amik az intenzív gazdálkodáshoz tartoznak, sokkal jobban és gyorsabban terjednének, ha már az iskola igyekeznék megismertetni és megszerettetni őket. A gyümölcstermelés, baromfityenyésztés, házinyúltenyésztés, selyemhernyótenyésztés, méhészet mind olyan dolog, amit nagyon hasznosan lehetne már az iskolában megkedveltetni.

ELEMI ISKOLÁK

Az elemi iskola a nép általános iskolája. Aránylag csak nagyon kevés kerül magasabb iskolába. Tehát a lakosság túlnyomó nagy részének az oktatása be is végződik az elemi iskolával. Innen egyenesen az életbe kerülnek. Annál szükségesebb volna, hogy az elemi iskola valóban előkészítse őket erre az életre.

Megtanulnak írni, olvasni, számolni, ez helyes. De kell, hogy megtanuljanak valamit abból is, amivel egész életükben foglalkozni fognak.

Két csoportra kellene osztani az elemi iskolákat: *földművelési jellegű és ipari jellegű iskolákra*. Földművelési jellegűek általában a faluk és az alföldi földműves-városok iskolái. Ipari jellegűek a városi iskolák. Mert az egyikből általában földművelők kerülnek ki, a másiból iparosok.

Az elméleti oktatást (írás, olvasás, számtan és egyéb) minden elemi iskolában a tanítási idő felére kellene szórítani. Az iskolai idő másik felét pedig a gyakorlati előkészítésre fordítani.

Évszakok és napszakok szerint alkalmasan osztani kétfelé az időt. Az egyik felében tanítani azt, amit eddig is tanítottak az elemi iskolákban, egy kissé jobban összevonva. A másik felében előkészíteni a tanulókat az egyik

csoport iskoláinál a földművelési, a másik csoport iskoláinál az ipari foglalkozásra.

Igen szép tanítási tervet lehetne kidolgozni arról, hogy miből álljon ez az előkészítés fokozatosan az első elemi osztálytól egész a hatodikig.

Általában délelőtt lehetne az elemi oktatás, délután a gyakorlati. Télen több elmélet, tavasszal és ősszel több gyakorlat.

Segédeszköz nem sok kellene hozzá. A törvény szerint eddig is kellett volna már minden községben faiskolának lenni. Általában van is. Ahol nincs, intézkedni kell, hogy legyen ott is. És főképp ezekben a faiskolákban menjen a gyakorlati földművelési oktatás.

A földművelési csoport iskolái számára módosítani lehetne az oktatási tervet az egyes vidékek termelési viszonyai szerint. Az általános tudnivalókon felül minden vidéken az ott alkalmas művelési ágakat tanítsák kissé bővebben. S a földművelés mellett valami alkalmas háziipart is.

Általában minden falusi iskola tulajdonképpen földművesiskola legyen, minden városi iskola ipariskola.

Tanítsák meg az alapját a földművelésnek és az iparnak s kedveltessék meg a gyerekekkel a földművelési és az ipari foglalkozást.

Nagy segítője lenne ez a gazdasági élet fejlődésének.

Alföldi városokban lehetnének külön ipari jellegű és külön földművelési jellegű iskolák is.

Különben ez a megkülönböztetés természetesen nem zárja ki, hogy földművesiskolából is mehessen valaki iparosnak vagy megfordítva. De általában az ilyen iskola mégis helyesen adná meg a népnek a szükséges előképzést. Akik pedig felsőbb iskolába mennek, azoknak se lenne ártalmára egy kis gyakorlati földművelési vagy ipari előkészítés.

Azt vetik ez ellen, hogy jó volna, de nem lehet, mert nincsenek hozzávaló alkalmas tanerők. Tehát először be kell vezetni a gazdasági oktatást a tanítóképzőkbe s majd ha onnan megfelelő számú gazdaságilag képzett tanító kerül ki, akkor térni át az elemi iskolákban is a gazdasági oktatásra.

Csakhogy a magyar gazdasági életnek nincs ideje várni

addig, míg a gazdaságilag képzett új tanítónemzedék elfoglalja a réginek a helyét. S nincs is erre szükség. Azokat a földművelési vagy ipari alapismereteket, amiket az elemi iskolákban tanítani kell, a tanítók megtanulhatják egy kéthónapos tanfolyamon. Ilyen tanfolyamokat kell rendezni a szünidő alatt, vagy évégett két hónappal megrövidíteni az iskolai évet. 2—3 év alatt az ország összes tanítói elvégezhetnék ezt a tanfolyamot. Alkalmas, rövid kézikönyveket kell még kiadni mindenik osztály számára s akkor 2—3 év múlva az ország minden elemi iskolájába be lehet vezetni a gyakorlati földművelési vagy ipari képzést.

Eleinte nehezen, döcögve fog menni, eleinte kevés lesz az eredménye, de kevés eredmény is jobb, mint semmi eredmény. S ha egyszer megindul, fokozatosan javulni fog. Jönnek majd egymásután az ilyen oktatáshoz alaposan képzett tanítók s az elemi iskola azzá válik, amivé válnia kell: a magyar népet a fejlett gazdasági életre jól előkészítő intézménnyé.

A többtermeléshez és a gazdasági fejlődéshez nagyszabású *földművelési és ipari propaganda* kell. S mind a kettő csak úgy lesz *igazán* hatásos, ha már az elemi iskolában kezdődik s már a gyermeki lélekben ültetődik el a gyökére. Az intenzív művelésnek igen sok tényezőjét sokkal könnyebb lesz elfogadtatni a néppel, ha már a gyermek elméjét tesszük iránta fogékonnyá. A felnőtt embert nehezebb rávenni valami újításra, — könnyebben megy, ha az iskolás gyermeknél kezdődik az új gondolatok megkedveltetése.

A KÖZÉPISKOLÁNK

A középoktatásunkat a latin nyelv tanítása és a túlzott humanisztikus irány fojtogatja.

A gimnáziumi tanítás, igaz, olyan máshol is, mint nálunk. Csakhogy nálunk nagyon szerencsétlen az arány a gimnázium és a reáliskola közt. Aránytalanul több a gimnázium és ezért vagyunk annyira elmaradva azokon a pályákon, amelyek pedig főtenyezői az emberiség új haladásának. Hogy versenyezhattünk volna mi a többi világgal

fizikában, kémiában, technikában s mindazokban a tudományokban, amiknek a fejlődése teremtette meg a XIX. század csodáit, mikor a mi iskoláink csupa jogászokat, nyelvészeket vagy történészeket neveltek?

Nekünk nem voltak Stephensonaink, Pasteureink, Liebigjeink. Persze, mert a mi nagy elméink mind latin iskolát jártak és jogásznak mentek. Jogtudománnyal pedig nem lehet se földet művelni, se vasutat, se rádiumot, se repülőgépet feltalálni.

Ha egy-egy olyan óriás magyar elme, mint Szilágyi Dezső, Ugron Gábor, Eötvös Károly, a kémiával, az elektrotechnikával, az orvosi tudománnyal foglalkozott volna, ki tudja, hány nagy magyar találmánnyal lenne gazdagabb a világ, s mennyi nagyszerű fejlődéssel erősebb a magyar élet! De az ilyen eset igen ritka kivétel volt még az ő idejünkben s ma is kevesebb, mint kellene.

Hogy megjavuljon az arány, és hogy az emberi haladás munkájában mi is a magyarság szellemi képességeihez méltó részt vehessünk, ahhoz szükséges elsősorban a közép-oktatásunk átalakítása.

SOK A LATIN!

A gimnáziumban most heti 30 tanítási órából 6 órát, tehát egyötöd részt mind a 8 esztendőn át a latin nyelv foglal le.

Teljes képtelenség ez a mi korunkban. Olyan sok az, amit az általános műveltség eléréséhez ma tudni kell, hogy lehetetlenség ilyen temérdek időt szánni egyetlen holt nyelvenek a tanítására.

Mária Terézia idejében megjárta ez a beosztás. De azóta roppant mértékben megváltozott a tudományok terjedelmének egymáshoz való aránya. Lehetetlen, hogy a tanítás mértékének az aránya a gimnáziumban még mindig a régi maradjon.

Mi volt akkor a fizika, a kémia és mi most? Alig egy félszázad óta vált óriási területű nagy tudománnyá az elektrotechnika és a szerves kémia.

Egy egész új világ támadt, nagyszerűbb, hatalmasabb.

csodásabb, mint a régi volt. Átala eljutott az ember a szikratávíróig, a gépkocsikig, a repülőgépig. A levegő lett az emberiség országútja, a napsugár a képrajzolója, a villamos áram az izenethordó szolgája. S mindezt nem a latin nyelvetette, még csak nem is a történelem, hanem a természettudomány. Lehetségessé általános emberi műveltség ennek az új *tudományvilágnak* az ismerete nélkül?

S a mi gimnáziumunk mégis minderről alig vehet tudomást. A fizikának, a kémiának, amik egy félszázad alatt átalakították a világot, 2—3 osztályon át 2—3 órát szentel hetenkint, s a latin nyelvet nyaggatja tovább is 8 osztályon át heti 6 órában, mint akkor, mikor még a Galvani békacombjainál tartott az elektrotechnika s a négy elem elméleténél a vegytan.

S az érettségis magyar gimnazista ha belöknék a Cicero korabeli római fórumra, ott igen jól el tudna igazodni, de a mai életben vakon, értetlenül, tájékozatlanul botorkál.

Ilyen túlságban nem szabad hagyni az oktatás aránytalanságát s ennyire távoltartani az iskolát a mai élettől bizony veszedelmes dolog, így nem lehet olyan nemzedéket nevelni, amilyenre a fejlődő Magyarország erős gazdasági jövőjének szüksége van.

A görög-római műveltség az alapja Európa mai műveltségének. Tehát tanítani kell. Igaz. De micsoda ház az, ami csak alapból áll. Helyes arány kell az alap és az épület közt. Nálunk csak az alap van s épület jóformán semmi sincs.

Kell, hogy a mai műveltség ismerje meg a szülőjét, az őst, a latin műveltséget. Helyes. Mindig jó, ha leviszik az ifjút az ősök kriptájába. De azt kívánni, hogy pusztá kegyeletből a kriptában töltsse az egész életét: ez már nagy bolondság.

A reáliskolák nem tudnak boldogulni a gimnáziumok mellett. Ez a megosztás nem vált be.

EGYSÉGES KÖZÉPISKOLA

Helyesebb lenne áttérni az *egységes középoktatásra*.
Körülbelül így gondolnám legjobbnak:

Az elemi iskola négy osztálya után kilépnek azok, akik középiskolába mennek. A többiek még két évig járnak elemi iskolába. Ez a két év legyen befejezése a földművelési vagy ipari foglalkozáshoz való gyakorlati előkészítésnek, s persze a mindennapi élethez legszükségesebb általános ismeretek megszerzésének is. Utána jöjjön még az ismétlő iskola.

A középiskola alsó négy osztálya megint külön egészet alkosson, s ez adja meg a legegyszerűbb általános műveltség alapvonalait, úgy, hogy alkalmas alap legyen azok számára, akik a felsőbb osztályokba készülnek, de a világ és az élet általános dolgairól elég tájékozást adjon azoknak is, akik innen — megfelelő szaktanfolyam után — valami praktikus pályára mennek.

Szóval ez a négy osztály kisebb méretű, de teljes egészét adja az élethez szükséges általános ismereteknek, úgy, hogy aki innen kikerül, tisztában legyen minden ismeretkörnek a legfőbb vonásaival. A tanítás anyagát tehát a gimnázium, reáliskola és polgári iskola négy alsó osztályának az anyagából kellene kombinálni. Persze latin nyelv nélkül.

A negyedik osztály után megint kiválik a tanulóknak egy nagyobb száma s mehet a különböző ipari, kereskedelmi, földművelési, esetleg közigazgatási szakiskolákba vagy a tanítóképzőkbe.

Az ötödik osztályban kezdődjék *aztán* a latin nyelv tanítása, még pedig legfeljebb 3 órán hetenkint. Éppen elég ez arra, hogy megtanuljanak annyit, amennyit egy mai korbeli művelt embernek a latin nyelvből tudnia kell. Ezt pedig tanulják meg azok is, akik technikai vagy hasonló pályákra mennek, mert ennyire szükségük van azoknak is.

Egyebekben pedig legyen ez a felső négy osztály nagyobb terjedelemben, magasabb színvonalon s egymásközt alkalmas arányban való összefoglalása az általános műveltség tárgyainak. Kötelező legyen benne legalább két élő európai nyelvnek a tanítása.

A latin nyelv ismeretének bizonyos mértékére szüksége van minden művelt embernek. A latint leszámítva pedig alig van lényeges különbség a reáliskolai és a gimnáziumi tananyag közt. S hogy például mért kellene másképp tanul-

nia a történelmet vagy a növénytant egy ügyvédnek, mint egy mérnöknek, azt nem bírom belátni.

TÖRTÉNELEM

A történelem tanítását valamivel szűkebbre lehetne fogni (pl. az ókort és a középkort egy évre összevonni) s helyette bővebben tanítani a természettudományokat, különösen azoknak a praktikus vonatkozásait. Itt támadjon fel a fiatalságban a csodálat, a szeretet és a lelkesedés az iránt az emberiséget óriási lépésekkel előbbre vivő nagyszerű és dicsőséges munka iránt, amely a természettudományok minden ágában folyik.

És a történelmet másképp kell tanítani. Ne a háborúk történelmét, hanem az emberi művelődés történelmét. Ahogy eddig tanították, csupa háborús izgatás volt. A háborúk sűrített története. Mintha nem is lett volna egyéb ezen a világon, csak mindig háború. Mintha nem az lenne a fontos, hogy az emberiség az elméje és a munkája által az őszállapotból a kultúra mostani magasságára emelkedett, hanem az, hogy időnkint megőrülve öldöste és pusztította egymást.

Nem azt tanítják, ami előre vitte, ami felemelte az embert, hanem éppen azt, ami olyan sokszor visszavetette és lesüllyesztette.

Mintha egy nagy művésztől nem azt írnák meg, hogy mit alkotott, hanem csak azt, hogy néha megrészegevedve, milyen bolondul pusztította el a legszebb alkotásait.

Napóleon győzelmeinek hányan veszik ma hasznát? De annak, hogy Napóleon idejében egy angol ember feltalálta a gőzgépet, sokmillió ember érzi a hasznát mindennap. S az emberi világot sokkal nagyobb mértékben alakította át és vitte előre a gőzgép, feltalálása, mint Napóleon minden hadjárata. És ezt a világot, amelyben most élünk, nem Napóleon uralkodása teremtette meg, hanem a gőzgép feltalálása s a tudomány többi nagy eredménye.

Mért nem így tanítják hát? S mért tanítanak Napóleonról tíz oldalt, a gőzgép feltalálásáról pedig öt sort?

A történelem tanításában is meg kell változni az arányoknak az igazi fejlődés tényezőinek a javára. Eddig túlnyomó volt a politikai történet, a háborús történet és csak mellékes a kultúrtörténet. Most megfordítva kell majd lennie. Ne a háborús dicsőségek magasztalása szóljon a magyar iskolákban, hanem a világot áteremtő s az embert az istenség felé emelő emberi haladás nagyszerű himnusza. Ez fog olyan új nemzedékeket nevelni, amilyenekre a jövő Magyarországnak szüksége van.

Az ilyen iskolákból biztosan kikerülnek majd a magyar Nobelek, Marconik és Edisonok. S bizony ez az, ami eddig legjobban hiányzott nálunk.

A gazdasági fejlődésnek megfelelő tudományos vezetésre van szüksége. S ezeket az erőket csak a helyesen átalakított középiskola termelheti nekünk. Azt, ami a mi jövőnk szempontjából szükséges fejlődéshez most kell, a mai középiskolától nem várhatjuk, legalább nem a kellő mértékben. Latin nyelvtudománnyal, a háborúk történetének alapos ismeretével még nem lehet vízműveket kiépíteni, se posztógyárakat állítani. Pedig most elsősorban ez kell majd nekünk.

FELSŐ OKTATÁS

A felső oktatásunkból legjobban hiányzik a magasabb gazdasági képzés: a *közgazdasági egyetem*.

Sajátságos az, hogy ebben a mi „par excellence” földművelő országunkban milyen aránytalanul kevés embernek van földművelési képzettsége.

Pedig a földművelés ma óriási terjedelmű, magasan fejlett nagy tudomány. S aki a földművelést választja életkiválasztásul, annak evvel a tudománnyal bizony meg kellene ismerkednie.

Hány magyar *közép-* és nagybirtokos, *közép-* és nagybérlő van, aki megtanulta legalább azt, amit a földművelés tudományából Magyarországon ma meg lehet tanulni? Bizony elenyészően csekély percent.

Általában még mindig az ősi módon megy nálunk a dolog: a magyar földbirtokos nem földművelést tanul, ha-

nem jogot végez. S egynéhány évi joghallgatás után a római jog és a jogbölcselet ismereteivel ékeskedve megy haza a földjét művelni.

Pedig a római jog tudománya sok mindenre alkalmas lehet, de arra bizonyosan nem, hogy a többtermelés módjait megtanítsa.

Nagyon szeretjük a hazai földünket, de nem jól szeretjük. Mert ha jól szeretnők, akkor igyekeznénk alaposan megtanulni a helyes művelését.

A patikát is lehet örökölni, csak úgy, mint a földet. De a patikába csak úgy állhat be az örökös, ha előbb diplomával igazolja a hozzá való képesítését. Az örökölt földjének a művelésébe beállhat mindenki, akár ért hozzá, akár nem.

Pedig a föld is van nemzeti szempontból olyan becses jószág, mint a patika. S a föld helyes műveléséhez is fűződik legalább olyan fontos nemzeti érdek, mint a patika — helyes kezeléséhez.

El fog jönni az az idő, mikor a saját földbirtokát is csak az kezelheti majd, aki igazolja a hozzávaló képzettségét. Ha nem igazolja, köteles képzett kezelőt tartani. S bérelni is csak megfelelő képzettségű embereknek lesz joguk.

Addig is arra kellene törekedni, hogy mennél többen szerezzenek minél alaposabb gazdasági képzettséget.

GAZDASÁGI EGYETEM

Ehhez pedig szükséges a gazdasági oktatás nagyarányú kiépítése. S mint legfelső fok, szükséges a gazdasági egyetem. Nemcsak az oktatásra, hanem a földművelési tudomány fejlesztésére is.

Erős, nagy, terjedelmes tudomány a földművelés, de még fiatal tudomány. Mérhetetlen területe áll még előtte a fejlődésnek. És ennek a fejlődésnek minden lépése egy-egy új áldás lehet az emberiségre.

Most ebben is Amerika vette át a vezetést. Onnan jönnek a meglepő új kísérletek, új elméletek és még meg-

lepőbb új eredmények. Csodás dolgokat várhatunk még, az egész termelés átalakulását és nagyszerű fejlődését.

Mi magyarok hivatva lennénk, hogy első sorában álljunk ennek a munkának. Hátul most se vagyunk. A kísérleti állomásaink szép és értékes munkát végeznek. De az egész kísérleti szervezetnek az egybefoglalása és betetőzése a gazdasági egyetem lenne.

GAZDASÁGI OKTATÁS

Az egyetemmel együtt ki kellene építeni a *gazdasági oktatás egész rendszerét*, az alsó, közép és felső gazdasági oktatást. Egymást folytató és egymást kiegészítő szervezeibe foglalni az összes gazdasági intézeteinket, így várható, hogy a kiforrott, kész tudományos kísérleti eredményék előnyösen szétáradjanak egész gazdasági életünkben.

Persze, lehetőleg erősebb kapcsolatot kell teremteni az iskolák fejlesztő működése és a gyakorlati élet közt. Szaklapok, előadások, tanfolyamok dolga, hogy az új találmányok és új eredmények gyorsan elterjedjenek s átmenjenek a gyakorlati alkalmazásba.

IPARI SZAKOKTATÁS

Épp ilyen rendszerré kell kiépíteni az ipari oktatást is. Ennek a legfelső foka persze a *műegyetem* lenne. De kellene, hogy a műegyetem vezetése alatt *az összes ipari szakiskolák szerves összefüggésbe fussanak egymással*.

Ez legyen a gyakorlati oktatás két főcsoportja: a *földművelési és az ipari oktatás*. Ha ez a kettő terjedelmesen kifejlődik, mind a kettő alsó, közép és felső fokozattal, az lesz a magyar gazdasági életnek tápláló és fejlesztő szellemi vérkeringése.

EGÉSZSÉGTAN

Két dolgot kellene kötelezővé tenni kivétel nélkül minden iskolában, az *egészségtant* és a *testgyakorlást*. A kettő

tulajdonképpen azonos, a testgyakorlás nem egyéb, mint *gyakorlati egészségtan*.

Az elemi iskola harmadik osztályától fölfelé ne legyen egyetlenegy iskola és egyetlenegy osztály se, ahol ne tanítsák legalább heti egy órán és az illető osztályhoz szabott mértékben az egészségtant. Úgy, hogy az egészség fenntartásához és védelméhez szükséges legegyszerűbb ismeretekkel kivétel nélkül minden ember tisztában legyen.

Ez a legelső kellék ahhoz, hogy a halandóság csökkenjen s a népesség szaporodási aránya ezáltal is javulhasson.

A testgyakorlás tanításának is az legyen a főcélja, hogy a rendszeres mindennapi testgyakorlást átvigye az iskolából az életbe is. Rávezetni az embereket, hogy az állandó testgyakorlás és testápolás életszükség s hogy ezt egész életükön át folytatni kell. Erősebb, egészségesebb nemzedék fejlődik így, — kevesebb lesz a betegség, csökken a halandóság.

Örvendtesen terjed a sport nálunk is. De milyen ma még egy nagyobb sportgyakorlat? Százan játszanak, tízezen nézik. Hát a tízezernek nincs szüksége testgyakorlásra?

Arra kell törekedni, hogy általánossá váljék a testgyakorlás és a testápolás. Akkor fejlődik majd ép, erős testű és ép, erős lelkű nemzedék. Kevesebb a testi baj, több a munkabírás, hosszabb és kellemesebb az átlagos élet ott, ahol elterjedt a testápolás és a testgyakorlás.

Angolország és Amerika hatalmas fejlődésének egyik főtenyezője a testgyakorlás nagy elterjedése. Többet bír dolgozni és jobb munkát tud végezni az az ember, akinek testgyakorlás által rugalmas marad a teste. S ez őrzi meg és ez fejleszti a szellem rugalmasságát is.

JAVÍTÓ INTÉZETEK

Csak egy kis részlet még. Aszódon van egy fényes, nagy épület. Azt hinné az ember, királyi palota. Ez az *aszódi javítóintézet*. Pompásan, tökéletesen berendezett iskola iparosok és kertészek képzésére.

Éppen ilyen nagyszerű javítóintézet van Kassán is.

A rossz gyerekeket királyi palotákban taníttatjuk. A jó gyerekek sok faluban szalmafedeles rozzant iskolába járnak. Ez a magyar közélet jellemző képe.

Úgy vagyunk, mint az az ember, akinek inge nincs, de nagyon elegáns kézelőt vesz magára s azt hiszi, hogy ezért megbámulja a világ.

Külföldi vendégeknek büszkén mutogattuk a mi fényes javítóintézeteinket, s angolok, franciák elismerték, hogy ez nagyszerű, s hogy náluk ilyen nincs. Úgy képzeltük, hogy bámulnak minket. S talán meg is bámultak volna, ha nem vették volna észre a nagyszerű javítóintézetek mellett a sok szalmafedeles falusi iskolát.

A javító nevelésnek nagyon kevés az eredménye. Meny-nyivel szebb eredmény lenne, ha rossz gyerekek helyett az elemi iskolák legjobb szegény tanulóit válogatnák össze s azokat neveltetnék ezekben a mintaszerű intézetekben! Nagyértékű, kitűnő iparosnemzedéket lehetne így nevelni.

Azt mondják, nem lehet, mert a törvény szerint a büntetéspénzeket csak javító nevelésre szabad fordítani.

Nem nagy akadály. Egy rövid törvény segíthet rajta. S ami most nagyrészből haszontalanul kidobott pénz, abból fényesen gyümölcsöző kulturális befektetés lesz.

Ezeket az iskolákat is be lehet aztán illeszteni az ipar» oktatás nagy szervezetébe.

A rossz gyerekeket pedig lehet egyszerűbb helyen és egyszerűbb módon rendes munkásokká, napszámosokká neveltetni.

Divatba jön nálunk egy-egy jelszó s akkor évekig azt emlegeti mindenki, s azt hisszük, hogy avval már végleg megmentjük a hazát. S arra fordítunk annyi munkát és költséget, amennyivel másfelé sokkal több hasznot érhetnénk el.

NEMZETI FEJLŐDÉS

IGAZUNK VAN-E?

A magyar állami élet legnehezebb gondjait az ország nemzetiségi viszonyai okozzák.

Nincs meg az országunknak a nemzeti egysége és e miatt vonják kétségbe Magyarország létjogosultságát és e miatt akarják az ellenségeink széttépni ezt az országot.

Igazuk van-e? Csakugyan jogtalanság-é Magyarország létezése?

Ha igen, akkor jogtalanságon épült fel Európának valamennyi országa.

Mert nincs ország Európában, amelynek olyan régi és olyan erős jogcíme lenne az élethez és a fennmaradáshoz, mint a mi országunknak.

A NÉPVÁNDORLÁS

A mostani Európa legrégebb országai a népvándorlásból származnak. A népvándorlási elhelyezkedések lettek az alapjai Európa mai rendjének. Azokból alakultak a ma élő európai országok.

S a népvándorlási alakulást ezer év óta mindig elfogadták jogosultnak, a népvándorláskori foglalatást ezer év óta jog és igazság szempontjából sohase kifogásolták. Sehol, egy országgal szemben sem.

Mindig és mindenütt elfogadták a népvándorlás eredményeit az európai államrendszer alapjául.

MAGYARORSZÁG EREDETE

Magyarország épen úgy a népvándorláskor született s a népvándorlásból származik, mint Európa legrégebbi országai, mint Franciaország, Spanyolország, Itália vagy Angolország. Egyidős velük, sőt Angolországnál jó két évszázadi dal idősebb.

Magyarország nem úgy keletkezett, mint Ausztria, hogy egy uralkodócsalád századokon át mindig új és új birtokokat gyűjtött a hatalma alá.

Magyarország nem úgy alakult, hogy egy ország századokon át egymásután elfoglalt sok más kisebb országot s azokat egy nagy birodalommá olvasztotta, — mint ahogy Anglia elfoglalta egymásután Walest, Skótországot és Írországot.

Magyarországot a magyar nemzet egy honszerző hadjárattal egyszerre foglalta el a népvándorlás idején, abban a korszakban, mikor a longobárdok elfoglalták Lombardiát, a gótok Spanyolországot, a frankok Franciaországot s a normannok Angolországot. És ma is csak éppen azt a területet tartja a birtokában, amit akkor elfoglalt. A honfoglaláson kívül semmiféle más foglalást se vethet a szemünkre senki.

Hol van Európában még egy ország, amelyik ezt elmond; hatná magáról?

Ha jogtalanság volt a mi foglalásunk és jogtalan a birtokunk, amely ebből a foglalásból származik, *akkor nincs nemzet Európában, amelyik jogosan bírná az országát!*

HORVÁTORSZÁG

Horvátország az egyetlen későbbi foglalásunk. De Horvátország nemzeti önállósága teljes épségben van ma is. Önkormányzata sokkal tágabb, mint Írországé. Horvátország kérdése külön dolog. A vele való viszonyunk államszövetség, amit a nemzeti eszme szempontjából nem lehet kifogásolni.

ELBIRTOKLÁS

Ha magánember 30—40 évig birtokol egy területet, minden ország törvénye szerint megszerzi ez által annak a területnek a tulajdonjogát. Hát a nemzetek számára ezeréves birtoklás se volna elég egy ország tulajdonjogának a megszerzésére?

„FEGYVERREL”

Fegyverrel foglaltuk el ezer esztendővel ezelőtt az országunkat, ez igaz. De hol van ma nemzet Európában, amely nem fegyverrel, nem erőszakkal foglalta el valamikor a mostani országát-

A herulok, gótok, lombardok fegyverrel hódították meg a mai Olaszországot, a frankok fegyverrel hódították meg a mai Franciaországot, az angolszászok, a normannok fegyverrel hódították meg a mai Angolországot. Ki követeli ezért vissza tőlük az országukat?

EZER ÉVES FOGLALÁS

Ha minden nép köteles volna visszaadni azt, amit ezer esztendővel ezelőtt s ezer esztendő óta fegyverrel elfoglalt, *mi maradna akkor Európa mostani térképéből?*

És Amerikát is nem vissza kellene-e adni akkor a rézbőrűeknek? Ők az ősi tulajdonosok s ma mégis külön elzárt részekben tartják őket.

Pedig Magyarország hatszáz esztendőös ország volt már akkor, mikor Amerikát még csak kezdték elfoglalni a mai birtokosai!

TÖBB NEMZETISÉG

Igaz, többféle különböző népből áll Magyarország lakossága.

De nem épp úgy sokféle különböző népből állt-e a lakossága valamennyi európai országnak? Nem sokféle különböző népből olvad-é össze valamennyi ma élő európai nemzet?

S nem sokféle különböző nép tarka egyvelegéből áll-e még ma is az Amerikai Egyesült-Államok lakossága?

Csak nálunk lenne bűn és igazságtalanság az, ami természetes volt és természetes ma is minden más országban. Csak a mi országunkat kellene emiatt feldarabolni?

A MI ALAKULÁSUNK

A mi országunk alakulásának és fejlődésének a menete tökéletesen olyan volt, mint a többi európai országké.

Itália latinná olvadt lakossága közé egymásután nyomultak be a népvándorlás népei, a herulok, a gótok, a vandálok, a lombardok, a normannok. Mindenik mint hódító jött, mindenik leigázta az ott talált népeket s végül valamennyi összeolvadt az eredeti latin, etruszk, görög lakossággal egy egységes olasz nemzetté.

Franciaországban a rómaiak, a gótok, a gepidák, a frankok, a normannok voltak az egymásután benyomuló hódítók. Angolországban a szászok, a dánok, a normannok.

Ép ilyen sorrendben következtek a mai Magyarországon egymásután a hunok, az avarok, a morvák- a magyarok.

UGYANABBAN A KORBAN

Azt se lehet mondani, hogy itt később történt a hódító benyomulás és a különböző népek együvé kerülése, mint máshol. A magyarok a IX. század végén jöttek be Magyarországra, a normannok csak a XI. század elején foglalták el Angliát.

Ugyanabban az időben, ugyanolyan módon kezdett alakulni Magyarország is, mint Olaszország, Spanyolország, Franciaország és Angolország. Épp úgy a népvándorlásból született, mint ezek az országok.

Felforgatni most erőszakkal egy népvándorlaskori alakulást a képzelhető legnagyobb történelmi igazságtalanság lenne.

Minden európai ország foglalt a népvándorlás óta területet, csak mi nem. Van akárhány ország Európában, amely úgyszólván minden évtizedben elfoglalt egy-egy országot. S most ezek akarják elvenni tőlünk azt az országot, amit mi ezer évvel ezelőtt foglaltunk el!

AZ EURÓPAI FEJLŐDÉS

Attila idejében még nem volt olasz, francia, spanyol, angol, német nemzet. Mindeniknek a mai országában a népvándorlás zűrzavaros népadata gomolygott.

Még mikor a magyarok bejöttek Európába, akkor se volt se olasz nyelv, se francia nyelv, se angol nyelv.

Az emberi történelem legérdekesebb látványa az, ahogy az egymást pusztító, egymást leigázó népek tarkán kavargó tömegeiből a mai nemzetek kifejlődtek. Itt bizonyult be a legszebben, hogy az emberi fejlődés is az egész világon uralkodó örökös természeti erőknek a műve.

ITÁLIA

A heruloknak, a gótoknak, a vandáloknak, a lombar dóknak, a normannoknak, mikor egymásután benyomultak Itáliába, bizonyára eszükben se volt, hogy a félsziget Irtin, görög, etruszk lakosságával egy nemzetté olvadjanak. És mégis ez lett a vége, nem emberi akarat által, hanem a természeti törvények ereje folytán.

Nyolc-tíz egymástól teljesen különböző, egymást öldöklő ellenséges népből öt évszázad alatt egy _ egységes nyelvű, egységes nemzet lett.

Mintha egy óriási vegyi műhely működését látná az ember, mikor ezt a fejlődést figyeli. A nagy vegyész, a kémészét, összeönt egy egységes földterület nagy üstjébe tízféle különböző emberanyagot, azok haragosan, gyűlölködve küzködnek egymással, kavarnak, forrnak, tajtékzanak s utoljára mégis egy egynemű új anyag támad belőlük. Új nemzet, új nyelv, amely se nem latin, se nem görög, se nem

germán, de mindenikből van benne valami, mert valamenynyinek a vegyüléke.

És ugyanez történt minden területen, ahol több különböző népet hajtott együvé a természet. Nem is történetett más, mert a természetben azonos okokból mindig azonos következmények származnak.

FRANCIA NEMZET

A mai francia nemzet keltákból, gallokból, latinokból, gótokból, gepidákból, frankokból, normannokból, bretonokból, meg még egy sereg más népvándorlás korabeli népből olvadt össze.

Érdekes, hogy a mai francia nemzetben legalább egyharmadrésznyi a germán eredetű elem s a frank nép, amelytől nevüket kapták a franciák, maga is germán fajta nép volt.

SPANYOL NEMZET

A spanyol nemzet iberek, kelták, latinok, görögök, gótok, mórok összeolvadásából született. Egymásután támadta meg és igázta le a hispán félszigeten egyik nép a másikat s a vége az lett, hogy a leigázók és leigázottak egy egységes nemzetté olvadtak össze.

És mindez a vegyi folyamat abban az időtájban ment végbe, mikor a magyarok elfoglalták s megalapították Európában a mai országukat.

ANGOL NEMZET

Az angol nemzet még későbbben született. Csak a XII. században lett készen. A magyarok bejövetelekor még nem volt se angol nemzet, se angol nyelv. A kelta és aborigin őslakókat meghódították a rómaiak, aztán az egész társaságot meghódították az angolszászok, aztán az így támadt népet meghódították a dánok s végül az egész népegyveleget meghódították a XI. században a normannok.

És ennek a sokféle anyagnak a vegyüléséből termelte a természet a mai nagyszerű angol nemzetet.

Az angol nyelv is a sok egybeolvadt nép nyelvének a sajátos vegyülete.

Érdekes az is, hogy a normann eredetileg germán fajta, de egy részük áttelepedett Franciaországba, ott négy évszázad alatt franciává lett, s ezek az elfranciásodott germánok vitték bele az alapjában germán angol nyelvbe a francia elemet, ami pedig az angol nyelvnek több, mint egyharmad részét” teszi.

A kelták gyűlölték a hódító szászokat, a szászok gyűlölték a hódító normannokat, s ma kelták, szászok, normannok egy nemzetté váltak, a legtöbb angol emberben mind a három gyűlölködő ellenség vére össze van olvadva és lehetetlenség megállapítani, hogy melyik fajtából mennyi van benne. És most milyen szépen megférnek egymás mellett!

AMERIKA

De hogy az emberi életet kormányozó természeti törvények mennyire ugyanazok ma is, mint a népvándorlás idejében voltak s hogy mennyire érvényben van ma is a népek összeolvadásának s nemzetek fejlődésének ősrégi törvénye, annak hatalmas és meggyőző példáját és bizonyosságát látjuk Amerikában.

Szemeink előtt folyik az Egyesült Államokban egy óriás nemzetnek a kialakulása. Lényegében ugyanaz a folyamat, ami a népvándorláskor s a népvándorlás óta végbement az egyes európai országokban. Csak a külső körülményei s főképp az arányai másfélék.

Egy összefüggő egységes nagy területen, amely hússzor olyan nagy, mint Franciaország s épen annyi, mint egész Európa együttvéve, egységes kormányzat alatt, állami egységben összevegyül a mai Európa húsféle népe, mint ahogy Franciaországban összevegyültek a kelták, gallok, latinok, gótok, frankok, bretonok, normannok. Avval a különbséggel, hogy a különböző népek nem mint fegyveres hódítók nyomulnak be az egységes területre, hanem mint munkás bevándorlók, hasonlóan a magyarországi nemzetiségek nagy részének bevándorlásához.

És lám, amint megvannak a kellő alapfeltételek, az ősi természeti erők, ugyanazok az erők, amelyek a népvándorlaskor kezdtek működni a mai európai országokban, nyomában működni kezdenek itt is, ép úgy, mint az európai országokban működtek s megindul a húszféle együvé vándorolt különböző népből egy egységes új nemzet keletkezése.

Ép úgy, mint valahányszor a vegyész ugyanolyan körülmények közt ugyanazokat a vegyi anyagokat önti együvé az üstjébe, mindig ugyanannak a vegyi folyamatnak kell ott megindulni s ugyanannak az eredménynek származnia.

AMERIKAI NEMZET

Az amerikai emberek szeretik már amerikai nemzetnek nevezni magukat. S Renau elve szerint, amely az érzelmi s érdekbeli közösséget tekinti a nemzet főismertetőjelének, valóban nemzet is már Amerika népe. De feltétlenül bizonyos, hogy nyelve szerint is nemzet lesz, egynyelvű, egységes nemzet.

A legnagyobb vegyész, a természet, már szemelláthatóan működik. Ez a mostani vegyi művelete sokkal nagyobb arányú és sokkal gyorsabb, mint a népvándorlás idejében kezdett műveletei voltak. De lényegében ugyanaz.

Már látni a nemzeti sajátságait a születő új nemzetnek. Új, egyéni sajátságok, különbözők az angolnak, a németnek s valamennyi alkotó elemnek a sajátságaitól. Ép úgy, mint ahogy a francia különbözött a gallustól, a latintól, a germántól s mindazoktól a népektől, amelyeknek az összeolvadásából született.

AMERIKAI NYELV

A nyelve még az angol nyelv, de már erősen kezd különbözni az európai angoltól. Ma még csak olyan, mintha az angolnak egy táj szólása volna. De bizonyos, hogy a különbségek egyre nagyobbak lesznek, míg lassan kifejlődik a külön amerikai nyelv, amely olyanféle viszonyban lesz az angolhoz, mint a francia nyelv a latinhoz. Az amerikai

tudósok és írók igyekeznek ugyan fenntartani Amerikában is az angol irodalmi nyelvet. Hiábavaló erőlködés! Az élet és a természet erősebb lesz az embernél. Igazuk van. Renan szerint a nemzet nem nyelvi, hanem érzelmi s érdekegyeségi fogalom. Ebben az értelemben ma már bizonyára nemzet az Egyesült Államok népe.

Galliában is latinul írtak az írók s latinul beszéltek a műveltek egész a X. századig, Itáliában szintén s a kezdődő olasz nyelv csak a nép nyelve volt, amin szegyeitek volna beszélni és írni az urak. És mégis a nép nyelve győzött, az, amely a latint átgyúrta a többi összeolvadt népek nyelvével, és a műveltek is, az írók is kénytelenek voltak utoljára elfogadni ezt a nyelvet, amely finomabb, gyönyörűbb és daliasabb minden addigi nyelvénél.

A MAGYAR FEJLŐDÉS

Ugyanabban az időben, ugyanolyan módon kezdődött a fejlődés Magyarországon is, mint a többi európai országokban.

A honfoglaló magyarság itt is zagyva népvegyüléket talált, mint a gótok Itáliában, a frankok Galliában, a normannok Britanniában. S épp úgy nyomban megkezdődött itt is az összeolvadás, mint máshol.

Nem is lehetett másképp, mert nálunk se működhetek más természeti törvények, mint más országokban, s ami más országokban bekövetkezett, annak a természeti törvények erejénél fogva nálunk is be kellett következnie.

A magyarok igenis a honfoglalás óta épp úgy összeolvadtak az itt talált szláv, germán és turáni fajtájú népekkel, mint a gótok Itáliában, a frankok Galliában s a normannok Britanniában.

Nemcsak a bolgárok, kunok, besenyők, kazárok olvadtak össze a magyarsággal, hanem a szláv és germán népek is. Bizonyítja ezt az a roppant sok szláv és germán elem, ami a magyar nyelvben van. A nyelvnek ez az óriási változása nem származhatott pusztán szláv és germán fajtákai való érintkezésből, ahhoz ezeknek a fajoknak tömeges összeolvadása kellett.

S az összeolvadás csak azért volt lassúbb, mint más országokban, mert nálunk erősen hátráltatta a szüntelen új bevándorlás.

Még ennek dacára is mi már Mátyás idejében, amikor még Franciaországban és Angolországban alig lehetett szó nemzeti egységről, csaknem eljutottunk a teljes nemzeti egységhez.

Mátyás korában Magyarország lakosságának körülbelül 80 százaléka magyar volt már. Az ország délvidékén, egész le a Dunáig, csupa magyarság lakott, Erdély nagyrésze magyar volt s a felső vidéken is a mostaninál jóval magasabbra terjedt a magyar nyelvhatár.

AZ OSZTRÁK URALOM

Azután jött a mohácsi romlás és az osztrák uralom s tulajdonképp ez fojtotta meg a nemzeti kifejlődésünk természetes folyamatát.

Az osztrák uralomnak az volt a folytonos törekvése, hogy a magyarságot gyengítse s evégből Magyarországot minél sűrűbben megrakta nemzetiségekkel. Szüntelenül telepített, szüntelenül hozta be Magyarországra az idegen fajtaikat. A töröktől visszahódított részekben minden fajta kapott földet, csak a magyar nem.

Így maradt el nálunk a nemzeti összeolvadás, ami minden más országban mostanig már megtörtént. Mesterségesen, erőszakosan akadályozták meg nálunk a természetes fejlődést s a természeti törvények érvényesülését. Enélkül egész bizonyosan egységes nemzeti állam lenne ma már Magyarországon, ép úgy, mint Franciaország vagy Angolország. Fogy nem az, annak csaknem kizárólag a négyszáz esztendősi osztrák uralom az oka.

A BEVÁNDORLÁS

A bevándorlás hozta Magyarországra a most itt élő nemzetiségek legnagyobb részét.

Csak a tótokról bizonyos, hogy egy részük itt volt már a honfoglalás idején is. A többiről ezt semmiképp se lehet biztosan kimutatni.

Románokról Erdélyben semmit se tud a honfoglalási korszak történelme. Sőt a románság nagy tömegéről ép úgy, mint a szászokról, svábokról és a szerbekről egészen kétségtelen, hogy jóval a honfoglalás után vándoroltak be Magyarországra.

A bevándorló szerbeknek 70 évre adott csak települési engedélyt Mária Terézia. Megvan róla az eredeti okirat.

Hogy a bevándorlók elszakíthassák egy országból azt a földet, amin az az ország nekik helyet adott, ilyenre még alig volt példa a történelemben s alig lehet józan elméjű ember, aki ezt igazságosnak tartsa!

A románok, a szerbek, a svábok, a szászok épp úgy vándoroltak be hozzánk az idők folyamán, mint ahogy pl a normannok vándoroltak Franciaországba. Sőt még inkább úgy, mint most vándorolnak Európa népei Amerikába: egyenkint vagy kisebb csoportonként, kenyérkereset végett.

Önmagukat, a saját keletkezésüket ítélnék el Európa országai, ha jogtalanak mondanák a mi honfoglalásunkat s az ezer esztendeje elfoglalt országot el akarnák venni ellettünk. S önmagát ítélné halálra Amerika, ha azt az elvet mondana ki, hogy minden ország köteles kiszakítani a testéből azt a területet, amelyen az idők folyamán bevándorolt idegénépek letelepedtek!

CSEHORSZÁG

És ott van Magyarország tőszomszédságában Csehország. Éppen az az ország, amely Magyarország ezeréves területéből el akarja szakítani a szlovák lakta részeket. *Csehország éppen úgy nem egységes nemzeti ország, mint Magyarország.* Csehország lakosságának *egyharmadrésze német.* És Csehország azt a területet, ahol németek laknak, még sem akarja átengedni Németországnak. Azt mondja, az a terület az övé ezer év óta, történelmi jogon s ő ehhez ragaszkodik.

Csehországnak tökéletesen igaza van. De *akkor éppen olyan igaza van Magyarországnak is, ha ragaszkodik az ő ezer éves területének szlovák lakta részéhez.*

Nincs emberi igazságérzet, amely elfogadhatná azt, hogy Csehország történelmi alapon ragaszkodjék az ő német területeinek a megtartásához, ellenben néprajzi alapon követ élj e Magyarországnak szlovák lakta területeit.

Az igazság csak egyféle lehet. A cseheknek vagy ki kell adniok a saját országuk német lakta területeit, vagy le kell mondaniok Magyarországnak szlovák lakta területeiről. Ha ott meg akarják tartani a német területeket s itt mégis el akarják venni tőlünk a szlovák részeket, *ezt gondolkodó ember igazságosnak soha nem ismerheti el.* Akkor ez nem emberi ítékezés igazságtétele lesz, hanem a győzőnek hódító erőszaka. Hogy pedig még a legerősebb és a legdiadalmasabb népeknek hódító erőszakossága is milyen kegyetlenül megbosszulja magát, azt láthatják a csehek éppen Németország példáján.

MI A KÜLÖNBSÉG?

Tulajdonképp csak annyi a különbség köztünk s a többi európai ország közt, hogy azokban már körülbelül megtörtént a népvándorlaskor megindult összeolvadás, nálunk pedig sok végzetes akadályozó körülmény miatt a mai napig nem tudott megtörténni.

Még ez sem egészen. Ha így volna is, akkor is ez csak időbeli, csak gyorsasági különbség lenne a fejlődésünkben.

De nincs is így. *Az összeolvadás még se Franciaországban, se Angliában nincs befejezve.* Egyik országban se lett még teljesen egységes nemzet az egész lakosság.

FRANCIAORSZÁGBAN

Franciaországban egymillió breton anyanyelvű ember van még, s ezeknek a fele egyáltalában nem is tud franciául, tehát feltétlenül külön nemzetiség. Azonfelül van félmillió olasz, negyedmillió spanyol, negyedmillió baszk és negyedmillió flamand. Ez együtt kitesz közel harmadfélmilliót, tehát 8—9 percentjét az ország lakosságának. A bretonok nyelve kelta, a flamandoké germán, majdnem egészen német.

ANGLIÁBAN

Angliában se az írek, se a skótok nem olvadtak még össze. Az írek nem is fognak soha, mert az országuk egészen különálló földrajzi terület. De a szorosabb értelemben vett Angliában is másfél millió ember beszéli még a kelta eredetű velszi nyelvet s ezeknek a fele nem is tud angolul.

A PROVENCEI NÉP

Sőt kérdés az is, hogy a délfrancia népet, a provençei népet franciának lehet-e mondani, mikor egész külön nyelvük van, amit meg se ért a párisi francia, s ami teljesen azonos a velük egyfajtájú spanyolországi katalónok nyelvői vei. Külön irodalmuk van, külön újságjaik, külön költőik vannak.

EGYFORMÁK VAGYUNK

Az eredete az országunknak ugyanaz, mint a nyugati országoké, a fejlődése is ugyanaz. Csak az összeolvadás elért mértéke kisebb. Franciaországban — ha a provençei népet nem számítjuk külön — 9 percent az össze nem olvadt elem, nálunk 46 percent.

Hát ezért volna jogosult Franciaország létezése s jogosulatlan a miénk-

TÖRTÉNELMI JOGCÍM

Országok sorsának eldöntésénél teljes lehetetlenség csak a mai néprajzi viszonyokat nézni s a történelmi fejlődést és a földrajzi helyzetet egészen figyelmen kívül hagyni. *Birkanyáj színvonalára süllyesztik a népeket, ha elszakítják őket a múltjuktól, a történelmüktől s csak a mai állapotuk szerint rendezik a sorsukat.*

SZOMSZÉD ORSZÁGOK

Azt mondják: Magyarország szomszédságában van Rómánia, Szerbia, — *ezekhez* kell tehát tartozniok Magyarország románlakta és szerblakta területeinek.

Azt mondják, semmi jogosultsága nincs annak, hogy a külön Szerbia és Románia mellett szerb és román lakosságú területek legyenek Magyarországon is.

Hát Németország, Franciaország és Olaszország mellett nem ott van a német, francia és olasz lakosságú Svájc- S nem ott van-e a félig francia, félig germán lakosságú Belgium-

Kinek jutna mégis eszébe azt kívánni, hogy ezt a két országot osszák fel Franciaország, Németország és Olaszország közt? Kinek jutna eszébe tagadni Svájc- és Belgium létjogát?

Mi adja meg a létjogot ennek a két országnak? Nem a nemzeti elv, hanem a történelem. A történelmi fejlődés.

Hát van Európában régibb és kétségtelenebb történelmi alakulás Magyarországnál? Van itt ország, amelynek erősebb történelmi jogcíme lenne a létezésre, mint a mi országunknak?

Svájcnak, Belgiumnak nem bevándorolt lakosai a franciák, germánok, olaszok. Régi őslakók. S mégse akarja senkise felosztani ezt a két országot. Magyarországra apródonként vándoroltak be a szerbek is, a románok is. És ezt az országot mégis fel akarják darabolni!

Pedig a német Svájjal és a germán Belgiummal közvetlen szomszédos Németország, a francia Svájjal és a francia Belgiummal meg Franciaország, míg Magyarország román területe sehol se szomszédos Romániával, mert közbe vannak a székelyek és a szászok.

És Franciaországhoz nem oda tartozik-e az olasz Korszika és az olasz Szavója? Még pedig Szavója is közvetlenül Olaszország szomszédságában. Mi kapcsolja oda őket? A nyelv, nemzeti összetartozás? Nem, hanem a történelem, a történelmi alakulás.

Pedig Korszika csak 150 éve tartozik Franciaországhoz, Szavója csak 60 éve. Erdély pedig ezer esztendő óta tartozik Magyarországhoz. Együtt foglalták el a magyarok az ország többi részével s azóta mindig ide tartozik. Egy ideig volt csak külön fejedelemség, de akkor is magyar fejedelem-

ség. S 1848-ban alkotmányos és törvényes határozattal csatlakozott újra Magyarországhoz, ép úgy, mint Bretagne 1789-ben Franciaországhoz.

Érzik azt a franciák maguk is, hogy képtelenség kizárólag a nemzeti elv alapján szabni meg az országok határait. Nagyon sokan és nagyon sokszor írták meg a háború alatt is, hogy nem szabad a nemzeti elvet mereven s a végletekig alkalmazni, mert akkor meg kell szüntetni Svájcot, Belgiumot s Franciaországtól is el kell venni Korzikát és Szavoját.

Feltétlenül és teljesen igazuk van a franciáknak. De akkor ép olyan igazunk van nekünk is. És ha valahol indokolt, hogy ne alkalmazzák teljes merevséggel a nemzeti elvet, hát sehol se olyan indokolt, mint nálunk, ahol egy évezredes történelmi fejlődés szól e mellett.

A legnagyobb képtelenség úgy tekinteni a nemzeteket, mint körülzárt, megmerevedett kövületeket s e szerint rendezni őket országokba. A nemzet élő lény, a nemzet változik, alakul, fejlődik, mint minden, ami él. A nemzetek közt folytonos anyagcsere van. S ahol ez megszűnik, ahol valóban zárt tömeggé merevedik a nemzet, ott már a hanyatlás kezdődik. Ép azért helytelen és lehetetlen szigorúan a mai pillanatban talált állapot szerint vonni meg az országok határait, mert ez az állapot az anyagcsere folytán holnapra megváltozhat. S ép azért kell mindenütt a lehetőségig respektálni a történelmi határokat.

FÖLDRAJZI EGYSÉG

Másik nagy bizodalma a jövődönknek *Magyarország nagyszerűen tökéletes földrajzi egysége.*

Nagyon fontos és nagyon erős tényező a földrajzi egység. Itáliának az egész középkoron át nem volt meg a kormányzati és igazgatási egysége, mégis egy országgá váltak a népei a tökéletes földrajzi egység által. Ép úgy az ókorban Görögország népei.

OLASZORSZÁG ÉS AUSZTRIA

Lenéző gúnyval mondta valaha Metternich, hogy *Olaszország csak földrajzi fogalom*. S nem gondolta, hogy éppen evvel mondja a legerősebb argumentumot Olaszország egysége mellett. Olaszországot éppen az tette egységes nemzetté, s egységes országgá, hogy olyan tökéletes és egységes földrajzi terület. Szinte természeti lehetetlenség volt, hogy azon az egységes területen ne fejlődjék élet és egységes ország, akármennyi különböző népfaj tolongott is valamikor rajta.

Ausztriának pedig éppen az a baja s az lesz a veszedelme, hogy nem földrajzi fogalom, mert nincs földrajzi egysége. Azért nem fejlődhetik ott soha egységes ország.

Viszont például a baszkok nyilván azért nem olvadtak össze még eddig se a spanyol néppel, se a francia néppé, mert a területük, bár két országhoz tartozik, magas hegyekkel élesen körülzárt külön földrajzi egység.

MAGYARORSZÁG EGYSÉGE

A szigeteket és a félszigeteket kivéve *nincs az egész világon szebb és tökéletesebb földrajzi egység, mint Magyarország területe*.

MAGYARORSZÁG TERÜLETE

Nézzük meg Európa földrajzi térképét, amelyre az országok határai nincsenek felrajzolva. *Magyarország határait ott is rögtön meglátjuk*. Mert a mi határainkat nem emberi kéz húzta, hanem a világot alkotó természet. A mi országunkat maga a teremtő Isten kerítette körül csudálatosan erős természetes kerítéssel.

Lehetetlen első tekintetre nem látni, hogy annak a gyönyörű medencének, amelyet a Duna, Tisza és Maros folyása alkot s a Kárpátok roppant koszorúja fog körül, együvé kell tartoznia s egy országot kell alkotnia.

A Kárpát hatalmas íve olyan, mint egy nagy gyűjtői medencének a karimája. Lehetetlen, hogy szétszóródjék az, ami ezen a karimán belül kerül.

Tökéletes földrajzi egység a mi országunk, egygé alkotta a természet, s azért a természet akarata szerint is egy országnak kell itt lennie. Ha széttépnék is, a természet ereje megint csak arra vezetne, hogy egy országgá egyesüljenek az elszakított darabjai. A Királyhágó nem határ. Sokkal kisebb, sokkal szétfolyóbb, mint hogy az lehessen. *Tehát Erdély se külön földrajzi terület.*

NEMZETISÉGI HATÁROK

Egyáltalában nagy előnye a fejlődésünknek az, hogy *az ország területén belül semmiféle nemzetiségi határvonalak nincsenek.* Se földrajzi határok, se történelmi határok.

Ausztriában pontosan megvannak Csehországnak, Galiciának, Isztriának a határai. Angolországban is megvannak Walesnek meg Skóciának a határai. Mert ez mind külön őrszag volt, amit külön foglaltak el, s aminek a határai megmaradtak azóta is.

Mi nem külön foglaltuk el a mostani román területet, szerb területet, vagy szász területet. Ezek a területek sohase voltak külön országok, amiket mi meghódítottunk. Ellenkezőleg, az egész terület Magyarország volt már akkor, mikor azok a népek betelepültek ide.

Csak a hajdani Tótországnak lehetnének történelmi emlékü határai. De azoknak is nyomaveszett ezer esztendő alatt.

A MAI HATÁROK

Még tisztán a mai helyzetet feltüntető néprajzi határoskát is lehetetlen pontosan megvonni a magyarországi nemzetiségek számára.

Ha egy nagy térképre külön színnel rajzoljuk be a tisztán tót, szerb, román, sváb községeket, vagy akár a tót, szerb, román, sváb többségű községeket, abból szakadozott, foszlányos, összefüggéstelen területek keletkeznek, amiket lehetetlenség rendesen és igazságosan elhatárolni egymástól.

Nemzetiségi vidékeken is, különösen tót vidékeken, a városok általában magyarok, az intelligencia magyar, úgy,

hogy olyan különálló és pontosan elhatárolt nemzetiségi terület, mint pl. Csehország, Posen vagy Wales, sehol sincs Magyarországon.

BEVÁNDOROLT NEMZETISÉGEK

Magyarországon — a tót nép egy részét kivéve — nem úgy történt az alakulás, mint például Svájcban, ahol előbb volt meg a német, francia és olasz lakosság s aztán lett belőlük a svájci állam.

Nálunk előbb alakult meg a magyar állam s aztán vandorolt be a területére, apródonkint, évszázadokon át, a sváb, szász, román, rutén, szerb és egyéb nemzetiségi lakosság. Azért a nemzetiségek elhelyezkedése nem olyan háta-rozott, körülhatárolt, mint Svájcban, hanem inkább olyan kevert, mint Amerikában.

Körülbelül Svájc és Amerika helyzete közt van ebben a tekintetben a mi helyzetünk, talán még közelebb Ameriká-hoz, mint Svájchoz.

MI AZ IGAZSÁG?

Magyarországot igazságosan nem lehet úgy tekinteni, mint azokat az országokat, amelyek több nép szövetségé-séből támadtak, mint Svájc vagy Belgium, se úgy, mint azokat, amelyek úgy nőttek meg, hogy a századok folya-mán fokozatosan több szomszédos idegen országot hódí-tottak meg és csatoltak a területükhöz, mint Poroszország, Ausztria, vagy Oroszország.

Magyarország fejlődése csak azokéval az országokéval és nemzetekéval hasonlítható össze, amelyek a népvándor-láskor egy területre összesodródott különböző népek egybe-olvadásából származtak, »mint Olaszország, Franciaország, Spanyolország és részben Anglia.

A honfoglalás után bevándorolt nemzetiségek tekintés tében pedig csak az Amerikába való bevándorlással lehet a mi fejlődésünket összehasonlítani.

Tehát Magyarország nemzetiségi alakulását épen az a jog és igazság illeti, ami ezeknek az országoknak az alá-kulását.

Mi nem akarunk egységet, összeolvadást, mint más őrszagokban volt. Csak egyetértést akarunk a Magyarországon élő többi nemzetekkel, csak a közös gazdasági érdekekkel, a gazdasági egymásrautaltságnak kölcsönös felismerését akarjuk.

Ha ezt elérjük, akkor jólétben és szeretetben élhetünk egymás mellett, teljes szabadsággal, teljes önkormányzattal, úgy, mint Svájc különböző nemzetekhez tartozó népei.

A GAZDASÁGI ERŐK

És ha százszor szétszaggatja is Magyarországot az emberek erőszaka, százszor újra egyesíteni fogják megint a természetnek s a gazdasági életnek minden emberi erőnél hatalmasabb erői.

A történelmi egységnél is, sőt még a földrajzi egységnél is nagyobb és hatalmasabb erőssége Magyarország épségének a *gazdasági egység*.

Az egész világon sehol nincs még egy olyan gazdaságilag tökéletesen egységes terület, mint amilyen Magyarország.

Ezt a területet szétszaggatni, feldarabolni, ennek a részeit más országokhoz csatolni *egyenesen gazdasági lehetetlenség*.

Ennek a területnek csak úgy lehet gazdasági létezése és ennek a területnek a lakói csak úgy tudhatnak megélni, ha az egész terület egy országot, egy gazdasági egységet alkot.

TELJES ÖNGAZDASÁG

Így, a maga tökéletes gazdasági egységével, megterem mindent, ami egy negyven milliónyi lakosság megélhetéséhez szükséges. Megtermi az élelmiszereket és megtermi a szükséges ipari cikkek nyers anyagát. Exotikus délvidéki termékeken kívül semmit nem kell a külföldről behozni.

Ha így egységben marad az ország, a lakóinak mindig meglesz mindenük, amire szükségük van, mindig bőven el lesznek látva mindennel és a gazdasági életük szabadon, erőteljesen, virágzóan fejlődhetik.

Az emberi élethez szükséges minden anyag megterem itt, eloszolva az ország különböző részein. Az Alföld medencéje a kenyértermő vidék, az északi és keleti hegyes és erdős terület a vízi erőknek, a szénnek, az ércnek, a földgáznak és a fának a területe.

A természet rendje szerint is az Alföld *a mezőgazdasági terület*, a felvidék és a keleti rész pedig az *ipari terület*.

Az Alföld nélkül a felvidéknek és Erdélynek nincs kenyere, a felvidék nélkül és Erdély nélkül az Alföld nem tud ipari cikkekhez jutni.

Maga a természet utalja egymásra ezeket a részeket, maga a természet kényszeríti őket, hogy együtt maradjanak.

Együtt maradvá boldogulni, gazdagodni, virágozni fog mindenik rész, szétszakadva elszegényedik, elsorvad, nyomórba jut nemcsak a megmaradó magyarság, de az elszakadó területek népe is.

Aki csak ránéz Magyarország térképére, aki csak futólag figyeli is meg Magyarország gazdasági viszonyait, az lehetetlen, hogy egészen világosan ne lássa ennek az igazságát.

MI LENNE A SZÉTSZAKADÁS UTÁN?

Ha megtörténnék a szétszakadás, a feldarabolt ország darabjai közül *aránylag még a magyar terület járna legjobban*, mert ennek legalább túlárado bőségben teremne kenyere és egyéb élelmiszere. Kenyérért pedig elég könnyen megkaphatja a külföldről az egyéb szükségleteit.

De az elszakadó vidékek, a *nemzetiségi vidékek nagy és végzetes nyomorba jutnának*.

A SZLOVÁK TERÜLET

Az ország északi részének szlovákok lakta területe, földrajzi és természeti viszonyai szerint legszorosabban hozzátartozik Magyarországhoz, a magyar Alföldhöz. Minden folyója a magyar Alföld felé folyik, minden völgye, minden hegylejtője, minden természetes útja a magyar Alföld felé vezet. *A Vág, a Garam, az Ipoly vize mind Budapestre jön, egyik sem folyik Prága felé.*

A legörültebb erőszak lenne a természet ellen és a gazdasági élet ellen, ha ezt a vidéket most Prágához kényyszerítenék.

És végzetes lenne a vidék népére ennek az erőszakos átcsatolásnak a gazdasági következése.

Magyarországon eddig csak az Ausztriával való gazdasági közösség miatt nem fejlődhetett az ipar. A gazdasági közösség meg fog szünni s az önálló Magyarországon a természeti és gazdasági törvények bizonyosságával meg kell indulnia a még hiányzó ipar kifejlődésének. Ha csak annyi ipari életünk fejlődik, amennyi a belső fogyasztás szükségletét fedezni tudja s az eddig külföldről hozott ipari cikketek itt, hon készítik el, már az is erős, hatalmas, virágzó ipari fejlődést jelent.

Ennek az iparnak a területe a természeti viszonyok szerint sem lehet máshol, *mint éppen a szlovák felvidéken és Erdélyben.*

Ha tehát ez a felső vidék Magyarország mellett marad, akkor itt a közel jövőben ipar fejlődik, gyárak épülnek. *Ez lesz az ország legélénkebb, leggazdagabb vidéke, ez a vidék lesz a magyar Amerika.* A lakosságnak munkája, keresete bőségesen lesz az épülő gyárakon és ipartelepeken, amelyek csak itt létesülhetnek, mert itt vannak a vízierők s itt van minden egyéb, ami a létesítésükhöz szükséges.

Kenyeret pedig bőven kap az iparcikkek ellenében az Alföldről

Mi lesz, ha ez a terület Csehországhoz csatlakozik?

Csehországnak már van erősen fejlett gyáripara. Olyan erős, hogy sokkal többet termel, mint amennyi a saját *szükséglete.* Csehországnak tehát nem új ipari területre van szüksége, hanem éppen ipari fogyasztó piacra.

Egészen bizonyos, hogy Csehország mellett ezen a területen *nemcsak új ipari fejlődés nem lesz, hanem a már ott lévő kevés ipar is el fog sorvadni.* A felvidék szlovák népének az elmaradt ipari fejlődésért legfeljebb annyi *vigasztalása* lesz, hogy átjárhat Csehországba dolgozni, ahol szívesen fogják látni őket, mint olcsó ipari munkaerőt.

Kenyeret az Alföldről nem kaphat, mert nem tud mit adni érte. Csehország nem fogja tudni élelmezni, mert neki magának sem terem már elég, ő is behozatalra szorul, tehát nemcsak élelmet nem ad neki, hanem ami kis élelme terem a felvidéken, annak is elszedi majd egy részét.

Nagy nyomorúság lenne a sorsa át magyarországi szlovák népnek, ha Csehországgal kerülne állami közösségbe.

A ROMÁN TERÜLET.

Éppen így járnának az erdélyi románok is, akiknek útját szintén a magyar Alföld felé mutatja a Maros folyása s akiknek a területe Magyarországnak másik gazdag iparos vidékévé fejlődnek, ha el nem szakadnának tőlünk.

Ha Romániához csatlakozik, egész bizonyos, hogy az ipari élet a Kárpátok másik lejtőjén, a Románia felé eső oldalon fog kifejlődni s Erdély csak egy kis szomorú függeléke lesz a fejlődő Romániának.

A RUTÉN TERÜLET

Még szomorúbb és nevetségesebb függelék lenne észak; keleti Magyarország rutén területe Ukrania mellett. A Kárpátok északi lejtője a természet szerint Ukrániához tartozik, de a déli lejtő, ahol a rutének laknak, *a természet minden erejével Magyarországhoz van csatolva*. Folyó nem folyik, völgy nem húzódik, természetes út nem vezet erről a vidékről Ukránjába.

Micsoda sorsuk, micsoda gazdasági életük lehetne a ruténeknek, ha Ukrániához csatolnák őket?

Hogyan járnának ők Kiewbe és Odesszába, roppant messzeségekbe, mikor minden természetes útjuk Budapest felé vezeti őket?

A BÁNÁT ÉS A BÁCSKA

Ha pedig a Bácskát és a Bánátot Szerbiához csatolnák. Az azon a vidéken az örök harcot és örök anarchiát jelentené, mert ennek a területnek a lakosságából csak harminc

percent a szerb, a többi magyar, német és román és ezek szüntelenül lázonganának a szerb uralom ellen.

A nyugalom fentartására. az egészséges gazdasági élet biztosítására nincs itt más mód, mint meghagyni azt a kapcsolót, amely ezer éve él már ezen a részen s ezer év óta tudja itt őrizni a rendet és a nyugalmat.

Imperialista erőszak és nacionalista mámor elszakít; hatja Magyarországtól ezeket a természet szerint szorosan hozzá tartozó részeket, de bizonyos, hogy az erőszakot meg fogja törni, a mámort el fogja oszlatni az a nyomorúság, anii az elszakadásból éppen ezekre az elszakadó területekre következik s a gazdasági életnek minden emberi erőnél erősebb ereje nem sok idő múlva megint egy országgá, egy szövetségé fogja kényszeríteni mindezeket a részeket a nagy magyar Alföld medencéjével.

Csak így egészítik ki kölcsönösen egymást, csak így lehet erős, egészséges és tökéletes gazdasági életük, csak így, egyesülve boldogulhatnak, szétszakadva elpusztulnak.

A FEJLŐDÉS ESZKÖZEI

Lehet-e remény arra, hogy a jövőben közeledni fognak a nemzetiségek a magyarsághoz?

A nemzetiségeink egyrésze ma ellenségesen viselkedik a megértő közeledéssel szemben, Sajnos, a magyarság részéről se mutatkozott mindig olyan testvéri szeretet, amely közelebb hozhatná hozzánk a nemzetiségek szívét.

Csüggedve kérdezheti ezeknek a dolgoknak a szemlélője, hogy fog ennyi ellenséges érzésből valaha az összhang és közeledés fakadni-

És én mégis hiszem, hogy fog.

Sokkal nagyobb ellentét; sokkal nagyobb gyűlölködés volt Angolországban az angolszászok és a normannok közt. És lám, a két gyűlölködő ellenség ma milyen szépen összefér egymással.

És nálunk ugyan ki képzelhette volna a XIII. században, mikor magyarok és kunok elkeseredett harcától vér-

zett az ország, hogy ez az egymást annyira gyűlölő és üldöző két nép egy nemzetté válik valamikor?

Ezért nem esem én kétségbe, mikor ellentétet, sőt gyűlölködést látok sokszor a magyarok és a nemzetiségek közt.

Petőfi tót eredetű volt, vagy talán szerb. Hunyadi János talán román származású volt, Munkácsy Mihály pedig német. Nem szégyenünk ez. Büszkeségünk és bizodalunk.

Ez a magyarság magához vonzó s megifjodó ereje. Ez a biztatás arra, hogy egyszer még, ha nem is olvad össze, mint más országokban, de legalább összesimul s teljesen megérti egymást ez a mi sok nemzetiségből álló lakosságunk.

CSAK A SZERETET

Bízunk ebben, de tudnunk kell azt is, hogy csak *a sze; reiet és a megértés vezethet el ehhez a célhoz.* Az erőszak inkább eltávolít tőle. Nincs okunk erőszakolni a közelié« dést, mert nem az erőszaktól, de a természeti fejlődéstől várjuk annak az eljövételét.

Szívesen fogadunk mindenkit, aki közeledik a magyarsághoz. De szeretettel vagyunk azok iránt is, akik erre ma nem hajlandók. A legkevésbé se korlátozzuk a szabadságukat. Magasabb erőben van bizodalunk, a termei szét és különösen a gazdasági élet örök erőiben. Megvárhatjuk, míg azok hatása érvényesül.

Mi is ragaszkodunk a nemzeti voltunkhoz, nem haragudhatunk másokra azért, ha ugyanezt teszik.

A KÖZELEDÉS AKADÁLYAI

Azok a tényezők, amelyek eddig olyan erősen hátráltatták a természetes fejlődést, most már — hála Istennek — legnagyobb részben megszűntek. Az osztrák hatalom nem fogja többé özönnel telepíteni a nemzetiségeket Magyarországra, és remélhetőleg arra se lesz többé módja, hogy izgassa és lazítsa az országunkban élő nemzetiségeket a magyarság ellen.

Ha megszűnik a közös hadsereg és a közös vámterület, akkor ezáltal megszűnnek a legerősebb s legveszedelmesebb tényezők, amelyek ez ország népességének az összetartását meglazították, amelyek a katonai szolgálat s a gazdasági élet ezer szálával idegen ország népeihez fűzték Magyarország lakosait, hozzákapcsolták őket Ausztria nemzetiségi ziláltságához s ezáltal megakadályozták, hogy itt-hon, az országunk lakosságában egészségesen fejlődjék ki az együvértartozás érzése.

Nekünk csak arra kell vigyáznunk, hogy újabb akadályok ne támadjanak a természetes megértés útjába, vagy hogy a régi akadályok vissza ne térjenek.

A többit rábízhatjuk a természetre.

Egész nyugodtan engedhetünk a mostaninál sokkal több jogot és több szabadságot a nemzetiségeknek. Sokkal többet még, mint amennyit Amerika ad az ő idegen nyelvű polgárainak. Teljes önkormányzatot és mindent, amit csak kívánhatnak, az ország szétdarabolásán kívül. Ha elérjük a demokratikus átalakulást, az önálló hadsereget, a politikai és gazdasági önállóságot, akkor a helyzetünk a megértő közeledés szempontjából még mindig sokkal kedvezőbb lesz, mint eddig volt. Mert különösen a gazdasági Függetlenség és az ebből fakadó gazdasági érdekközösség hatalmasabb összetartó erő minden egyébnél s egymaga képes legyőzni ezer széthúzó tényezőt.

DEMOKRATIZMUS

Az egyenlőség egyesít, az egyenlőtlenység szétválaszt.
Minél teljesebb lesz Magyarországon a demokratikus egyenlőség, annál közelebb fogja ez hozni egymáshoz az ország különböző lakosságát.

Indiában régesrégén egyenesen azért hozták be a kaszt-rendszert, hogy a hódító árja népek ne keveredjenek a meghódított régi lakossággal.

1848 óta minden ellentétes törekvés dacára is több a közeledés magyarok és nemzetiségek közt, mint azelőtt volt. Mert több az egyenlőség.

A nemesi vármegye nem volt alkalmas arra, hogy a kúionböző elemek találkozását s megértését előmozdítsa. A demokratikus Magyarország sokkal alkalmasabb lesz rá.

POLITIKAI ÖNÁLLÓSÁG

Az Ausztriával való közjogi kapcsolat nagy akadály a mi nemzetiségi viszonyaink egészséges fejlődésének. Nem érvényesülhet eléggé a mi nagyszerű természeti határaink hatalmas összetartó ereje, mert a közjogi kapcsolat áttöri ezeket a határokat s együvé fűzi a mi népünket Ausztria népeivel. Különösen a hadseregben, így nem fejlődhetik a testvéri összetartozás érzése Magyarország lakosságában. Egészen másképp lesz, ha önálló külön országgá válik Magyarország.

GAZDASÁGI ÖNÁLLÓSÁG

Különösen fontos ebből a szempontból a gazdasági önállóság.

A gazdasági közösség a gazdasági összeköttetések ezernyi szálaival fűzi Magyarország lakosait Ausztria népeihez. S ez által elvonja attól, hogy egymás közt kapcsolódjanak egyetértő érdekközösségbe.

Gazdaságilag egybeolvadunk Ausztriával s ez visszatart attól, hogy egymással jobb és összetartóbb viszonyban legyünk.

Pedig a gazdasági érdekek és gazdasági összeköttetések a legerősebb tényezői a népek közeledésének vagy szétválásának.

Az a sok ezer gazdasági érdekszál, ami Magyarország nemzetiségeit Ausztria népeihez köti, egyúttal elvonja őket a magyarsággal való sűrűbb érintkezéstől.

A gazdasági önállóságban éppen megfordítva lenne. Megszűnnének legnagyobb részben az Ausztriába vezető kapcsolatok s helyettük annál több kapcsolat támadna az úrszag lakói közt bent az országban. A gazdasági érdekszálak, amelyek ma széthúzzák az ország lakosságát kifelé, akkor befelé működve éppen közelítenék, összekötnék őket s a

sűrűbb érintkezés által készítenék a talajt az egyéb téren való kölcsönös megértéshez is. Itthon találná meg mindenki az érdekeinek a kielégítését s az csökkentené a kifelé való törekvéseket.

Európa országai közt Magyarország a legalkalmasabb arra, hogy zárt gazdasági egységgé váljék, a maga erejéből álljon meg, másokra ne szoruljon, önmagát ellátó s önmagát kiegészítő belső gazdasági életet éljen. Az öngazdaság nálunk valósulhat meg a legteljesebben.

Hogy mennyire segítené ez a lakosságnak egymáshoz való közeledését, mennyire fejlesztené az egymásra utaltság s az összetartozandóság érzését s mennyire közelebb hozná érzelemben is a nemzetiségeket a magyarsághoz, azt könnyű elképzelni.

A belső egyetértés megvalósításához legelső s legfontosabb kellék a *zárt gazdasági egység*. Az így fejlődő nagyobb érdekközösségből okvetlenül nagyobb érzelmi közösség is fakadna s ez meghozná a kölcsönös megértést és az együttműködést.

AZ IPARI FEJLŐDÉS HATÁSA

A gazdasági önállóság első következménye lenne az ipar erősebb fejlődése. Az ipari fejlődés pedig egyik legnagyobb erőssége a nemzetiségi közeledésnek.

Az ipari élet sűrűbb érintkezésbe hozza s közelebb vonja egymáshoz a lakosság különböző elemeit.

Az ipari telepekből városok keletkeznek. S a városi élet legjelentékenyebb tényezője a különböző népek egészséges találkozásának s baráti közeledésének.

Egészen természetes. Az ipari élet, a nagyipari fejlődés megmozgatja, felrázza, nagy tömegekben együvé hozza az embereket. S a közeledéshez elsősorban erre van szükség.

Egy-egy ipartelephez messze vidékekről gyűlnek össze a munkások. Érintkezik, keveredik bennük mindenféle nemzetiség. A vége nem is lehet más, mint egészséges összehasonulás és egyetértés.

Amerikában éppen azért halad gyorsabban a különböző elemek összeegyeztetése, mert Amerika a nagyipar országa s

az ipartelepein folytonosan keveredik egymással Európa valamennyi népe.

Hát ha majd nálunk is megindul mindenfelé az ilyen érintkezés! Ha nagy ipari telepeken fognak találkozni és keveredni az ország különböző nemzetiségű lakosai! Ha nyolcvan-száz új ipari város keletkezik majd végig a Kárpátok mentén, a kiépülő vízművek közelében! Az ország minden nemzetiségű lakossága fog ideözönlenni, s így találkozva, jobban megismerik és megértik egymást, mint a mos; tani elszigeteltségben.

Már most ilyen városnak kellene állnia Erdélyben, a földgázforrások vidékén. Ott kellene gyártelepeknek épülniök s ott kellene belőlük városnak fejlődnie, mint ahogy fejlődött Amerikában csudagyorsan a földgázforrások mellett Pittsburg s még sok nagy város.

Ehelyett a földgázt Kolozsvárra, Tordára vezetik nálunk s városi világításra és fűtésre használják. Képtelenség!

Minden ország életének legfőbb mozgatói a gazdasági erők. Ez az, amit mi eddig nem értettünk meg s nem használtunk fel eléggé. A mi országunk kívánatos belső fejlődését is a gazdasági önállóság felszabaduló erői fogják meghozni. S eddig leginkább azért volt elégtelen ez a fejlődés, mert ezek az erők hiányoztak, vagy éppen mi ellenünk s idegen ország javára működtek.

BIRTOKPOLITIKA

Hogy a birtokpolitika is nagyon hasznosan szolgálhatja a belső fejlődés ügyét, az természetes.

Minél több kisbirtok lesz és minél jobban kifejlődik ezek közt a gazdasági kamarák útján az érdekközösség, annál közelebb fogja hozni ez is egymáshoz az ország különböző nemzetiségű, de azonos érdekű elemeit.

BELSŐ HARCOK

Egész történelmi múltján át az volt a főere je a magyar; ságnak, hogy szívesen simult össze más elemekkel. Ez tartotta meg a fiatalságát, az üdeségét, a hajlékonyságát a faj-

nak is, a nyelvének is. És a jövő fejlődésünkre is ez lesz a legkedvezőbb hatással.

Sok ellentét, sok harc, sok gyűlölködés van ma keresztények és zsidók közt, magyarok és nemzetiségek közt. Aki az ellentéteknek ezt a gyűlölködő harcát látja, aki a szenvedélyek egymásra törő zúgását hallja, az talán kétségbeesik az ország jövője felett s nem hiszi, hogy ebből az örvénylő zúrzavarból, a különböző népelemeknek ebből a keserű dulakodásából valaha is összhang, nyugalom és egyetértés lehessen.

Én bizalommal nézem ezt a kavarodást. Látom az ellentétek ütközését s hiszem, hogy ez a sok ellentét egyszer mind áldott egyetértéssé fog összesimulni.

A normannok és az angolszászok öldöklő ellentéteire gondolok, a magyarok és a kunok vérontó harcaira gondolok. Azok az ellentétek sokkal kegyetlenebbek és kérlelhetlenebbek voltak, azok a harcok sokkal vadabbak és gyűlölködőbbek voltak, mint most a mi nemzetiségi és felekezeti harcaink és ellentéteink.

Ki sejtette volna, ki remélhette volna akkor, hogy valaha békeség lehet az angolszászok és normannok közt, a magyarok és a kunok közt?

És lám béke van, egyetértés van, szeretet van.

E emberek folytatják a harcokat, de a természet szabja meg a harcok eredményét.

Talán még jó is, hogy ilyen küzdelmek előzik meg a kölcsönös megértést. Talán abból a sok harci energiából, amit a küzdelmek heve ébreszt, fog majd fakadni majd a jövő fejlődés megifjító, felfrissítő, újjáteremtő ereje!

Nem kell félni a küzdelmektől, mert küzdelmekből, ellentétek harcából születik minden haladás.

SZERETET ÉS REMÉNYSÉG

Az én lelkem a magyarság lelkének egy paránya. Magyár vagyok minden érzésemmel és minden gondolatommal. De őszinte szeretettel vonzódok az ország más nemzetbeli lakosaihoz is, akik ma ellenséges szemmel néznek a

magyarrá. Mert a jövő természeti fejlődés tekintetével nézem őket s a mai ellenségeinkben is már a jövendő testve-reinket látom. Mint ahogy testvérünk ma a kun, akinek az őse mint ellenség küzdött ellenünk.

Testvéri szeretettel nézem ezt az egész, ma még egymással nemzetiségi és felekezeti harcokat vívó nagy tömeget, Magyarország mai lakosságát. S a nagy ellentétek da-eára is szeretem már ma minden elemét ennek a tömeg-nek. Mert érzem, hiszem, hogy ez a ma még ellentétektől kavargó s egymással küzdő tömeg a lövendő erős és összetartó Magyarország nyersanyaga.

S bár jobban szeretném, ha már ma megértenők a természet szavát s ha már ma fairét nyújtanánk mindannyian egymásnak, nem félek a harcoktól sem, mert hiszem, hogy mint más országokban, úgy nálunk is csak a kölcsönös meg-értés fakadhat belőlük.

Nem emberek műve ez, hanem a természeté. S éppen azért nem szükséges az emberek kényszerítésével törekedni a valósulására.

HOL VEGYÜK A PÉNZT?

PÉNZ ÉS MUNKAERŐ

Sok állami vállalkozásról írtam. Ha csak fele vagy a negyedrésze valósulna is meg, nagyon sok munkaerő és na; gyön sok pénz kellene hozzá. Honnan vegyük?

A pénz miatt akadt meg eddig is igen sok fejlődésünk, A tőke hiánya miatt. Ezért éreztük, hogy más országokra vagyunk szorulva, tőkegazdag országokra.

S ezért félték sokan az önálló jegybanktól. Mert on-álló bank mellett csak a magunk kevés tőkérére lennénk utalva, a közös bankban pedig legalább a hatalmas osztrák tőke egy része is rendelkezésünkre áll.

Így képzelték. Most láthatják, mi volt az a „hatalmas osztrák tőke”. Kártyavár, szappanbuborék. A háború első leheletére összeomlott.

S most láthatják, hogy az igazi tőke, az igazi gazdasági erő nálunk volt s nálunk van ma is: a magyar föld nagyszerű termő ereje.

A TŐKE

Már mondtam, hogy én a pénztőkének a gazdasági életben való szerepét nagyrészt fikciónak, mesterséges, erőszakolt berendezésnek tartom. Azt hiszem, nagyon túlbecsülik a tőke működését, hogy azt tartják mindenütt a légszükségesebbnek, legfontosabbnak s hogy azt keresi és az, után szalad minden ország.

Én nem tudom elhinni, hogy ha pl. egy országnak van elég ^vasa, fája s minden egyéb nyersanyaga és van elég alkalmas munkaereje, akkor az az ország mégse tudjon vasutat építeni idegen tőke nélkül.

Nem tudom elhinni, mikor nagyképű tudósok azt magyarázzák, hogy a kaliforniai aranymezők felfedezése tette lehetővé a török vasutak építését, mert így lett ehhez az építéshez elég arany, elég tőke. Hiszen nem aranyból építették a török vasutakat, hanem vasból, fából és emberi munkából. Ahol mindez megvan, minek ott még külföldi tőke is ahhoz, hogy vasút épüljön belőle?

Ha megvan itthon minden nyersanyagunk, minden munkaerőnk s minden szakértelmünk, ami egy ipari vállalat létesítéséhez szükséges, akkor nem hiszem el, hogy annak a vállalatnak a tényleges létrejöttéhez még külföldi tőke is kellene.

A tőke csak összehozza az anyagot és a munkaerőt, és szervezi a munkát. De na megvan az országban minden szükséges anyag és minden szükséges munkaerő, akkor az a szervezés megtörténhetik másképp is, elvégezheti maga az állam is, a külföldi tőke segítsége nélkül.

A HÁBORÚ TANULSÁGA

Hogy mennyire lehetséges ez, azt megmutatta most a háború. Azt mondták, a háborúhoz is tőke kell. Pénz, pénz és pénz. — Ha ez igaz lett volna, egy félesztendeig se tarthatott volna a háború.

Pedig látjuk, hogy a pénz felől akár örökké tarthatna. Látjuk, hogy a pénztőke miatt egyik állam se jött még zavarba. Segít magán, nyomtat bankót, csinál annyi „tőkét”, amennyi kell.

ANYAG ÉS MUNKAERŐ

Anyag és munkaerő: ez kell a háborúhoz is, ez kell mindenhez a világon. S ahol ez megvan, ott elkészülhet,

megvalósulhat minden. Az csak babona, hogy még valami külön, önálló tőke is kell hozzá.

Nekünk az ipari fejlődéshez s minden szükséges vállalkozáshoz megvan az anyagunk is, a munkaerőnk is. Tehát létesülhet itthon, a magunk erejéből minden.

Igen kevés anyag az, ami nincs meg itthon, amit külföldről kell hozni. Ez mindössze az a „külföldi tőke”, amire valóban szükségünk van. S ezt megszerezni nem lesz nehéz, — hiszen sokkal több eladni valónk van minenkünk a külföld számára.

VAN TÓKÉNK IS.

Nem akarok itt bővebben szólni erről. Fogadjuk el teljesen a régi kapitalista elméletet, higyjük el azt a bolondságot, hogy pénztőke nélkül nem létesülhet semmi, s hiába van anyag és munkás, a munka nem mozdulhat s a ház nem épülhet fel, míg a pénztőke papírbankói meg nem jelennek. Még akkor sincs ma már baj. Mert a háború jóvoltából van immár pénztőkénk is elég. Több, mint kellene.

Akik a pénz hatalmától várták a gazdasági élet fel lendülését, azok most gyönyörködhetnek. Nem kell már külföldről hozni a pénzt, a tőkét! Nyomtattak itthon eleget.

Akármi most ez a pénz, ha megmarad az országunk, akkor a békekötés után mégis valódi pénzértéke lesz. Hiszen minden békehírré rögtön emelkedik a semleges külföldön egynéhány percenttel az értéke. Ami megint világosan mutatja, hogy a papírpénznek az értéke nem a jegybank aranykészletétől függ, hanem az állam hitelétől.

Ennek a sok pénznek valahová mennie kell, valahová el kell helyeződnie a háború után. S nem mehet máshová, mint vállalkozásokba. Hogy egyéb kellék lesz-e, az kérdéses, de hogy pénz lesz minden vállalkozáshoz, az egészen bizonyos.

ÁLLAMKÖLCSÖNÖK

A háború előtt ha két-háromszázmillió korona kölcsönre volt szüksége a magyar államnak, beszalagálták érte az

egész világot, mindenütt könyörögtek pénzért, csak itthon nem. S rettentő sarcokat fizettek idegen bankároknak, mert megszerezték az állam számára azt a kis hitelt.

A háború alatt bent az országban keresett kölcsönt az állam. S bámulatos bőségben talált. Ahol azelőtt pár százmilliót se mert remélni, most négy év alatt húszmilliárdot kapott.

BELSŐ KÖLCSÖN

Ez mutatja meg a jövő fejlődés útját. Ha az ország védelméhez bent az országban keresték a pénzt, bent kell keresni az ország újraépítéséhez is.

Ha tudott pénzt adni a nemzet arra, hogy ne haljunk meg, fog adni arra is, hogy éljünk. Lesz itthon pénz, nem kell a külföldre menni érte. Ha jutott húszmilliárd „a halál legyőzésére”, lesz új húszmilliárd az élet felépítésére is.

BERUHÁZÁS KELL

Magyarország olyan állapotban lesz a háború után, mint egy rosszul kezelt földbirtok, amelyen egymillió korona terher van s az évi jövedelme csak negyvenezer korona.

Az adósság kamata se jön ki a jövedelemből, a tulajdonosnak okvetlenül tönkre kell mennie.

Egy megoldás van: felvenni még félmillió kölcsönt, azt beruházni a birtokba, intenzív, gazdálkodást csinálni vele. Akkor felemelkedik a jövedelem százezer koronára s nem csak az adósság kamata és törlesztése telik ki bőven, hanem még fölösleg is marad.

NEMZETI JÖVEDELMŰNK

Magyarország évi nemzeti jövedelmét legalább is meg lehet kétszerezni. Többtermelés és iparfejlesztés által. Nem kell hozzá több, mint 10—15 esztendő S akkor igazán könnyen viselheti el a nemzet a reá maradt terheket.

A tőlünk nyugatra fekvő országok közül egyik se képes már erre, vagy ha képes is, hát naívon sokkal nehezebben, mint mi. Mert azok rég túl vannak már azon a gazdasági fejlődésen, amely a mi számunkra éppen most fog kezdődni. Épp ezért egyik se birkózhatik meg a terheivel olyan könnyen, mint mi.

ÁLLAMI VÁLLALKOZÁS

Az államnak kell megmozdulnia, az államnak kell vállalkozásokba kezdenie, hogy meginduljon az országban az a gazdasági élet, amely a nemzeti jövedelem kétszeresre emeléséhez vezet. Azokat a nagyobb munkákat, amik ma még túlhaladják a magánvállalkozás lehetőségeit, az államnak kell elvégeznie, vagy legalább megkezdenie. Ezek az állami vállalkozások fogják megindítani az egész országban az új gazdasági fejlődés ezerféle munkáit.

BÉKEKÖLCSÖN

Ha pénz kell rá, megvan hozzá a háborúban követett mód. Forduljon az állam a közönséghez egy több évre szóló nagyszabású munkatervvel. Vízművek kiépítése, csatornázása, hajózás fejlesztése, állami szövőgyár, *műtrágya-monopólium*, tűzkárbiztosítás és állatbiztosítás államosítása, földparcellázás, telepítés, más egyebek. Biztosan jövedelmező hasznos befektetések. Kell rá, tegyük fel, tíz év alatt húszmilliárd korona. Ennyi kölcsönre van szükség, ennyi kölcsönt kér a magyar állam a magyar közönségtől.

Biztosan jegyezni fogják, csak olyan kormány legyen, amelyben bizalma van a nemzetnek. Ha jegyeztek négy év alatt húszmilliárdot a háború kiadásaira, amik csak halált gyümölcsöznek, biztosan jegyezni fognak ugyanannyit tíz év alatt a béke jövedelmező munkáira is.

Ha egyszeri vagyoadóból, vagy akármi más forrásból egészben vagy részben visszafizetheti az állam a hadiköl-

csönöket, akkor annál inkább jegyezni fogják ezt a kölcsönt. De jegyezni fogják akkor is, ha megmarad a hadikölcsön.

A FEDEZET

S ha elkezdődnek az állami vállalkozások munkái, ezek nyomán s ezekkel kapcsolatban egyszerre olvan élénk lendületbe jön az egész magyar gazdasági élet, hogy már az ebből eredő nagyobb állami bevételek is biztosítani fogják a kölcsönök terheinek a fedezetét.

Ez kell: megmozdítani az országot, felrázni a dermedt gazdasági életet. S erre legalkalmasabb lesz az állam gyors és tevékeny beavatkozása.

Nagy feladatok, az igaz, de azt nem hiszem, hogy nem bírná meg az állam. Temérdek sok olyan feladatot végez most az állam, amit nem végzett a háború előtt s nem fog végezni a háború után. A lakosság élelmezése, ruhával, cipővel, más egyebekkel való ellátása mind csupa új feladat, amivel eddig semmi dolga nem volt az államnak s amire most rengeteg erőt kénytelen fordítani. A háború után lassankint mind felszabadul ez az erő s ez maga elég lesz a állam új gazdasági feladatainak az elvégzésére.

MUNKAERŐ

Munkáskéz is lesz hozzá. Jön a béke, s — hála Istennek — egész biztosan jön a leszerelés is. Mind hazajönnek a katonák és a hadifoglyok.

Nincs úgy szervezve a gazdasági életünk, hogy valamennyinek egyszerre helyet és munkát tudjon adni. S ebből nagy baj lehet.

Az államnak módjában lesz a hazajövő katonákból alkalmas munkáscsapatokat szerezni a vállalkozásai számára.

Sőt ezt nemcsak megteheti, hanem okvetlenül meg is kell tennie. Mert csak így veheti elejét azoknak a zavaroknak, amik biztosan beállanának abból, hogy a leszerelés után a katonák egyrésze nem jutna azonnal munkához és keresethez.

Nem szükséges és nem is szabad, hogy elvegye a munkaerőt a földműveléstől vagy az ipari magánvállalkozástól. De szükséges, hogy a saját vállalataiban helyezze el mindazt a munkaerőt, amelynek az ipar és a földművelés nem tud azonnal helyet adni.

S mert ilyen munkaerő bizonyára sok lesz majd, azért is előnyös, ha rögtön a háború után nagyobb szabású vállalkozásokba kezd az állam.

VISSZAVÁNDORLÁS

A felszabaduló katonákon kívül még egy más tömege is várható a háború után a hazatérő munkaerőnek: az Amerikából és máshonnan visszavándorló magyarság.

Hogy az amerikai magyarok nagyrésze hazajön a háború után, ez bizonyosra vehető. Hazajönnek mindenképp. mihelyt újra lehetségessé válik az utazás.

De különösen akkor jönnek haza csaknem valamenynyien, ha meglesz az önálló vámterület s ha megindul a kisbirtokokat csináló földparcellázás.

Mihelyt kilátásuk lesz arra, hogy földet vehetnek, vagy ipari munkához juthatnak, tömegesen fognak hazatérni. Hiszem, hogy hazajön legalább egymillió magyar ember. Mihelyt lehet és amilyen gyorsan csak lehet.

NEM KELL AKCIÓ

Nem kell ehhez semmi külön felszólítás vagy buzdítás. Nem kell szervezni és hívogatni a visszavándorlást. Semmiféle külön akcióra, semmi propagandára nincs evégből szükség. Nem is jó, mert ez úgyis csak annyiból szokott állni, hogy egy pár ember jó hivatalt kap.

Nem kell Amerikába küldeni senkit. Nem kell a visszavándorláshoz semmi egyéb, csak ez a két dolog: önálló vámterület és földparcellázás. Ha ez meglesz, jönnek haza nyomban.

Nem is kell hirdetni, nem is kell megizenni, hogy már megvan. Elmegy annak a híre magától is. És megindul a

visszavándorlás, és amint Amerikából visszajön a magyarság, ép úgy visszajön Romániából, Bukovinából, Horvátországból az ott élő magyarok egy része.

Ha pedig ez a két dolog nem lesz meg, akkor semmiféle propagandával, semmiféle csalogatással nem lehet annyi embert *hazahozni* Amerikából s más országokból, amennyire szükség volna.

A MUNKA HADSEREGE

A világbéke most már biztosan meg fogja hozni az általános leszerelést. Ez a legnagyobb szerencse, ami az emberiséget érheti.

Milyen sok költség és milyen sok munkaerő szabadulhat fel és állhat a halál haszontalan és kárhozatos munkája helyett az emberi haladás nagyszerű munkájának a szolgálatába!

Megszűnik az általános katonai kötelezettség. Helyette be kellene *hozni az általános közmunkakötelezettséget*. Amint eddig a katonasághoz kellett bevonulni, *úgy legyen köteles ezután minden 21 éves férfi kivétel nélkül bevonulni az állami közmunkák végzésére*.

A gazdasági életünk már úgylátólag hozzácsokott ahhoz, hogy 21 éves koruktól kezdve 2—3 évig nélkülözi a férfiak munkaerejét. Megbírná *ezután* is. Csakhogy eddig semmi kárpótlást nem kapott ezért a veszteségért, semmi haszna nem volt a férfiak katonai szolgálatából. Ezután pedig háttámas kárpótlása; nagy *haszna lenne* azokból a közmunkák-hói, amiket a bevonult férfiak végeznének.

Utak, vasutak, csatornák, vízművek építését mind elvégezhetné az államnak ez a munkás hadserege.

Kétszandős ilyen közmunka szolgálat hasznára lenne a fiatalságnak is, igen sok gyakorlatot és ügyességet szerezhetne általa.

Még ha kell is ezután valami állandó hadsereg, annak a kiképzésére semmiképp se fog kelleni két eszandős. Félév is elég lesz. De a kétévi szolgálathoz már úgylátólag hozzácsokott a nép. Tehát másfélévi közmunkát még azok is

végezhetnének, akiket katonának vesznek be. A többi pedig két esztendeig végezné a közmunkát.

Ez a hadsereg igazán hasznos, értékes és rokonszenves hadsereg lenne. Az új emberi korszak hadserege, a nemzeti munka hadserege! Szolgálna benne kivétel nélkül mindenki, — legfeljebb a felsőbb iskolai tanulók szolgálati ideje lehetne itt is egy esztendő. De az alatt az egy esztendő alatt közönséges kézimunkát tartoznának végezni ők is, mint a többi. Nagy hasznukra válna!

SZOCIÁLIS HALADÁS

A FEJLŐDÉS ÚTJA

Mi lesz a fejlődése és megoldása a mai emberiség félelmes, nagy, szociális problémáinak, azt ma nem tudhatja senki.

Egy dolog, azt hiszem, nagyon valószínű: az, hogy ezeknek a problémáknak a megoldása nem Magyarországon fog megtörténni.

Lesz-e valami Oroszország szociális forradalmából, állandó marad-e ott ez a mostani alakulás, áttérjed-e más országokra is, — ezt mind nem tudhatjuk.

Nem tudhatjuk azt se, hogy a szociális termelési rendszer és a szociális államrend, úgy, ahogy a szociáldemokrata elmélet kidolgozta, meg fog-e tényleg valósulni a világon.

Ha igen, akkor is ez a megvalósulás valószínűleg nem a mi országunkban fog kezdődni, hanem a miénknél fejlettebb ipari országokban.

Ha megvalósul a világon a szocializmus, akkor a mi országunk se fog kitérhetni előle. Amíg más országokban meg nem valósul, addig valószínűleg nem fog megvalósulni nálunk se.

A szocializmus világprobléma, tehát nem a magyar állami élet külön problémája. Nekünk az önmagunk iránt való kötelességünk csak az, figyelni a fejlődését, és megenni minden lehető arra, hogy a haladás lépései s a bekövetkező általános változások ne találják készületlenül a

mi országunkat s nálunk minél kevesebb rázkódtatással menjenek végbe.

Nekünk a szociáldemokráciával is a megértést és az összhangzó együttműködést kell keresnünk. Az örület politikája lenne kizárni az ország sorsának az intézéséből a magyar munkásokat s ellenség gyanánt kezelni őket, csak azért, mert a szocialista elv hívei.

AZ ÁLLAM FŐLADATA

Én azt hiszem, hogy a magántulajdon rendszere mégis alkalmasabb az emberiség fejlődésére, mint a kommunisztikus rendszer. Kivált, ha az igazságtalan kinövéseit s elfajulásait erős és gyökeres reformokkal megjavítják.

Hiszem azt is, hogy a szociális ellentétek feszültségén egyre többet fog enyhíteni a tudományos haladás, az életet könnyebbé, kellemesebbé tevő találmányok szaporodása és az *ezáltal* egyre általánosabbá váló jólét.

Akárhogy lesz is, ezeket a kérdéseket nem a magyar állam fogja megoldani. A magyar államnak egy feladata van: minél nagyobb szociális igazságra törekedni s ezáltal minél jobban csökkenteni a szociális ellentétekből támadható veszedelmeket.

Önálló gazdasági életben sokkal inkább teheti ezt, mint a gazdasági lekötöttség eddigi állapotában. S Magyarország mindenképp sokkal jobban és könnyebben fogja megtehetni, mint a nyugati nagy iparosországok. Mert egy fejlődni kezdődő ipar inkább képes és inkább hajlandó az új korszak szelleméhez idomulni, mint egy kifejlett s régi hagyományokban megcsontosodott ipari élet.

Az általános választójog és a munkáskamarák intézménye megnyugtató biztosítéka lenne az egészséges szociális haladásnak.

Sok egyéb közt például, azt hiszem, már most kötelezővé lehetne tenni az egész ipari életben a *nyolcórás munka; időt*. Sokkal kevésbé csökkentené ez az ipari termelést, mint gondolják. Mikor Angolországban először hozták be a vasárnapi munkaszünetet, semmivel se csökkent a termes

lés mennyisége, a minősége pedig javult, így lenne a nyolcórás munkaidővel is.

Jövő nemzedékek előtt a mi korunknak nem a háború lesz a legnagyobb székelye, hanem a 10-12 órás napi munkaidő. Az, hogy az emberek nagy tömegének nem adtak elég időt a munka után való felüdülésre, a családdal való foglalkozásra s az élet örömeinek az élvezésére.

Ha Magyarországon kezdik el ezt, az dicsőségünkre vá-
uk, hátrányunk pedig bizony nem lesz belőle.

Egyáltalában le kell rázni minden nyűgöt, amit a múlt idők maradványai raknak a jövő fejlődésre. Megtartani a múltból mindazt, ami életképes, eltávolítani mindent, ami csak holt teher már a haladni akaró életen.

H. G. Wells helyes megfigyelése szerint Amerikának az a legfőbb előnye Európa felett, hogy ott nincs (illetve nem volt) hadsereg s nincsenek az önkényuralom és a feudalizmus korának azok a maradványai, amik még ma is fojtogatva fekszenek rá Európa fejlődésére.

Arra kell igyekeznünk, hogy nálunk se legyenek többé ilyenek, hogy nálunk is szabad legyen a fejlődés, szabad az út minden képesség előtt, mint Amerikában.

KÜLPOLITIKA

KEVÉS A KÜLSŐ ÉRDEKÜNK

Eddig nagyon keveset foglalkoztunk mi magyarok a külpolitikával s ebből nagy kárunk volt. A háború után remélhetőleg olyan helyzetben leszünk, hogy szintén nem sokat fogunk foglalkozni vele, de most ebből semmi kárunk se lesz.

Nem kell azon törni a fejünket, hogy melyik országgal szövetkezzünk, melyikre támaszkodjunk, milyen szövetség lesz előnyös a számunkra, mert nem lesznek többé külön szövetségek. Egy szövetség lesz csak, a népek szövetsége, s ebben bizonyára nekünk is épp olyan helyünk lesz, mint másnak.

Minél jobban kifejlődik nálunk az öngazdaság, annál kevesebb lesz a más államokra vonatkozó érdekünk. Behozatalunk is, kivitelünk is jelentékenyen csökkenni fog. Amit ki fogunk vinni, — bort, gyümölcsöt, finom élelmet, különlegességeket — az bizonyára kedves lesz a felvevő országoknak s nem igyekeznek majd akadályokat állítani elébe.

Amit be kell hoznunk, szintén olyan kevés lesz, hogy nem terhel meg nagyon, ha másodkézből kapjuk is majd. így tulajdonképpen igen kevés gazdasági érdekünk fog fűződni a külpolitikához,

BÉKE

Egy főérdekünk lesz: *hogy mindig békében élhessünk.* Ezért akármiképp alakulnak is a világ viszonyai, ha megmarad is a háborúk lehetősége, *nekünk úgy kell intéznünk a politikánkat, hogy mi minden összeütközéstől távol tartuk magunkat s többé soha senkivel semmiféle háborúba ne keveredjünk.* Egyetlen alap gondolata, egyetlen törekvése legyen a külpolitikánknak: *a béke.*

Nem lehet nehéz ezt elérnünk. Mi nagyon kevésbé szorulunk más országokra. Megélünk a magunkéból, a máséra nincsen szükségünk. Senkitől semmijét nem akarjuk elvenni. Mi nem akarunk más országokon uralkodni, nem akarunk más országokat gazdasági függésben tartani. Egy kívánságunk van, hogy ami ezer év óta a miénk, azt hagy; jak meg nekünk, s engedjenek nyugodtan élni és dolgozni az országunkban.

Ilyen országnak nem nehéz mindig s minden körülmény közt békében maradnia.

NEM IS LEHET HÁBORÚNK!

Ha mi nem leszünk más országok érdekeinek a szeke-réhez kötözve, ha a magunk életét fogjuk élni s így fogunk a külföld előtt is megjelenni, akkor egyenes lehetlenség, hogy nekünk valaha más országgal háborúnk legyen. Mert *nincs egyetlen ország se a világon, amellyel ellentétet sek volnának az érdekeink.*

Nem csak háborúnk nem lehet, de még a legcsekélyebb érdekösszeütközésünk se.

Valami keserves tragikum, hogy éppen mi kerültünk most a világ valamennyi népével ellenségeskedésbe, gyűlölködésbe, háborúba. Éppen mi, akik senkire se haragszunk s akik senkitől se akarunk semmit. Akiknek az érdeke anynyira tisztán a magunk országának a határaitra szorítkozik, hogy még csak nem is érintheti más országok érdekét. S mégis ilyen irtóztatós háborúba keveredtünk, pusztán a szövetség révén, amelyben más országokkal álltunk!

A SZÖVETSÉGÜNK

Tudhatták volna előre a politikusaink. Ha olyan országgal szövetezünk, amely terjeszkedő politikát folytat, okvetlenül háborúba kell keverednünk. Mert a terjeszkedés politikája kikerülhetetlenül háborúra vezet. Európában pedig egy nemzetnek se volt a gazdasági politikája olyan térj eszkező, mint a németé. Tehát nekünk, ha békét akartunk, a némettel lett volna legkevesbbé szabad szövetezünk. S mi mégis éppen a némettel szöveteztünk. S vérezünk már ötöd-fél kinos éve mások politikájáért.

És ami háborúban Mohács óta részünk volt, — a szabadságharcainkat kivéve — azt mind másokért, mind idegén érdekekért vívtuk. Az osztrák örökösödési háborúkat, a napóleoni háborúkat, Ferenc József háborúit. Mindhez nem volt semmi közünk. Ha magunk leszünk, ha csak a magunk érdekeit fogjuk szolgálni, sohase lesz többé se harborunk, se ellentétünk senkivel.

Azért kerestünk szövetségest, hogy erősítsük magunkat, s épp ez lett a legszörnyűbb gyengeségünk. Megnyertük a németek segítségét s elvesztettük miatta az egész világ rókonszenvét. Szövetségesünk lett a német, s emiatt ellenségünk lett az egész többi emberiség.

Hozzákötöttük a sorsunkat Ausztria veszendő sorsához, s így jutott veszendőre a mi sorsunk is.

Órűlség volt! A mi számunkra egyetlen helves külpolitika lehet: barátság mindenkivel, kívül is, belül is.

KELETEURÓPA

Úgy látszik, egy sereg kis ország fog alakulni Európa délkeleti részén. Ha megmarad Magyarország épsége, akkor a mi számunkra ez az alakulás lesz a képzelhető legkedvezőbb.

Az fog itt megvalósulni, amit Kossuth Lajos tervezett hatvan esztendővel ezelőtt. Csak a mai viszonyok szerint való változtatással. Kis államok mozaikjából fog állani a Duna vidéke. Csakhogy ezeknek nem lesz most már szük-

ségük arra, hogy dunai szövetséggé tömörüljenek, mert ezentúl nem lesznek többé külön szövetségek az országok közt.

Lehet, hogy most egy nagyobb délszláv ország alakul. De azt hiszem, nem lesz tartós. Sokkal több különbség van szerbek és horvátok közt, mint hogy tartósan egy államban tudnának egyesülni. S a történelmi hagyományt, a történelmi fejlődést se lehet csak úgy elnémítani. Nagy erő van abban.

A Balkánnak az a jövője, hogy kis államok csoportja éljen rajta. S egész biztosra veszem, hogy ez lesz ott a végleges és állandó elhelyezkedés.

Ebben az új alakulásban nagyon szép helye lesz a mi országunknak. Népeiségre is, területre is körülbelül Magyarország lesz a keleti országok közt a legnagyobb. Semmi érdekellentéte nem lesz egyik országgal se, a legjobb baráti viszonyban élhet valamennyivel. Bizalommal lehet irántunk mindenik, mert ismerni fogják a gazdasági viszonyainkat s tudhatják, hogy egyiktől se akarunk elvenni semmit s egyiknek se kívánjuk semmijét.

LENGYELORSZÁG

Legfontosabb lesz a számunkra a szabad és egységes Lengyelországgal való gazdasági összeköttetés. A bortermés lésünk és gyümölcstermelésünk feleslegét ott mindig jól elhelyezhetjük, mert Lengyelországnak se bora, se gyümölcse nem teremhet elég. Lengyelország újjászületése a magyar bortermelésnek és a magyar gyümölcstermelésnek új és fényes virágzási korszakát jelenti. Az ehhez kívánatos jó viszonyt a magyar-lengyel barátság régi hagyományainak a segítségével könnyű lesz a magyar külképviseletnek fenntartani és fejleszteni.

MAGYAR SAJTÓSZOLGÁLAT

Egyáltalában, ha külön külügyminiszterünk lesz és külön külföldi képviseletünk, akkor módunkban lesz a magunk igazságát az egész világgal megismertetni s rövid idő alatt visszaszerezni a világ rokonszenvét, amit a közös külső po-

litikánk s végzetes szövetségi viszonyunk miatt most olyan szerencsétlenül elvesztettünk.

Evégből első dolga legyen az úi Magvarország kormányának minél gyorsabban berendezni egy ügyes és erőteljes külföldi sajtószolgálatot, hogy a viszonyainkról, a törekvéseinkről s az igazságunkról mindig magunk tájékoztassuk a világot.

Meggyőzni az emberiséget, hogy a mi létezésünk jogos és szükséges, hogy a Kárpátok övezte medencében egy független országnak kell állania s az ma csak Magvarország lehet és hogy Magyarország fenmaradása értékes és előnyös a világ számára: ez legyen a mi külföldi sajtószolgálatunk feladata.

Szép feladat és nem nehéz, mert egy nemzetnek sincs a földön teljesebb, tisztább, napfényesebb igazsága, mint a magyarnak.

VILÁGVERSENYEN KÍVÜL

A mi politikai és gazdasági érdekeink nem terjednek túl az országunk határán. Mi tehát nem árthatunk senkinek, tőlünk nem félhet semmi más ország. S mi se félhetünk más országoktól. Ha jól és okosan berendezkedünk, nagy világhatalmak gazdasági ellentétei, versengései nem érinthetnek minket, nem lehetnek nyomasztók miránk. Mi valamennyi versenyző féllel jó barátságban élhetünk, mert nekünk mindegy, hogy melyikük uralkodik a világpiacon.

Az egész föld kerekességéből mi csak ezt a kis darab földet akarjuk, ami ezer esztendeje a miénk. Mi nem irigyeljük a nagyhatalmak gyarmatbirodalmát és világuralmát, és csak azt kérjük, hogy ők se irigyeljék tőlünk a mi kis országunkat.

Minden gazdasági érdekünk kielégül ennek az országnak a határain belül. A határainkon túl csak a szellemi érdekeink terjednek. Az, hogy tagja akarunk lenni az emberiség nagy szellemi közösségének s kivenni a részünket az emberi haladás felséges munkájából. Ez nem lehet veszedelmes a világra, ezért nem bánthatnak, s ettől nem zárhatnak el minket.

TENGER

Minél jobban kifejlődik nálunk az öngazdaság rendszere, annál kevesebb szükségünk lesz külföldi kivitelre és behozatalra. Tehát annál kevésbbé leszünk rászorulva a tengerre és a tengerhez vezető útra s annál kevesebb érdekünk fog fűződni a tengeri kikötőhöz.

Minket a gazdasági helyzetünk s minden viszonyunk az *öngazdaságra* utal, s öngazdaságban a belső forgalom a fontos, nem a külső.

Ha megmarad a kikötőnk, s a tengerhez vezető utunk, jó. Ha nem marad meg, az se nagy baj.

Mit vittünk mi ki a tengeren? Búzát, fát és embert. Különösen embert. Mind a három jobb, ha itthon marad. Amit pedig be kell hoznunk, exotikus dolgokat, az nem lesz sokkal drágább, ha másodkézből kapjuk is. Különösen, ha teljes lesz a tengerek szabadsága.

Svájcnak sincs tengere és kikötője, mégse pusztul el, sőt igen erős gazdasági életet él. Igaz, a háborúban sokat szenvedett emiatt, de hiszen háborúk úgyse lesznek többé.

Mi még sokkal könnyebben meg lehetünk kikötő nélkül, mint Svájc, mert a mi gazdasági és természeti viszonyaink alkalmasabbak erre. Nekünk sokkal kevesebbet kell a külföldről behoznunk s a külföldre kivinnünk, mint Svájcnak.

Mi nem leszünk rászorulva a tengeri útra. Ellenben a nyugati országok a kelet felé való forgalmunkban nagyon is rá lesznek szorulva a Magyarországon át vezető szárazföldi és különösen folyóvízi utakra. Őket fogja inkább hozzánk kötni az érdek, nem minket öhozzájuk.

A JÖVŐ

Ha megmarad Magyarország épsége, ha meglesz a gazdasági önállóságunk s megindul az ipari fejlődésünk, akkor minden reményünk meglehet arra, hogy feléled itthon is a magyar népnek Amerikában ma is élő nagy szaporodási életereje.

Ha csak 4 percent lesz újra évenként a születések száma s a halálozási szám leszál legalább 2 percentre, akkor az évi szaporodás a háborút megelőző évek 0.8 percentje helyett megint 2 percent lesz évenként.

Amerikából is hazajön legalább egymillió magyar ember.

Könnyű kiszámítani, hogy így húsz esztendő múlva Horvátország nélkül is legalább 28 millió, negyven esztendő múlva pedig legalább negyven millió lakosa lesz Magyarországnak. S még ezt is bőségesen el fogja tartani kenyérrel és minden egyébbel Magyarország földje.

Könnyű kiszámítani, milyen más élet, milyen más fejlődés, milyen más gazdagság lesz itt, ha húszmillió helyett huszonnyolcmillió, s azután negyvenmillió ember fog dolgozni ezen a csodálatosan gazdag földön.

S ha demokratikus módon dolgozni fog mindenki s nem lesznek elemek, amelyek munka nélkül a mások munkájából élnek! S ha a fiatalság nem lesz kénytelen a legszebb éveit és legjobb munkacerejét katonai szolgálatra vesztegetni!

A tőlünk nyugatra eső országok közül egyik se lesz már képes ilyen fejlődésre, mert egyiknek sincs már a szaporodáshoz annyi szabad helye és szabad kenyere, mint nekünk. Tehát javul a számarányunk az európai népcsaládban. Jóval nagyobbak leszünk a többihez képest, mint ma vagyunk.

S mi nem fogunk rászorulni senkire, nekünk meg lesz mindenünk, amire szükségünk van, mi teljes biztonságban, teljes függetlenségben s teljes polgári jólétben fogunk élni az országunk erős határai között.

A világ népei közül senkivel se lesz perünk, senkivel se lesz ellentétünk, tiszta jó barátságban lehetünk mindenkivel.

Bízom benne, hogy — ha felhagyunk minden erőszakos nemzetiségi politikával — a szeretet politikája által s a természetes fejlődés folytán közelebb jutnak a magyarsághoz s jobban összesimulnak vele a lakosság nem-magyar elemei is.

Közelebb hozzák őket a zárt gazdasági egységben befelé összpontosuló közös gazdasági érdekek erős szálai s a kölcsönös egymásrautaltság egyéb kiegyenlítő tényezői.

Remélhetjük, hogy ilyen kölcsönös megértés útján, ha nyelvben nem is, de szeretetben, érzésben, lélekben csakugyan egy összetartó nemzetté válik majd Magyarország egész lakossága.

Mint ahogy egy nemzetnek, svájci nemzetnek érzi és vallja magát ma Svájc három fajtájú és három nyelvű népessége.

Hiszen Renan is azt hirdette, s vele az egész akkori francia irodalom, hogy a nemzet fő ismertető jele nem a közös nyelv, de az összetartozandóság közös érzése.

Ha tízmillió helyett az ország negyvenmilliónyi lakosságából 20—25 millió fog magyarul beszélni, mennyivel különb, mennyivel nagyobb lesz akkor a szellemi élet is Ma; gyarországon! Mennyivel több a tudományos haladás!

A lapjainknak, a könyveinknek, az íróinknak kétszer-háromszor annyi lesz az olvasóközönsége. Petőfit, Jókait háromszorannyi ember fogja olvasni és szeretni. S háromszorannyi helyünk és szavunk lesz az emberiség általános nagy szellemi életében.

Sőt még több. Mert a függetlenség levegőjében sok; szorosra növekedett gazdasági erőink sokszoros erőre fogjak pezsdíteni az ország szellemi vérkeringését is. Hisz a szellemi fejlődés mindenütt édes testvére a gazdasági fejlődésnek.

Szerencsétlen, helytelen úton jártunk eddig. Nem ismerjük fel eléggé, hogy az egész nemzeti életre a gazdasági életnek van a legdöntőbb fontossága. Túrtuk a gazdasági közösséget, sőt ragaszkodtunk hozzá, és emiatt nem élhettünk semmi más téren se önálló életet, és emiatt hiúsult meg minden nemzeti törekvésünk.

Gazdasági önállóság s az ebből fakadó gazdasági egység: ez kell, ez teremt meg mindent, ez hoz meg mindent, ez fog elvezetni ahhoz a fejlődéshez, ahhoz az erőhöz, amire olyan hasztalanul törekedtünk eddig.

Nincs okunk elcsüggedni, nincs okunk kétségbeesni. Csak az országunk épsége .maradjon meg: akkor a képzelhető legszebb és legértékesebb fejlődés következik ránk!

Negyven millióig, sőt negyvenötig is teljes biztonsággal szaporodhatik Magyarország lakossága, még ha Horvátország nélkül számítjuk is. Semmi baj nem lehet belőle:

Mi lesz majd, ha eléri ezt a számot? Hasznos lesz-e a további szaporodás? Mi lesz akkor a helyes népesedési politika?

Ezt mi nem dönthetjük el. Ez annak a jövő kornak s annak a jövő nemzedéknek a dolga.

Mi nem sejthetjük, hogy milyen viszonyok lesznek akkor s milyen politikát kell majd azok közt a viszonyok közt követni.

Ki tudja, mi történik addig? Ki tudja, mit talál fel az emberi tudomány? Milyen új módjai és lehetőségei lesznek az emberi táplálkozásnak és a táplálék megszerzésének?

A gazdasági tudomány egy félszázad alatt meg bírta kétszerezni a föld kenyértermését. Csodákat érünk meg napról-napra, találmányok és felfedezések nagyszerű csodáit. Egyetlen új találmány is elég lehet arra, hogy ugyan-

olyan területen kétszerannyi ember élhessen meg, mint eddig.

Hogy meddig lehetséges és meddig előnyös a népek szaporodása, az nem a mi külön problémánk, hanem ép úgy világprobléma, mint a szociális kérdés. Annak idején majd csak elintéződik valahogy. Talán éppen a természetnek önmagát szabályozó képessége által, mely már most is csökkenti a szaporodást a túlnépes országokban.

Nekünk a nagy elmaradottságunkból legalább megvan az az egy előnyünk, hogy ezzel a problémával ma még annyit se kell törődnünk, mint a többi országoknak.

Németországban a háború előtt valóságos kétségbeesést okozott az, hogy csökken a nép szaporodása.

Egész könyvtárt írtak össze arról, hogy miért hányatlak a szaporodás és hogy mi módon lehetne ezen a hányatláson segíteni.

A másik könyvtárt pedig azzal írták tele, hogy mi lesz, ha túlszaporodik a német nép s kelbe ez ellen védekezni és miképpen.

Se az egyik, se a másik gond nem bánt még bennünket. Mi még legalább félszázados messzeségben vagyunk a túlszaporodás küszöbétől, nálunk a lakosság szaporodása még feltétlenül kívánatos és előnyös. Ebben semmi kétségünk se lehet.

De abban se lehet semmi kétségünk, hogy egész biztosan segíteni tudunk a magyar nép szaporodásának időleges csökkenésén.

Egész biztos, hogy nálunk ezt a csökkenést nem a nemzet életerejének a megfogyatkozása okozta, s egészen biztosra vehetjük, hogy amint a gazdasági önállóság és a helyes birtokpolitika által nagyobb lesz a jólét és több a megélhetés, rögtön helyreáll a szaporodás régi mértéke.

Megvan tehát a biztos eszközünk is a szaporodás fokozására: a gazdasági önállóság és a demokratikus birtokpolitika.

Eltörli-e a népek szövetsége a vámokat és az országok vámhatárait? Áttérje a világ teljesen a szabad kereskedelemre?

Nem tudhatjuk. Én azt hiszem, hogy nem. De mégis megtörténhetik.

Ha megmaradnak ezután is a vámhatárok, akkor feltétlenül külön vámhatár kell Magyarországnak is. Nem kell se osztrák vámközösség, se Mitteleuropa, önálló vámterület kell.

Ha megszűnnek a vámvonalak s vámmentes lesz az egész világ forgalma, az majdnem éppen olyan előnyös lesz a magyar ipar fejlődésére, mint az önálló vámterület. Mert akkor a vámvédelem helyett érvényesülni fognak az itthoni termelés egyéb előnyei: a közelség, az olcsóbb szállítás, a könnyebb közlekedés.

A magyar iparra csak az végzetes, ha általános vámvédelmi rendszer mellett egy vagy két iparos országgal vámközösségben van az ország. Mert akkor a vámközösséges iparosország ipara a vámkülföld iparával szemben élvezett vámvédelem által segítve, kétszeres erővel nyomhatja el a mi kezdő iparunkat.

Az egész világgal szívesen lépünk szabad kereskedelmi viszonyba. Külön Ausztriával vagy Németországgal soha többé.

*

Ennek a századnak az elején kezdték felkutatni s megfejteni a történelem legelső ismert kultúrnépének, a legelső és legrégebb emberi kultúra alapítójának, a szumír népnek köre írt emlékeit.

Az így megtalált s kibetűzött szumír szavak egyrésze szinte megdöbbenően hasonlít az élő magyar nyelv szavaihoz.

Egybehangzóan azt mondják a kutatók, hogy a ma élő nyelvek közül a turáni nyelvek a legközelebbi rokonai az ősi szumír nyelvnek. Még pedig — úgy látszik — elsősorban a magyar nyelv.

Nagy sejtések messzeragadó igézetével rázza meg a lelünknek ennek a rokonságnak a gondolata.

Mintha régi ezredévek közös országútján suhannánk roppant időmesszeségek felett s országok alakulásának, népek eredetének csodás titkai derengének előttünk.

A szumír volt az első kultúrnép, amelyről tud a történelem. A szumírok építették a mesés Babilont, s kőházakban laktak, szövött ruhákban jártak, állami életet éltek már akkor, mikor Európa őslakói még meztelenül bujkáltak a barlangokban a vadállatok elől.

A szumírokat a történelem kezdetén legyőzték előbb szemita népek, aztán árja népek. A szumírok egyrésze összevegyült, egyé olvadt a hódítókkal, másrészüket elbűjdosott, elvándorolt észak felé, a nagy turáni pusztaságra. Ott nyomuk veszett.

Ez volt ezelőtt hat ezredévvvel.

Ezelőtt egy ezredévvvel pedig bejöttek a magyarok a turáni pusztaságról Európába.

És az ősi szumír nép kiásott nyelvében felfedezett szavak csodálatosan hasonlóak a magyar nép nyevének élő szavaihoz.

Honnan eredünk mi? Kik voltak a mi nemzetünk ősei?

Eddig nem tudtunk efelől semmit.

Ismeretlen, rokontalan, ágrulszakadt jövevényekül jelentünk meg Európa kavargó nagy népözönében.

De itt maradtunk ezer éven át, itt, ezen az egy helyen, ahová bejöttünk. S itt vagyunk ma is.

Ha csak holmi pusztából szakadt és pusztákat járó kóbor, félvad, gyülevész népcsoport lett volna a kevés honfoglaló magyarság, lehetett volna-e benne képesség és erő ahhoz, hogy letelepüljön és államot alkosson ezen a földön? Hogy megszervezze és megtartsa ezt az államot ezer esztendőn keresztül?

És milyen ezer esztendőn! A veszedelmeknek, a zivatarnak, a földrengéseknek milyen véres, irtózatoss, öldöklő ezer esztendején!

Ezt a tudományt, ezt a művészetet nem lehet megtanulni egy száz-év alatt.

A magyar nép az államalkotás képességét magával hozta Ázsiából, mint nagyszerű faji tulajdonságot, mint veleszüle-

tett ősi ösztönt, mint valami nagy múltból származó, ősi örökséget.

Csak így lehet megérteni a magyar állam megalkotásának és ezeréves fennmaradásának történelmi csodáját.

A pusztá homokjából született kicsiny sáskasereg soha se lett volna képes ilvenre.

A sejtések nagy messzeségben mutatják a magyar államalkotó képesség eredetét. Évezredek nagy messzeségben, ott, ahol a legelső emberi kultúra keletkezett.

A szúmír nyelv hasonlatos a magyar nyelvhez. A szúmírok alkották az első földi államot. És az Ázsiából idevetődött maroknyi magyarság erős, tartós, viharálló államot tudott alkotni Európában.

Mintha az ősi szúmír államalkotó képesség jelent volna meg újra, évezredekig tartó elrejtőzés után, a magyar honfoglalásban.

Folyók folyása szokott így elveszni. Eltűnik valami hegy üregében. Messze más vidéken meg találnak egy hegyből kibukkanó teljes nagy folyót. Csak sokára jönnek rá, hogy ez annak a másik folyónak a folytatása. Elvész a szem elől, hegy alatt rejtőzik sokáig, úgy kerül elő újra messze más vidéken.

Anyátlanok, testvér telén ék voltunk, mikor megérkezünk ide. Hamupipóke volt a magyarság Európa népei közt.

Hamupipókéről aztán egyszerre megsejtik, hogy királyok voltak az ősei.

Mind rokonai, atyafiai egymásnak az európai nemzetek. Egy nemzet áll köztük egyedül, rokontalanul. Messze, más vidéken akad csak egy-két távoli rokona.

S most mégis azt sejtetik a jelek, hogy nagy és fényes rokonsága van. De nem a most élő világban, hanem az emberi történelem hajnalának mesékbe vesző ködös tájékain.

Szép dolog ilyen nemzethez tartozni. Amely olyan egyedül áll ma és eredetére talán a legrégebbi a világ nemzetei közt. S amely mégis fiatal tudott maradni egész a mai napig, mert ősi ösztöne megmutatta neki a szüntelen megifjodás útját. És az ifjúságnak, az erőnek, a képességeknek egész eleven kincstára él benne ma is.

Szép ilyen nemzethez tartozni. Szép ilyen országban élni, ahol annyi tere, annyi eszköze, s annyi hatalmas lehetősége van még a munkának, az alkotásnak és az értékes emberi haladásnak.

Hommelnek, a szumír nyelv híres kutatójának egy könyvében olvastam ezt az érdekes szómagyarázatot:

Gyakori dolog, hogy hódító fajok átveszik a meghódított nép kultúráját, sokszor a vallását is. Így volt akkor is, mikor szémita fajok meghódították a szumír népet. A hódítók átvették a szumír vallási fogalmakat s a vallási neveket is.

Valószínű, hogy a héber nyelvben is több vallási szó szumír eredetű, így az istenség két neve: *Jehova* és *Ehchim*.

Jehovának helves alakja *Jahve*. Ebből a *ve* csak utószócskába törzs *Jah*. Ez szumír szó *Jahva*, vagy *Jó* jelentette szumír nyelven az istenséget.

Elochimnak a törzse *Elő*, *Elő*, *Eli*, *El*. Szintén szumír szó. *El*, *Eli*, *Elő* jelentette a szumíroknál a létezést.

És így folytatja: *Jó El*, — ez annyit jelentett szumír nyelven: *Es existiert ein Gott*.

Valami babonás megdöbbenés reszketett át rajtam, mikor ezt a szófejtést elolvastam.

Jó Él. Istenem, hisz ez magyarul van! És ma is azt jelenti a magyarok ajkán, amit a szumír nép nyelvén jelentett ezelőtt hétezer esztendővel. *Jó Él*, — nem azt tesz-e, hogy *Es existiert ein Gott*: van Isten, él az Isten!

Elhiszem, hogy sok szava volna még ehhez a tudományos bírálatnak. Elhiszem, hogy inkább ábrándozás, mint kipróbált tudomány. De vehető-e rossz néven, ha mégis örömünk telik benne?

Más nemzetek a történelmi sejtések sokkal halaványabb szálaiból is szélesebb és ragyogóbb hímet tudtak varrni maguknak. Minket se kárhoztathatnak, ha ilyen meglepő és titokzatos hasonlóságokból messzi nagy nemzeti múlt gyönyörű sejtelmeit szőjjük.

Igen. *Jó Él*. És mi is élünk, mi magyar nemzet. Élünk

eiyy irtóztatos ezredév minden romboló haragja és minden népölő zivatara után. És túl fogjuk élni az új ezredévet is, mert van erőnk, akaratumk és bizodalumk a jövő éle«tünkhöz.

Van életünk, van reménységünk, van jövőnk. Jó Él.

Nem vagyunk különbek más népeknél, de silányabbak se vagyunk. Nem vagyunk jöttmentek, messze pusztaságból ideszakadt gyülevész kóborlók. Helyet kérhetünk magunknak a világ népei közt, — s részt kérhetünk magunknak az emberi kultúra munkájából.

Csak ennyit akarunk, semmit se többet. S ehhez jogunk van bizonyára.

Helyet ma se kívánunk többet, mint ami ezer esztendő óta a miénk. Részt az emberi munkából többet kívánunk, mint amennyi eddig jutott nekünk. Több munkát akarunk, többet akarunk dolgozni a magunk fejlődésén s az emberi haladás nagy művein. Meg volt bénítva eddig az erőnk, meg volt kötözve a kezünk. Csak félmunkát végezhattünk. Félország voltunk, félerővel szolgálhattuk csak az emberiség ügyét.

Szükségünk van az országunk épségére, szükségünk van a függetlenségre. Csak ez teheti a magyar népet az emberiség teljes értékű tagjává.

Ha ezt elérjük, akkor most fog következni Magyarország történetének legszebb és legboldogabb korszaka.

